

Met meer plezier naar school

Een onderzoek naar de effecten van brede scholen in het Rotterdamse voortgezet onderwijs

Willem de Vos, Sabine Severiens, Jan de Boom,
Marieke Meeuwisse en Peter Hermus

Risbo, Erasmus Universiteit, februari 2010

Dit onderzoek is uitgevoerd door Risbo (Erasmus Universiteit Rotterdam) in opdracht van de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving van de gemeente Rotterdam

Met meer plezier naar school. Een onderzoek naar de effecten van brede scholen in het Rotterdamse voortgezet onderwijs,
Auteurs: Willem de Vos, Sabine Severiens, Jan de Boom, Marieke Meeuwisse en Peter Hermus
Rotterdam: Risbo, Erasmus Universiteit.

Februari 2010

Verkoopprijs: € 12,50 (inclusief BTW en administratiekosten en exclusief verzendkosten)

Secretariaat RISBO
Erasmus Universiteit Rotterdam
Postbus 1738
3000 DR Rotterdam
tel.: 010-4082124
fax: 010-4081141

© Copyright Risbo. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van de Directie van het Instituut.

ISBN 9789076613536

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	iii
Management samenvatting	vii
Hoofdstuk 1 Inleiding	1
1.1 Inleiding	1
1.2 Recent onderzoek naar het functioneren van brede scholen	2
1.3 Brede scholen in Rotterdam	4
Hoofdstuk 2 Onderzoeksopzet	9
2.1 Doelstelling en onderzoeksvragen	9
2.2 Onderzoeksopzet	11
2.2.1 Opzet van het implementatieonderzoek	12
2.2.2 Opzet van het effect onderzoek	12
2.2.3 Opzet van het kwalitatief onderzoek onder leerlingen	12
2.3 De scholen	13
Hoofdstuk 3 Het implementatieonderzoek	17
3.1 Inleiding	17
3.2 Verschillen tussen de thema's	18
3.3 Clusters van scholen	19
3.4 Verschillen tussen de drie varianten	21
3.5 Samenvatting	26
Hoofdstuk 4 Effecten op schoolprestaties	27
4.1 Inleiding	27
4.2 Rendement onderbouw	29
4.3 Rendement bovenbouw: Onvertraagd behalen diploma	33
4.4 Gemiddeld eindexamencijfer	36
4.5 Samenvatting	39
Hoofdstuk 5 Effecten op sociale competentie	41
5.1 Inleiding	41
5.2 De resultaten	42
5.3 Samenvatting SDQ	45

Hoofdstuk 6	Effecten op schoolverzuim	47
6.1	Inleiding	47
6.2	De resultaten	47
6.3	Schoolverzuim volgens de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving	49
6.4	Samenvatting	52
Hoofdstuk 7	Effecten op gezondheid en sporten	53
7.1	Inleiding	53
7.2	Gezondheid	53
7.3	Sporten	57
7.4	Samenvatting	60
Hoofdstuk 8	Effecten op tevredenheid	61
8.1	Inleiding	61
8.2	De resultaten	62
8.3	Samenvatting	64
Hoofdstuk 9	Effecten op ouderbetrokkenheid	65
9.1	Inleiding	65
9.2	De resultaten	66
9.3	Samenvatting	68
Hoofdstuk 10	Effecten op de buurt	69
10.1	Inleiding	69
10.2	Resultaten	71
10.3	Samenvatting	75
Hoofdstuk 11	Leerlingen over de brede school	77
11.1	Inleiding	77
11.2	De vier scholen	78
11.3	Welke brede schoolactiviteiten voeren de leerlingen uit?	80
11.4	Waarom doen de leerlingen brede schoolactiviteiten?	86
11.5	Zijn leerlingen tevreden over de brede schoolactiviteiten?	90
11.6	Wat leren leerlingen van de brede schoolactiviteiten?	95
11.7	Samenvatting	102

Hoofdstuk 12	Conclusies	103
12.1	Inleiding	103
12.2	Methodologische kanttekeningen	103
12.3	Conclusies	105
12.4	Aanbevelingen voor beleid	111
12.5	Aanbevelingen voor onderzoek	113
Bijlage 1	Leerlingvragen brede schoolactiviteiten	115
Bijlage 2	Cluster analyses	117
Bijlage 3	Rendement onderbouw	119
Bijlage 4	Rendement bovenbouw	125
Bijlage 5	Gemiddeld eindexamencijfer	131
Bijlage 6	SDQ	137
Bijlage 7	Schoolverzuim	143
Bijlage 8	Schoolverzuim volgens JOS	149
Bijlage 9	Gezondheid	151
Bijlage 10	Sporten	159
Bijlage 11	Tevredenheid	165
Bijlage 12	Ouderbetrokkenheid	169
Bijlage 13	Sociale Index	171

Management samenvatting

In dit rapport wordt een onderzoek naar de effectiviteit van brede scholen in het voortgezet onderwijs in Rotterdam beschreven. De centrale vraag in het onderzoek luidt: *‘In hoeverre draagt de invulling van de brede school bij aan talentontwikkeling van leerlingen in het voortgezet onderwijs?’*

Deze vraag is enerzijds beantwoord op basis van gesprekken met brede schoolcoördinatoren over de implementatie en gesprekken met leerlingen over hun ervaringen. Daarnaast zijn secundaire longitudinale analyses uitgevoerd op databestanden van de Inspectie voor het Onderwijs, de Rotterdamse Jeugdmonitor van de GGD, de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving van de gemeente Rotterdam en het Centrum voor Onderzoek en Statistiek van de gemeente Rotterdam. Op basis van deze analyses trekken we conclusies over de effectiviteit van de brede scholen ten opzichte van scholen die zich niet als dusdanig profileren.

Uit het implementatieonderzoek en de telefonische gesprekken met de brede schoolcoördinatoren blijkt enthousiasme voor de brede school. De brede schoolcoördinatoren geven in de gesprekken aan dat zij trots zijn op de bereikte resultaten en deze activiteiten graag willen continueren.

Het enthousiasme over de brede schoolactiviteiten is ook geconstateerd tijdens de gesprekken met de leerlingen. Uit de interviews is naar voren gekomen dat de leerlingen die deelnemen aan brede schoolactiviteiten, hierover tevreden zijn, weten waarom brede schoolactiviteiten er toe doen en wat de effecten op hun leven zijn van de brede schoolactiviteiten. Over het algemeen gaan de leerlingen met meer plezier naar school door de brede schoolactiviteiten en waarderen zij het brede onderwijs.

Kortom, er is draagvlak voor de uitvoering, de kwaliteit van de brede schoolactiviteiten is goed, en de brede schoolcoördinatoren en leerlingen zijn tevreden.

De scholen bereiken een groot deel van de schoolpopulatie met hun voorlichting over het aanbod. Maar het percentage dat voorgelicht is over de brede schoolactiviteiten wijkt duidelijk af van het percentage leerlingen dat daadwerkelijk deelneemt. Er valt dus meer winst te halen.

De activiteiten op het gebied van samenwerkingsrelaties in de wijk lijken in vergelijking met de andere brede schoolactiviteiten relatief wat minder goed van de grond te komen. Vooral de scholen, die pas gestart zijn als brede school (variant 1 scholen), hechten minder aan deze samenwerkingsrelaties. Ook de kwaliteit van de brede schoolactiviteiten, die zich richten op deze samenwerkingsrelaties, wordt minder goed gewaardeerd.

De secundaire analyses hebben betrekking op de schooljaren 2003-2004, 2004-2005, 2005-2006, 2006-2007 en 2007-2008. We onderscheiden een aantal gebieden van effectiviteit: schoolprestaties, sociale competentie, schoolverzuim, gezondheid en sporten, ouderbetrokkenheid en de samenwerkingsrelaties in de buurt. We willen allereerst opmerken dat het feitelijk nog te vroeg is om op deze gebieden grote effecten te verwachten. Het Rotterdamse brede scholenbeleid is pas vanaf schooljaar 2006-2007 in de vorm van het variantenmodel duidelijk zichtbaar omgebogen in de richting van resultaatverplichtingen voor scholen en het nastreven van mogelijke effecten op leerlingenniveau.

Ondanks dat dit beleid pas recentelijk op deze manier is ingevoerd, hebben we positieve effecten kunnen waarnemen op de gebieden van ouderbetrokkenheid en sporten. Op brede scholen lijken ouders over het algemeen meer betrokken bij de schoolprestaties van hun kinderen dan op de niet brede scholen.

Daarnaast zien we dat op brede scholen kinderen meer sporten dan op de niet brede scholen. Op de overige gebieden zien we geen duidelijke verschillen. Op het gebied van de schoolprestaties en sociale competentie lijken de brede scholen zich vooral wat grilliger te ontwikkelen dan de overige scholen.

We kunnen voorzichtig concluderen dat de invulling van de brede school de talentontwikkeling van leerlingen bevordert. Om deze voorzichtige conclusie hard te kunnen maken, is het nodig het beleid op het gebied van brede scholen te continueren en te blijven monitoren. Aanvullend onderzoek naar de onderliggende oorzaken voor de grillige ontwikkelingen op het gebied van schoolprestaties en sociale competenties is nodig om effecten van beleid nader te kunnen duiden.

Hoofdstuk 1 **Inleiding**

1.1 Inleiding

Nederland heeft een traditie als het gaat om de bestrijding van onderwijsachterstanden. Sinds 1960 is er een omvangrijk aantal initiatieven ontplooid die beoogden de onderwijskansen van kinderen uit kansarme milieus te vergroten. In de lijn van deze traditie is in 1996 het Rotterdamse brede schoolprogramma van start gegaan. De hoofddoelstelling van het programma was destijds het bevorderen van de maatschappelijke zelfstandigheid van kinderen en jongeren in achterstandsituaties. Scholen zouden dit doel moeten bereiken door verbreding van effectief onderwijs naar onderwijs dat ook expliciet aandacht heeft voor culturele aspecten van achterstanden, door verbetering van het schoolklimaat, het bouwen van bruggen tussen scholen, thuis en vrije tijd en door het aangaan van bondgenootschappen. Zo bieden brede scholen in het primair onderwijs niet alleen onderwijs maar ook voor- en naschoolse opvang en werken ze samen met instellingen als kinderopvang, welzijnswerk en GGD. Het concept van de brede school is als we kijken naar het aantal brede scholen dat in de afgelopen jaren is gevormd zeer succesvol.

Ook Rotterdam heeft een lange traditie op het gebied van de brede school. Al aan het einde van de jaren negentig hebben scholen in het primaire en voortgezet onderwijs een start gemaakt met de brede schoolontwikkeling. Daarbij was vooral het bestrijden van onderwijsachterstanden het uitgangspunt. Dit oorspronkelijke idee heeft plaats gemaakt voor een breder perspectief. De brede school richt zich nu op de talenten van alle leerlingen. De brede school moet alle leerlingen ontwikkelingskansen bieden en voor alle leerlingen aantrekkelijk en uitdagend zijn.

De dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving van de gemeente Rotterdam vraagt zich af hoe succesvol de brede school in het voortgezet onderwijs is. In dit rapport staat de evaluatie van het effect van de brede school centraal. In hoofdstuk twee worden de doelstelling, onderzoeksvragen en onderzoeksopzet beschreven. In hoofdstuk drie beginnen we met de presentatie van de resultaten. In dit hoofdstuk staat het implementatieonderzoek centraal.

In hoofdstuk vier worden de eerste resultaten van de effectstudie gepresenteerd. In de hoofdstukken vier t/m tien staat telkens een ander thema centraal. We gaan telkens na of er verschillen zijn tussen de groep brede scholen en de groep controlescholen die we onderscheiden. We belichten in deze hoofdstukken het effect op de schoolprestaties (4), de sociale competentie (5), schoolverzuim (6), gezondheid en sporten (7), tevredenheid over de school (8) en ouderbetrokkenheid (9). De effecten met betrekking tot de Sociale Index worden in hoofdstuk 10 beschreven.

In hoofdstuk 11 staat het kwalitatief onderzoek op de voorgrond. We gaan in op de resultaten van de interviews met de leerlingen op de scholen.

Het rapport wordt in hoofdstuk 12 afgesloten met een beschrijving van de methodologische kanttekeningen voor het uitvoeren van dit onderzoek en de belangrijkste conclusies. Tevens worden op basis van het onderzoek enkele aanbevelingen gedaan.

Voordat we in hoofdstuk 2 de doelstelling, onderzoeksvragen en onderzoekopzet toelichten, gaan we allereerst in op de aanwezige literatuur met betrekking tot de brede school en de situatie in Rotterdam.

1.2 Recent onderzoek naar het functioneren van brede scholen

De belangrijkste aanleiding voor scholen om te starten met de brede schoolontwikkeling zijn maatschappelijke ontwikkelingen. Ze willen graag op een positieve manier reageren op een veranderende samenleving. Het merendeel wil dit doen in samenwerking met externe partners.

Voor de scholen spelen het formuleren van inhoudelijke doelen voor leerlingen een essentiële rol, zoals het bevorderen van hun ontwikkeling en het aansluiten bij de ervaringswereld van leerlingen. Het belang van de eigen school speelt een minder grote rol. Verder is het van belang om te vermelden dat een kwart van de scholen andere onderwijsinnovaties als uitgangspunt ziet voor de start van de brede school.

De volgende doelen geven richting aan het begin van de ontwikkeling van een brede school.

1. Sociale participatie bevorderen/voorbereiding op maatschappij;
2. Sociale cohesie/veiligheid in de wijk versterken;
3. Maatwerk bieden voor leerlingen/mogelijkheden voor talentontwikkeling;
4. Partijen versterken elkaar door expertise-uitwisseling;
5. Versterken van de ouderbetrokkenheid.

In meer dan de helft van de gemeenten wordt gewerkt aan het realiseren van brede scholen in het primair onderwijs (Berenschot 2007)¹, er zijn inmiddels al in 130 gemeenten in ons land brede scholen. Ook in het voortgezet onderwijs slaat het concept aan. Oberon telt maar liefst 425 locaties voor voortgezet onderwijs die voldoen aan de gestelde criteria voor verbreding (Oberon 2008)². Daarbij wordt een school als brede school gezien als er op alle drie de terreinen (functie & doelstellingen, organisatie en aanbod) sprake is van verbreding, en als de school zichzelf ziet als brede school (in ontwikkeling). Oberon hanteert daarbij de volgende werkdefinitie:

“Een brede school” heeft een brede maatschappelijke functie en richt zich op de gehele ontwikkeling van het kind, ter voorbereiding op het functioneren in de maatschappij. Daarvoor werkt de school samen met externe instellingen, die vanuit een maatschappijgerichte insteek een bijdrage leveren aan het programma van de school (binnen- of buitenschools). Het aanbod is breed: scholen combineren het onderwijsaanbod met een substantiële uitbreiding van activiteiten op het gebied van kunst en cultuur, sport en bewegen, zorg/welzijn, veiligheid/ burgerschap, techniek en multimedia en/of educatie.” (Oberon 2008:7).

Relatief de meeste brede scholen zijn te vinden in het Vmbo. Berenschot (2007) stelt dat inmiddels 40 procent van de scholen in het voortgezet onderwijs zich breed noemt. Rotterdam telt in 2007 35 ‘brede’ vo-locaties (Rotterdams Onderwijsbeleid 2007).

Drie recente onderzoeken naar de brede school in het voortgezet onderwijs, van Oberon, Berenschot en het SCO Kohnstamm Instituut³, geven geen duidelijk beeld van de effecten. Het onderzoek van Oberon concludeert dat ‘de brede school vruchten afwerpt maar daarbij wordt opgemerkt dat “deze overtuiging meestal niet gebaseerd is op de uitkomsten van systematische evaluatie’. In het Brede School Jaarbericht 2007 wordt beschreven dat de resultaten vooral betrekking lijken te hebben op:

- het toegenomen welbevinden van leerlingen;
- het afnemen van conflictsituaties op school;

¹ Berenschot (2007) ‘Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse Brede School’. Berenschot: Utrecht.

² In januari 2007 zijn alle 1237 vo-locaties in Nederland door Oberon benaderd in een inventariserend onderzoek. 794 locaties (64%) werkten mee aan deze screening en 425 voldeden aan de gestelde criteria voor verbreding. Zie Jaarbericht 2007 Brede Scholen in Nederland, Oberon

³ Boogaard & Emmelot (2006), Brede School Monitor 2005-2006. Amsterdam: SCO-Kohnstamm.

- de deelname aan activiteiten van de school en in de vrije tijd;
- een verbetering in de eindexamenresultaten;
- een vermindering in de tussentijdse uitstroom;
- een toename van opstroom naar vervolgonderwijs;
- een grotere opkomst van ouders bij contactavonden;
- een afname van klachten over leerlingen uit de wijk, en
- een toename van meer organisaties die samenwerken.

Ook op basis van de Monitor brede scholen in het vo van SCO Kohnstamm (2005-2006) kunnen geen conclusies getrokken worden aangaande de effecten. Er wordt wel een beschrijving gegeven van de activiteiten, hoe belangrijk deze worden gevonden door de scholen en hoe tevreden men is over de samenwerking met externe organisaties.

Berenschot maakt een inschatting van de kosten en baten van brede scholen, gebaseerd op een aantal aannames. Zij komen tot de conclusie dat de brede school zowel in het primair als in het voortgezet onderwijs een positief effect heeft op de ontwikkeling van kinderen. De toegevoegde waarde van de brede school in het voortgezet onderwijs is ook op wijkniveau zichtbaar. Vermindering van schooluitval, jeugdcriminaliteit en overlast worden als belangrijke effecten van de brede vo scholen genoemd (Berenschot 2007:38). In het algemeen, zo wordt door Berenschot gesteld, zijn de investeringen in de brede school maatschappelijk rendabel (Berenschot 2007:1). Het Topinstitute Evidence Based Education Research (TIER) stelt echter dat de conclusie van Berenschot niet is gebaseerd op onderzoek maar op aannames omtrent de kosten en de effecten van brede scholen. De uitkomsten van dit onderzoek staan dan ook ter discussie door het ontbreken van de juiste gegevens (Groot & van den Brink 2008:7)⁴.

1.3 Brede scholen in Rotterdam

Het brede scholenbeleid in het voortgezet onderwijs in Rotterdam is ongeveer tien jaar geleden begonnen en er zijn toen op een paar scholen voor het eerst brede schoolactiviteiten uitgevoerd. In die tijd was maar een beperkt budget beschikbaar. Toch is het aantal brede scholen in Rotterdam snel gegroeid. In 2007 was het aantal brede scholen 35 en op het ogenblik (situatie 2009) zijn in de stad 59 brede scholen. Dat is een grote groep scholen, zeker als we het

⁴ Groot & van den Brink (2008). De effectiviteit van Brede scholen. Projectplan voor NICIS thema Onderwijsarbeidsmarkt.

totale aantal locaties voor voortgezet onderwijs in de stad, namelijk 75, in ogenschouw nemen. In minder dan enkele jaren is het percentage brede scholen binnen de totale populatie van scholen voor voortgezet onderwijs in Rotterdam fors gegroeid.

Het schooljaar 2006-2007 heeft daartoe een belangrijke impuls gegeven. In dat jaar is het beschikbare budget substantieel verhoogd en heeft de gemeente het brede scholenbeleid ook kunnen richten op scholen die niet als achterstandsschool gekarakteriseerd kunnen worden. In het schooljaar 2006-2007 is ook het variantenmodel ingevoerd. De brede scholen hebben van de gemeente Rotterdam de kans gekregen om het perspectief van hun brede schoolontwikkeling te vergroten. Zo hebben zij middelen ontvangen om als brede school verder te groeien.

De grote verschillen tussen diverse brede scholen hebben aanleiding gegeven om het variantenmodel in te voeren. Sommige scholen waren namelijk al jaren actief op het gebied van brede schoolactiviteiten en andere scholen stonden nog maar aan het begin van een brede school ontwikkeling. Met het variantenmodel is het nu mogelijk om drie verschillende varianten brede scholen te onderscheiden, die een verschillend, gevarieerd en gedifferentieerd aanbod aanbieden. Er zijn aan dit variantenmodel strikte subsidiecriteria gekoppeld. Op deze wijze wordt ook tegemoet gekomen aan de ontwikkeling van iedere afzonderlijke brede school. De differentiatie tussen de diverse brede scholen is ook mogelijk gemaakt door de groei van het beschikbare budget van de Gemeente Rotterdam voor het brede schoolbeleid en de verschillen tussen de subsidiebedragen die scholen ontvingen.

Daarnaast heeft de gemeente voor de scholen een ondersteunende rol geleverd in de vorm van het stedelijk Platform Brede School VO (als plaats voor onderlinge ontmoeting en uitwisseling van good practices tussen de scholen). Het stedelijk Platform bestaat sinds schooljaar 2002-2003 en wordt aangestuurd door de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving. Nog voor de invoering van de varianten in het schooljaar 2006-2007 is dus al een stevige basis gelegd voor de samenwerking tussen brede scholen.

Tegelijk met de invoering van het variantenmodel en het nieuwe beleid heeft de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving een training voor startende brede schoolcoördinatoren laten ontwikkelen en uitvoeren. In de training is aandacht besteed aan deskundigheidsbevordering en de kwaliteit van de brede schoolcoördinatoren. De training 'Trots op de brede school' is in de schooljaren 2006-2007, 2007-2008 en 2008-2009 door ongeveer 40 coördinatoren gevolgd en afgesloten met een certificaat.

Deze zaken hebben zeker bijgedragen aan het enthousiasme van de scholen voor de brede schoolontwikkelingen en de groei die na 2006 plaats vond.

We lichten hieronder de drie varianten toe.

Varianten

De variant 1 Brede school

De brede schoollocatie werkt samen met maatschappelijke partners aan het brede school activiteitenprogramma dat na schooltijd wordt uitgevoerd. De brede school biedt in deze variant op minimaal 1 dag per week een activiteitenprogramma aan waaruit alle leerlingen (en ouders) facultatief kunnen kiezen. Er is een duidelijke relatie tussen het brede schoolprogramma en het reguliere onderwijsprogramma, waaronder in ieder geval het Veilig Op School programma.

De variant 2 Brede school

De brede schoollocatie werkt samen met maatschappelijke partners aan het brede school activiteitenprogramma dat zowel onder als na schooltijd wordt uitgevoerd. De brede school biedt in deze variant op 3 dagen per week tot 17.00 uur een uitgebreid en divers activiteitenprogramma aan waaruit alle leerlingen (en ouders) facultatief kunnen kiezen. Er is een duidelijke relatie tussen het brede schoolprogramma en het reguliere onderwijsprogramma, waaronder in ieder geval het Veilig op School programma. Een bewegingsprogramma maakt onderdeel uit van het activiteitenprogramma.

De variant 3 Brede school

De brede schoollocatie werkt samen met maatschappelijke partners aan het brede school activiteitenprogramma, dat zowel onder als na schooltijd wordt uitgevoerd. De brede school biedt in deze variant 5 dagen per week tot minimaal 17.00 uur een uitgebreid en divers activiteitenprogramma aan waaruit alle leerlingen (en ouders) facultatief kunnen kiezen. De activiteiten onder schooltijd zijn verweven in het curriculum en geïntegreerd in het onderwijsprogramma. De activiteiten hebben een duidelijke relatie met het omgevingsgericht leren. De activiteiten na schooltijd zijn facultatief voor alle leerlingen (en ouders) en ook toegankelijk voor jongeren (en andere bewoners) uit de wijk. Een bewegingsprogramma maakt onderdeel uit van het activiteitenprogramma.

Doelen

De activiteiten van de brede scholen in Rotterdam hebben betrekking op zes thema's, namelijk Educatief aanbod, Sport en Spel, Kunst en Cultuur, Sociale Competentie, Ouderbetrokkenheid en Samenwerkingsrelaties met de wijk. Met het werken aan deze thema's proberen de scholen en de Gemeente Rotterdam op termijn de leerprestaties van leerlingen te verhogen en het voortijdig schoolverlaten terug te dringen. Het bevorderen van leerprestaties en het verminderen van voortijdig schoolverlaten is echter niet het primaire doel. Het primaire doel heeft namelijk betrekking op het ontwikkelen van talenten bij leerlingen, het bevorderen van hun welbevinden en sociale binding en het stimuleren van zinvolle vrijetijdsbesteding. Daarnaast zijn het vergroten van de ontwikkelingskansen van leerlingen (én hun ouders) en het verbinden van het binnen- en buitenschools leren belangrijke thema's.

Activiteitenaanbod

Ten slotte kunnen we concluderen dat het activiteitenaanbod van de Rotterdamse brede scholen grote overeenkomsten heeft met het aanbod van andere scholen voor voortgezet onderwijs in Nederland. Het activiteitenaanbod van de scholen in het voortgezet onderwijs is zeer divers en breed (zie het Jaarbericht 2007 Oberon). De scholen hebben aandacht voor verschillende disciplines. Activiteiten op het gebied van kunst en cultuur, sport en bewegen en zorg en begeleiding komen het meeste voor. Ook educatieve activiteiten bepalen een belangrijk en groot deel van het programma. Activiteiten op het vlak van techniek en multimedia komen iets minder vaak aan bod. Activiteiten op het gebied van sport en bewegen en zorg en begeleiding zijn in vergelijking met 2005 toegenomen. Er zijn echter iets minder activiteiten op het gebied van techniek en multimedia.

2.1 Doelstelling en onderzoeksvragen

Dit rapport beschrijft een studie naar effecten van brede scholen, in relatie tot de oorspronkelijke doelstellingen. Deze doelen betreffen het stimuleren van brede talentontwikkeling en het bevorderen van maatschappelijke participatie. Er worden vier specifieke speerpunten geformuleerd: verlengen van de schooldag, het bevorderen van ouderbetrokkenheid, ontwikkeling van sociale competenties, en de samenwerking in de wijk. Het gaat uiteindelijk om het verbeteren van leerprestaties en het terugdringen van schooluitval. Op deze manier wil Rotterdam investeren in sociale binding van leerlingen aan de school en samenhang binnen de wijk.

De volgende centrale vraag wordt geformuleerd:

“In hoeverre draagt de invulling van de brede school bij aan talentontwikkeling van leerlingen in het voortgezet onderwijs?”

Een vraag die voorafgaat aan de meting van eventuele effecten is die naar de wijze van implementatie van het brede school concept. We maken in ons voorstel het onderscheid tussen een implementatieonderzoek en een effectonderzoek. Het implementatieonderzoek geeft niet direct antwoord op de vraag of een project succesvol is in haar effecten, maar biedt antwoord op de vraag of het überhaupt zinvol is om de waarde van een programma te bepalen. In het implementatieonderzoek komen voor een effectstudie cruciale vragen aan de orde, zoals: welke activiteiten/projecten zijn er bij de diverse Rotterdamse brede scholen opgestart en is hier van jaar op jaar een ontwikkeling in waar te nemen. De belangrijkste vraag in het implementatieonderzoek is of en in welke mate men de doelgroep waarvoor een activiteit daadwerkelijk is, bereikt. Indien er sprake is van een beperkt aantal activiteiten en of een beperkt bereik van leerlingen en ouders voor wie deze activiteiten bedoeld zijn, is een effectonderzoek op de betreffende school weinig zinvol (overigens levert deze school dan wel mooi vergelijkingsmateriaal op). Als het programma en bereik wel substantieel is kan met effectonderzoek worden vastgesteld in hoeverre de beoogde effecten (sociale en cognitieve competentie, participatie, cohesie etc.) zijn gerealiseerd.

De onderzoeksvragen⁵ die beantwoord worden in het kader van het implementatieonderzoek luiden:

1. Welke activiteiten zijn door de brede scholen georganiseerd voor de doelgroep?
2. Werken de scholen samen met partners (in de wijk), en wat is de kwaliteit van de samenwerking?
3. Wat is het bereik geweest van deze activiteiten (welk deel van de leerlingen/ouders uit de doelgroep heeft deelgenomen aan deze activiteiten)?
4. Welke leeropbrengsten ervaren leerlingen door het doen van brede schoolactiviteiten en wat vinden zij van de georganiseerde activiteiten?

In het effectonderzoek is de kernvraag: zijn brede scholen effectief? Met andere woorden, in hoeverre dragen brede scholen en haar activiteiten bij aan de ontwikkeling en/of optimalisering van de gezondheid en het sociaal en cognitief functioneren van de leerlingen, de participatie en betrokkenheid van de ouders bij de school en de sociale cohesie in de wijk. De kernvraag kan feitelijk worden opgesplitst naar drie niveaus namelijk leerlingen, ouders en de wijk.

We formuleren op basis hiervan de volgende onderzoeksvragen in het effectonderzoek:

Leerlingen

1. Is het cognitief functioneren van leerlingen die een brede school bezoeken beter dan dat van leerlingen die naar een niet brede school gaan?
2. Is het sociaal/affectief functioneren van leerlingen die een brede school bezoeken beter dan dat van leerlingen die naar een niet brede school gaan?
3. Is er op brede scholen minder schoolverzuim dan op niet brede scholen?
4. Is de gezondheid van leerlingen die een brede school bezoeken beter dan dat van leerlingen die naar een niet brede school gaan en zijn er verschillen in de mate van sporten?
5. Zijn de leerlingen op brede scholen meer tevreden over hun school dan leerlingen op niet brede scholen?

⁵ In de offerte staat dat we ook onderzoek zouden doen naar de vraag in hoeverre het aanbod en de frequentie van de activiteiten in de loop der jaren gewijzigd is. Deze vraag wordt niet in het rapport beantwoord. De geïnterviewden geven aan dat zij niet weten in welke mate het aanbod en de frequentie van de activiteiten is veranderd, omdat deze informatie niet beschikbaar is en veel brede schoolcoördinatoren voor september 2006 nog niet op de betreffende school werkzaam waren.

Ouders

6. Participeren ouders van leerlingen die naar een brede school gaan vaker/meer aan schoolactiviteiten dan ouders van leerlingen op niet brede scholen?

Buurtten

7. Hebben buurten waarin zich een brede school bevindt een hogere score in de Sociale Index dan andere buurten?

2.2 Onderzoeksopzet

Een kenmerk van effectonderzoek is dat het effect van een actie of interventie bepaald kan worden door vergelijking van de beginsituatie en de situatie na interventie. Daarnaast is het noodzakelijk om niet brede scholen en verschillende varianten brede scholen (feitelijk dus de diverse geïmplementeerde varianten en daarbij behorende interventies) met elkaar te vergelijken. Uitspraken over bijvoorbeeld de samenhang tussen de interventie 'brede school' en het sociaal en cognitief functioneren van leerlingen, de participatie van ouders en de cohesie in de wijk vergt het uitvoeren van diverse metingen (voor en na) en vergelijking met niet brede scholen of tussen verschillende varianten brede scholen. We dienen ons daarbij goed te realiseren dat mogelijke effecten van het brede school concept op het functioneren van leerlingen sterk wordt bepaald door variatie in leerling-capaciteiten. Bij een effectonderzoek zouden we immers moeten uitgaan van vergelijkbare situaties van brede en niet brede scholen. Scholen waar meer intelligente, meer gemotiveerde leerlingen met een hoge Sociaal Economische Status (SES) instromen, behalen nagenoeg onvermijdelijk betere resultaten dan scholen met leerling-populaties die zich kenmerken door lage scores op dit soort kenmerken. Een eerlijke vergelijking van brede versus niet brede scholen vereist derhalve dat we controleren voor verschillen in de kwaliteit van de leerling-instroom tussen brede en niet brede scholen.

Om bovenstaande onderzoeksvragen te beantwoorden is een combinatie van kwantitatief en kwalitatief onderzoek uitgevoerd. De informatie die benodigd is voor het beantwoorden van de vragen in het implementatieonderzoek wordt verzameld met een kort telefonisch survey onder scholen.

De informatie die benodigd is voor het effectonderzoek maakt enerzijds gebruik van bestaande databestanden en bestaat daardoor voornamelijk uit secundaire data-analyses. Er wordt een combinatie gemaakt van bestanden van de

Inspectie voor het Onderwijs (cognitieve prestaties), van de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving (schoolverzuim), van de GGD de Rotterdamse Jeugdmonitor (psychosociale problemen, welbevinden, gezondheid etc.) en van de Sociale Index (sociale binding in buurten). Het kwalitatieve onderzoek bestaat uit interviews met leerlingen op de verschillende scholen. Als het gaat om effecten, is dat immers de belangrijkste doelgroep.

2.2.1 Opzet van het implementatieonderzoek

Op basis van een korte literatuurstudie en documentanalyse is een korte vragenlijst ontwikkeld. We beogen alle Rotterdamse brede scholen in het voortgezet onderwijs te laten participeren in het onderzoek.

Met behulp van de korte survey is informatie verzameld over de activiteiten en het bereik. De scholen zijn telefonisch benaderd voor het beantwoorden van de vragen.

2.2.2 Opzet van het effect onderzoek

Het effectonderzoek is gericht op het achterhalen van (significante) verschillen op schoolniveau. Bijvoorbeeld tussen brede en niet brede scholen en de verschillende varianten brede scholen.

Omdat we gebruik maken van reeds bestaande data is in een eerste stap een onderzoeksdatabase op schoolniveau geconstrueerd op basis waarvan de analyses zijn uitgevoerd. Er is gebruik gemaakt van de kwaliteitskaarten van de Inspectie van het Onderwijs, van de Rotterdamse Jeugdmonitor van de GGD en van de Sociale Index.

In een tweede stap is onderzocht of er een verband is tussen de interventie 'brede school' en het sociaal en cognitief functioneren van leerlingen, de participatie van ouders, de samenwerkingsrelaties met partners en de cohesie in de wijk.

In de desbetreffende hoofdstukken beschrijven we in meer detail welke analyses op welke variabelen zijn uitgevoerd.

2.2.3 Opzet van het kwalitatief onderzoek onder leerlingen

Het kwantitatieve deel van het onderzoek kan worden ge complementeerd met een kwalitatief onderzoek onder leerlingen. Het doel van dit kwalitatieve onderzoek is om de interpretatie van het kwantitatieve deel van het onderzoek te verdiepen en aan te vullen.

De vraag die aan het kwalitatieve onderzoek ten grondslag ligt, luidt:

Welke leeropbrengsten ervaren leerlingen door het doen van brede schoolactiviteiten en wat vinden zij van de georganiseerde activiteiten?

We hebben vier brede scholen geselecteerd die brede schoolactiviteiten binnen de derde variant uitvoeren. Deze scholen hebben de meeste ervaring en expertise met betrekking tot de activiteiten die we onder de zes onderscheiden thema's Educatief aanbod, Sport en Spel, Kunst en Cultuur, Sociale Competentie, Ouderbetrokkenheid en Samenwerkingsrelaties met de wijk hebben gerangschikt. Ook zijn ze al enkele jaren actief op dit gebied. Daarnaast hebben we ze ook geselecteerd op basis van de resultaten uit het implementatieonderzoek. Uit dit onderzoek blijkt dat de variant 3 scholen in het algemeen veel meer ervaring hebben bij het uitvoeren van activiteiten die onder de zes thema's zijn te plaatsen. Zij hebben het grootste activiteitenaanbod en weten ook de meeste leerlingen daadwerkelijk te bereiken.

We mogen op grond van de resultaten uit het implementatieonderzoek verwachten dat we op deze scholen door middel van gesprekken met leerlingen 'good practices' kunnen beschrijven.

Er zijn per school twee groepen van drie leerlingen geïnterviewd. Per groep worden de brede schoolactiviteiten rondom één thema uitgebreid besproken. Op basis van het implementatieonderzoek kunnen we nagaan welke school de meeste ervaring heeft met een bepaald thema. Op iedere school bespreken we twee thema's uitgebreid. De overige vier thema's worden met de leerlingen kort doorgenomen. In totaal zijn 12 gesprekken met diverse groepen van leerlingen gevoerd. De uitgewerkte gesprekken zijn naar de leerlingen gemaild met de vraag of zij nog op- en aanmerkingen hebben.

In bijlage 1 staat de interviewvragenlijst die we gebruiken voor de gesprekken met de leerlingen.

2.3 De scholen

Van de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving hebben we de adressen (van locaties) van 49 brede scholen ontvangen. Al deze scholen zijn benaderd. Eén school heeft geweigerd om deel te nemen aan het implementatieonderzoek. Door diverse redenen is het niet gelukt om de brede schoolcoördinatoren van zes andere scholen te interviewen. Er hebben in totaal 42 brede scholen (86%) aan het implementatieonderzoek deelgenomen. Bij al deze scholen hebben we in het implementatieonderzoek een interview afgenomen. In de volgende tabel

staat hoeveel scholen een bepaalde variant aan brede schoolactiviteiten uitvoeren.

Tabel 2.1 Aantallen scholen in elk van de drie varianten

	Aantal scholen	Percentage
Variant 1	24	57.1
Variant 2	12	28.6
Variant 3	6	14.3
Totaal	42	100

Voor het uitvoeren van het effectonderzoek hebben we niet alle informatie van de 42 brede scholen beschikbaar. Zo komt het voor dat we van brede scholen wel de beschikking hebben over inspectiegegevens, maar niet die van de Rotterdamse GGD Jeugdmonitor. Ook komt het voor dat we informatie van de Inspectie voor het Onderwijs en de Rotterdamse Jeugdmonitor van de GGD hebben, maar niet in bezit zijn van de implementatiegegevens. In het effectonderzoek rapporteren we nu alleen over scholen waar alle informatie (van de Inspectie voor het Onderwijs, de Rotterdamse GGD Jeugdmonitor en de implementatie) over beschikbaar is. Het betekent dat we in het effectonderzoek over een kleiner aantal brede scholen (32) kunnen rapporteren. De resultaten uit het implementatieonderzoek hebben wel betrekking op de 42 onderzochte brede scholen.

In het effectonderzoek onderscheiden we naast de groep van 32 brede scholen ook nog een controlegroep van 12 scholen. We rapporteren in het effectonderzoek dus telkens over 44 scholen. In de volgende tabel worden de aantallen van de groep brede scholen en de groep controlescholen weergegeven.

Tabel 2.2 Aantallen brede scholen versus controlegroep scholen

		Aantal	Percentage
Valid	Controlegroep	12	27,27
	Brede school	32	72,72
Total		44	100,0

In de onderstaande tabel staan enkele belangrijke achtergrondkenmerken van de groep controlescholen en de groep brede scholen. Met de term APCG duiden we Armoede Probleem Cumulatie Gebieden aan.

Tabel 2.3 Beschrijving van de scholen

nummer	variant	controle	Totaal leerlingen vestiging (0708)	School soorten instelling	Percentage APCG (0607)
2	1	brede school	1148	VMBO, HAVO, VWO	66,11
4	2	brede school	599	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	90,26
8	2	brede school	647	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	44,67
9	1	brede school	1491	VMBO, HAVO, VWO	64,30
10	1	brede school	434	VMBO, HAVO, VWO	38,78
16	2	brede school	322	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	91,32
17	1	brede school	1559	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	73,28
20	1	brede school	477	VWO	23,00
21	2	brede school	194	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	92,00
22	2	brede school	336	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	94,50
23	2	brede school	560	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	68,33
25	1	brede school	470	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	94,33
26	3	brede school	772	HAVO, VWO	92,91
28	3	brede school	383	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	95,00
31	2	brede school	870	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	89,00
34	1	brede school	591	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	86,35
35	2	brede school	509	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	72,00
37	2	brede school	326	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	88,00
39	1	brede school	411	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	93,00
41	1	brede school	267	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	33,00
45	1	brede school	605	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	5,50
47	1	brede school	443	VMBO	57,33
48	1	brede school	710	HAVO, VWO	17,47
50	1	brede school	269	LWOO, VMBO	44,00
71	.	controlegroep	889	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	4,36
72	.	controlegroep	1129	VMBO, HAVO, VWO	6,51
73	.	controlegroep	115	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	67,00
74	.	controlegroep	974	HAVO, VWO	37,37
75	.	brede school	265	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	91,00
76	.	controlegroep	758	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	88,36
77	.	.	216	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	16,00
78	.	controlegroep	1674	HAVO, VWO	1,00
79	.	controlegroep	1084	VWO	31,00
81	.	controlegroep	692	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	31,02
82	.	controlegroep	519	VMBO	17,00
83	.	controlegroep	.	LWOO, VMBO	.
84	.	controlegroep	100	VMBO	.
85	.	.	650	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	82,57
86	.	controlegroep	406	VMBO, HAVO, VWO	19,23
88	.	brede school	517	LWOO, VMBO	40,50
89	3	brede school	1192	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	31,50
90	2	brede school	817	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	12,19
99	1	brede school	406	LWOO, VMBO, HAVO, VWO	8,00

Opvallend is dat brede scholen relatief veel APCG leerlingen hebben: het gemiddelde percentage in de controle scholen is 30% en het gemiddelde percentage in de brede scholen is 62% (dit verschil is statistisch significant, $F(1)=8,261$, $p<.01$). Tussen de drie varianten verschillen deze APCG percentages niet. Het is ook opvallend dat brede scholen relatief vaak alle schoolsoorten aanbieden (20 van de 32) in vergelijking tot de controlegroep scholen (3 van de 12). Het is daarnaast ook zo dat de controle scholen relatief

vaak Havo/Vwo scholen zijn. Drie van de 32 brede scholen bieden alleen Havo en Vwo, in vergelijking tot drie van de tien controle scholen. Dit betekent dat brede scholen ander soort scholen zijn dan de controle scholen. Bij de interpretatie van de gegevens moeten we hier rekening mee houden. Als het gaat om de inspectie gegevens worden daarom de zogenaamde bolletjes variabelen gebruikt. Deze variabelen zijn gecontroleerd voor het percentage APCG leerlingen, het percentage LWOO leerlingen en de basisschool adviezen als het gaat om rendement in de onderbouw. In het hoofdstuk waarin we de resultaten van de analyses op de inspectiegegevens presenteren, wordt hier meer informatie over gegeven. Ook maken we telkens een vergelijking tussen brede scholen die alle leerwegen aanbieden en controlescholen die alle leerwegen aanbieden.

In de overige hoofdstukken controleren we, daar waar relevant, in ieder geval voor de percentages APCG leerlingen.

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk rapporteren we de resultaten uit het implementatieonderzoek. De onderzoeksvragen die beantwoord worden in het kader van het implementatieonderzoek luiden:

1. Welke activiteiten zijn door de brede scholen georganiseerd voor de doelgroep?
2. Werken de scholen samen met partners (in de wijk), en wat is de kwaliteit van de samenwerking?
3. Wat is het bereik geweest van deze activiteiten (welk deel van de leerlingen/ouders uit de doelgroep heeft deelgenomen aan deze activiteiten)?

De resultaten worden telkens onder zes thema's gerangschikt, namelijk Educatief aanbod, Sport en Spel, Kunst en Cultuur, Sociale Competentie, Ouderbetrokkenheid en Samenwerkingsrelaties met de wijk.

In iedere tabel geven we per variant de volgende punten aan:

1. Aanbod: in welke mate hebben de verschillende scholen een bepaald activiteitenprogramma aangeboden (5 puntschaal);
2. Percentage leerlingen: het percentage leerlingen in de school dat op de hoogte is gebracht van het aanbod;
3. Bereik: welk deel van de totale schoolpopulatie heeft daadwerkelijk van dit aanbod gebruik gemaakt (5 puntschaal);
4. Percentage leerlingen: ter controle van het vorige resultaat wordt ook vermeld welk percentage leerlingen van de totale schoolpopulatie echt gebruik heeft gemaakt van het aanbod;
5. Kwaliteit: kwaliteit van het aanbod (5 puntschaal);
6. Betrouwbaarheid: de mate waarin de (professionele) ondersteuning betrouwbaar is geweest (5 puntschaal);
7. Belang: in welke mate de scholen het betreffende thema en aanbod aan activiteiten van belang vinden (5 puntschaal).

3.2 Verschillen tussen de thema's

In tabel 3.1 kunnen we zien dat de scholen (n=42) het meeste aanbod doen op het gebied van Sport en Spel en Kunst en Cultuur. De scholen karakteriseren dit aanbod als 'voldoende'. De scholen hebben een redelijk aanbod op de thema's Educatief Aanbod, Sociale Competentie en Samenwerkingsrelaties met de wijk. Het aanbod van de scholen op het thema Ouderbetrokkenheid is redelijk tot voldoende.

Vrijwel alle standaarddeviaties zijn vrij groot. Het betekent dat er scholen zijn die veel aanbod dan wel weinig aanbod hebben op een bepaald thema. Bij de presentatie van de drie verschillende varianten met scholen gaan we daar dieper op in.

Tabel 3.1 **Overzicht van de gemiddelden en standaarddeviaties bij de zes thema's**

	Educatief Aanbod	Sport en Spel	Kunst en Cultuur	Sociale Competentie	Ouderbetrok- kenheid	Samenwerkings- relaties wijk
Aanbod*	3.12 (1.34)	3.81 (1.06)	3.81 (1.14)	3.35 (1.13)	3.38 (1.23)	3.05 (1.49)
% leerlingen	71.25 (37.07)	82.07 (28.21)	78.70 (34.46)	70.07 (36.47)	80.44 (33.29)	58.72 (40.50)
Bereik*	3.28 (1.30)	3.74 (.88)	3.86 (1.03)	3.60 (1.06)	2.76 (1.16)	3.08 (1.60)
% leerlingen	50.92 (33.92)	58.05 (26.70)	59.40 (34.13)	50.32 (39.39)	34.58 (28.31)	37.35 (33.00)
Kwaliteit*	3.75 (1.08)	4.14 (.72)	4.12 (.95)	3.93 (.98)	4.08 (.83)	3.44 (1.46)
Betrouwbaarheid*	4.08 (1.16)	4.26 (.73)	4.12 (.95)	4.15 (.76)	4.18 (.93)	3.51 (1.50)
Belang*	4.00 (1.09)	4.56 (.63)	4.33 (.79)	4.39 (.86)	4.31 (.97)	3.50 (1.32)

*Gemeten op vijfpunt schalen: van 1 (helemaal geen of helemaal onbelangrijk) tot 5 (heel veel of heel belangrijk)

Vrijwel alle scholen hebben de leerlingen (en ouders) goed kunnen voorlichten over de diverse thema's. Het is zelfs zo dat meer dan 80% van de ouders op de hoogte is gebracht van de activiteiten om de ouderbetrokkenheid te vergroten. Het lukt de scholen ook om ongeveer 80% van alle leerlingen te informeren over de activiteiten op het gebied van Sport en Spel en Kunst en Cultuur. Voor de thema's Educatief Aanbod en Sociale Competentie is dat ongeveer 70%. Ten slotte lukt het de scholen ook om ongeveer 60% van de leerlingen op de hoogte te brengen van de activiteiten in de wijk en de samenwerking die men dan heeft met diverse partners.

Volgens de scholen is het daadwerkelijk deel van de schoolpopulatie, dat deelneemt aan de activiteiten op het gebied van Sport en Spel (58.05%) en Kunst en Cultuur (59.40%), voldoende. Er is een redelijk tot voldoende deel van de schoolpopulatie, dat deelneemt aan de activiteiten op het gebied van Sociale Competentie (50.32%) en Educatief Aanbod (50.92) en is er is een redelijk deel (37.35%) van de schoolpopulatie dat betrokken is bij activiteiten die in

samenwerking met partners in de wijk worden aangeboden. Ten slotte is ongeveer één derde deel (34.58%) van de ouders betrokken bij activiteiten op school. Zonder uitzondering zijn alle scholen voldoende tevreden over de kwaliteit en betrouwbaarheid van de professionals die de activiteiten bij alle thema's hebben uitgevoerd en georganiseerd. De kwaliteit en betrouwbaarheid van de activiteiten in de wijk worden het laagst gewaardeerd, maar zijn echter altijd nog redelijk tot voldoende.

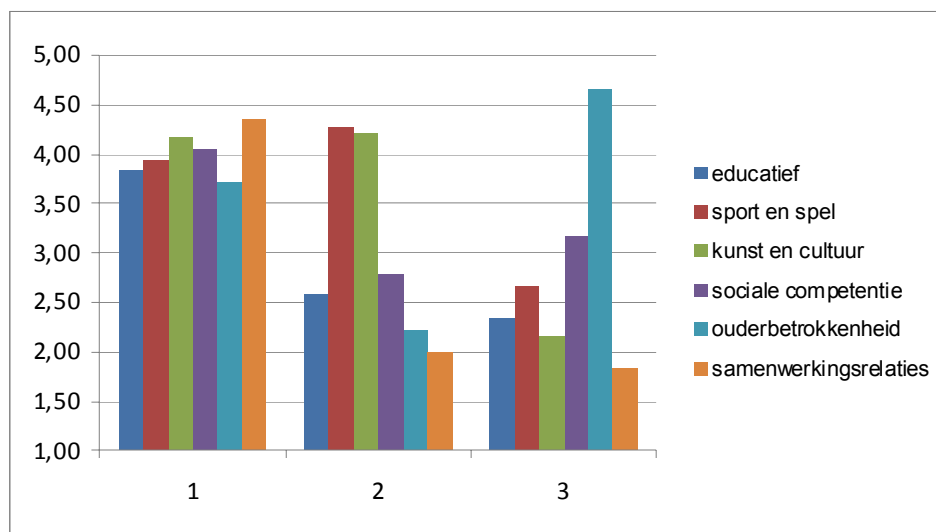
Alle thema's worden door de scholen als belangrijk gewaardeerd. Het thema Sport en Spel vinden de scholen (zeer) belangrijk. De scholen hechten ook aan het thema Samenwerkingsrelaties met de wijk, ook al wordt dit thema als het minst belangrijk gewaardeerd.

3.3 Clusters van scholen

In deze paragraaf presenteren we de resultaten van een clusteranalyse. De onderliggende vraag in deze analyse is of er clusters van scholen te zien zijn die onderling verschillen in hun aanbod. Wellicht is er sprake van een cluster van scholen dat zich richt op Educatief Aanbod in combinatie met Sociale Competentie, en daarnaast is er wellicht een groep scholen die zich juist richt op Sport en Spel. We hebben deze zes groepen van brede schoolactiviteiten gezamenlijk geanalyseerd.

Een clusteranalyse is een exploratieve analyse, we spreken van te voren geen verwachtingen uit over de inhoud van bepaalde clusters. In de analyse worden clusters van scholen dusdanig samengesteld dat de onderlinge verschillen op de zes variabelen zo groot mogelijk zijn.

We hebben clusteranalyses gedaan met drie en vier clusters. De analyse met drie clusters geeft de best interpreteerbare oplossing, en bovendien is er in deze oplossing sprake van drie clusters met een redelijk aantal scholen. We presenteren daarom deze oplossing in figuur 3.1. De statistische resultaten zijn opgenomen in bijlage 2.

Figuur 3.1 Clusteranalyses op de zes verschillende groepen van brede schoolactiviteiten, oplossing met drie clusters.

Figuur 3.1 laat de gemiddelde scores zien van de scholen in de drie clusters. Het eerste cluster is de grootste groep en bestaat uit 17 scholen (46%). In vergelijking tot de andere twee clusters valt dit cluster op doordat de gemiddeldes op alle zes variabelen hoog zijn. Het lijkt een groep scholen te betreffen die zich niet duidelijk profileert maar op alle zes groepen van brede schoolactiviteiten een aanbod doet. Het tweede cluster onderscheidt zich door hoge scores op Sport en Spel en Kunst en Cultuur. In dit cluster zitten 14 scholen (38%). Deze groep scholen profileert zich, in tegenstelling tot de scholen in cluster 1, wel met een specifiek aanbod. In het derde cluster is de hoge score op ouderbetrokkenheid opvallend. In dit cluster zitten zes scholen (16%). Tot slot valt op dat op het gebied van samenwerkingsrelaties in de wijk alleen in het eerste cluster scholen aanbod is, in het tweede en derde cluster is dit duidelijk geen speerpunt.

We kunnen niet nagaan of de scholen in de drie clusters verschillen in termen van schooltypen omdat er te weinig scholen zijn die alleen Havo en Vwo aanbieden. Vrijwel alle brede scholen bieden alle leerwegen aan. Wel zien we dat het percentage APCG leerlingen in de drie clusters verschilt: in cluster 1 is het gemiddelde percentage 73%, in cluster 2 is het 67% en in cluster 3 is het 36%.

Tot slot zijn we nagegaan of er verschillen bestaan tussen de drie varianten. Dit blijkt inderdaad het geval te zijn. Tabel 3.2 laat zien dat variant 1 scholen redelijk gelijk verdeeld zijn over de drie clusters. Variant 2 scholen zijn oververtegenwoordigd in het tweede cluster en alle variant 3 scholen zitten in het eerste cluster (chi-kwadraat = 18,02, df=4, $p < 0,001$).

Tabel 3.2 Aantallen en percentages in elk cluster binnen de drie varianten

	Cluster 1	Cluster 2	Cluster 3	totaal
Variant 1	8	5	6	19
	42,10%	26,30%	31,60%	100,00%
Variant 2	3	9	0	12
	25,00%	75,00%	0,00%	100,00%
Variant 3	6	0	0	6
	100,00%	0,00%	0,00%	100,00%

3.4 Verschillen tussen de drie varianten

In het vervolg presenteren we zes verschillende tabellen. In iedere tabel staat één thema centraal en worden de verschillen tussen de drie varianten scholen aangegeven. Aan het eind van paragraaf 3.1 is aangegeven hoe we de resultaten presenteren en hoe deze geïnterpreteerd moeten worden.

In tabel 3.3 presenteren we de resultaten met betrekking tot het thema Educatief aanbod. We hebben het dan voornamelijk over Huiswerkbegeleiding, Taalvaardigheid, Andere talen, Rekenvaardigheid, Ict/computerles, Natuureducatie, Techniek, Gezonde leefstijl en Voeding en beweging. De variant 3 scholen bieden het meeste aanbod, gevolgd door de variant 2 en variant 1 scholen. Het aanbod van de variant 1 en 2 scholen is beduidend minder dan die van de variant 3 scholen. Alle varianten bereiken een groot deel van de schoolpopulatie met hun voorlichting over dit aanbod. De percentages variëren van 65.95% tot 77.50%. Volgens de variant 3 scholen neemt ook een voldoende aantal leerlingen daadwerkelijk deel aan het aanbod. Bij de variant 1 en 2 scholen is dat minder het geval. Op deze scholen neemt een redelijk aantal leerlingen deel. Deze verschillen zien we ook bij de percentages terug. 54.17% van de leerlingen in de variant 3 scholen neemt daadwerkelijk deel. Bij de scholen van de andere twee varianten is dat een kleine 5 tot 10% minder. In het algemeen is men tevreden over de kwaliteit en betrouwbaarheid van de professionals, die het aanbod gegeven hebben. De scholen ervaren deze als voldoende. Vooral de betrouwbaarheid van de professionals in de variant 2 scholen wordt hoog gewaardeerd. Ten slotte geven alle scholen binnen de drie varianten aan dat het belang voor het Educatief Aanbod op hun scholen voldoende wordt gewaarborgd. Met name de scholen binnen variant 2 hebben deze mening. Bij de variant 1 scholen is men minder overtuigd. De variant 3 scholen nemen een tussenpositie in.

Tabel 3.3 Thema Educatief Aanbod

	Variant 1	Variant 2	Variant 3
Aanbod*	2.86 (1.46)	3.0 (.74)	4.0 (1.55)
% leerlingen	65.95 (38.46)	77.50 (33.61)	72.50 (44.02)
Bereik*	3.43 (1.40)	2.67 (.89)	3.67 (1.37)
% leerlingen	51.05 (39.91)	45.00 (21.43)	54.17 (33.23)
Kwaliteit*	3.72 (1.18)	4.0 (.77)	3.50 (1.38)
Betrouwbaarheid*	3.94 (1.26)	4.64 (.67)	3.67 (1.37)
Belang*	3.61 (1.15)	4.40 (.52)	4.17 (1.60)

*Gemeten op vijfpunt schalen: van 1 (helemaal geen of helemaal onbelangrijk) tot 5 (heel veel of heel belangrijk)

In tabel 3.4 presenteren we de resultaten met betrekking tot het aanbod op het gebied van Sport en Spel. De activiteiten hebben betrekking op Teamsporten, Individuele sport, Spel, Sportdagen, toernooien en de Avondvierdaagse. Ook nu bieden de variant 3 scholen het meeste aanbod, gevolgd door de variant 2 en variant 1 scholen. Alle varianten bereiken een groot deel van de schoolpopulatie met hun voorlichting over dit aanbod. De percentages variëren van een kleine 80 tot meer dan 90%. Volgens de variant 3 scholen neemt ook een voldoende aantal leerlingen daadwerkelijk deel aan het aanbod. Bij de variant 1 en 2 scholen is dat iets minder het geval. Deze verschillen zien we ook bij de percentages terug. Bijna drie kwart van de leerlingen in de variant 3 scholen neemt daadwerkelijk deel. Bij de scholen van de andere twee varianten is dat ook nog altijd meer dan de helft. In het algemeen is men tevreden over de kwaliteit en betrouwbaarheid van de professionals, die het aanbod gegeven hebben. De scholen ervaren deze als voldoende. Vooral de betrouwbaarheid van de professionals in de variant 2 en 3 scholen wordt hoog gewaardeerd. De betrouwbaarheid van de professionals die activiteiten op het gebied van Sport en Spel aanbieden is beter dan de betrouwbaarheid van hun collega's die verantwoordelijk zijn voor het Educatief Aanbod. Ten slotte geven alle scholen binnen de drie varianten aan dat het belang voor Sport en Spel op hun scholen voldoende wordt gewaarborgd. Alle scholen vinden het (zeer) belangrijk.

Tabel 3.4 Thema Sport en Spel

	Variant 1	Variant 2	Variant 3
Aanbod*	3.42 (1.02)	4.17 (.94)	4.67 (.82)
% leerlingen	78.33 (29.99)	82.50 (30.19)	93.17 (16.25)
Bereik*	3.67 (1.09)	3.75 (.45)	4.0 (.63)
% leerlingen	52.54 (32.04)	60.42 (14.37)	71.67 (18.35)
Kwaliteit*	4.12 (.74)	4.08 (.79)	4.33 (.52)
Betrouwbaarheid*	4.17 (.70)	4.33 (.78)	4.50 (.84)
Belang*	4.42 (.72)	4.75 (.45)	4.83 (.41)

*Gemeten op vijfpunt schalen: van 1 (helemaal geen of helemaal onbelangrijk) tot 5 (heel veel of heel belangrijk)

In tabel 3.5 presenteren we de resultaten met betrekking tot het thema Kunst en Cultuur. We doelen dan op onderwerpen, zoals Literatuur & poëzie, Cultuur algemeen, Dans, Muziek, Theater en drama, Film, Beeldende vorming en Knutselen.

De variant 2 scholen bieden het meeste aanbod, gevolgd door variant 3 scholen. Het activiteitenprogramma van de variant 1 scholen is weer minder als

we het vergelijken met het programma van de variant 3 scholen. Alle varianten bereiken een groot deel van de schoolpopulatie met hun voorlichting over dit aanbod. De percentages variëren van 75% tot 83.17%. Het grootste deel van de schoolpopulatie is op de hoogte. Volgens alle scholen neemt ook een voldoende aantal leerlingen daadwerkelijk deel aan het aanbod. Toch zien we enkele opmerkelijke verschillen als we naar de percentages kijken. Bijna drie kwart van de leerlingen in de variant 3 scholen neemt daadwerkelijk deel. Bij de scholen van de andere twee varianten is dat 15 tot 25% minder. In het algemeen is men tevreden over de kwaliteit en betrouwbaarheid van de professionals, die het aanbod gegeven hebben. De scholen ervaren deze als voldoende. Wel is het opvallend dat de variant 1 scholen in vergelijking met de variant 2 en 3 scholen de kwaliteit en betrouwbaarheid van de professionals als minder ervaren. Ten slotte geven alle scholen binnen de drie varianten aan dat het belang van Kunst en Cultuur op hun scholen voldoende wordt gewaarborgd. Zij vinden deze activiteiten op hun scholen (zeer) belangrijk. Ook nu weer scoren de variant 1 scholen lager dan de scholen uit de twee andere varianten.

Tabel 3.5 Thema Kunst en Cultuur

	Variant 1	Variant 2	Variant 3
Aanbod*	3.54 (1.32)	4.25 (.62)	4.0 (1.10)
% leerlingen	78.54 (34.84)	75.00 (38.26)	83.17 (31.94)
Bereik*	3.75 (1.22)	4.0 (.74)	4.0 (.63)
% leerlingen	59.17 (35.13)	48.75 (29.86)	74.83 (35.50)
Kwaliteit*	3.87 (1.14)	4.50 (.52)	4.33 (.52)
Betrouwbaarheid*	3.87 (1.10)	4.42 (.67)	4.50 (.55)
Belang*	4.12 (.90)	4.50 (.52)	4.83 (.41)

*Gemeten op vijfpunt schalen: van 1 (helemaal geen of helemaal onbelangrijk) tot 5 (heel veel of heel belangrijk)

In tabel 3.6 presenteren we de resultaten met betrekking tot het thema Sociale Competentie. Het gaat dan om Sociale vaardigheidstrainingen, SCOL, Burgerschap, Sociale weerbaarheidstraining, Mediation en leerlingenbemiddeling, Leerlingenparticipatie (schoolkrant, raad), Maatschappelijke stage en Vrijwilligerswerk. Het aanbod op dit gebied is op de variant 1 en 2 scholen redelijk. Het activiteitenprogramma rond het thema is op variant 3 scholen veel uitgebreider. Zij bieden het meeste aanbod. De scholen binnen variant 2 bereiken bij de voorlichting ongeveer 82% van de leerlingen. Voor de varianten 1 en 3 zijn de percentages 64.09% respectievelijk 69.83%. Op variant 3 scholen is het daadwerkelijke aantal leerlingen dat deelneemt het grootst, ondanks het feit dat deze scholen niet alle leerlingen met de voorlichting hebben kunnen bereiken. Ongeveer drie kwart van de leerlingen op variant 3 scholen maakt kennis met het activiteitenprogramma rondom Sociale Competentie. Op de andere scholen in variant 1 en 2 maakt minder dan de helft van de leerlingen gebruik van het activiteitenprogramma. In het algemeen is men tevreden over de kwaliteit en

betrouwbaarheid van de professionals, die het aanbod verzorgd hebben. De scholen ervaren deze als voldoende. Vooral de kwaliteit en betrouwbaarheid van de professionals in de variant 3 scholen wordt hoog gewaardeerd. Ten slotte geven alle scholen binnen de drie varianten aan dat het belang van Sociale Competentie voldoende wordt gewaarborgd. Het is volgens hen van (groot) belang dat er aandacht voor is.

Tabel 3.6 Thema Sociale Competentie

	Variant 1	Variant 2	Variant 3
Aanbod*	3.21 (1.18)	3.08 (.99)	4.50 (.55)
% leerlingen	64.09 (38.04)	81.67(34.33)	69.83 (34.47)
Bereik*	3.62 (1.01)	3.08 (1.08)	4.50 (.55)
% leerlingen	46.91(38.44)	44.17 (37.65)	75.67 (35.42)
Kwaliteit*	3.91 (1.04)	3.75 (1.05)	4.33 (.52)
Betrouwbaarheid*	4.13 (.69)	4.0 (.95)	4.50 (.55)
Belang*	4.48 (.73)	3.92 (1.08)	5.0 (0.0)

*Gemeten op vijfpunt schalen: van 1 (helemaal geen of helemaal onbelangrijk) tot 5 (heel veel of heel belangrijk)

In tabel 3.7 presenteren we de resultaten met betrekking tot het thema Ouderbetrokkenheid.

Het gaat bij ouderbetrokkenheid om drie onderscheiden soorten activiteiten.

1. Vertegenwoordiging van ouders bij schoolbeleid. We spreken dan van ouderparticipatie, zoals bijvoorbeeld ouderraad, MR en ouderkringen.
2. Het betrekken van de ouders bij de schoolloopbaan van hun kind door bijvoorbeeld ouderbijeenkomsten, moedermiddagen en schooloudercontactpersonen.
3. En activiteiten voor ouders, zoals taallessen, ICT en thema- en voorlichtingsbijeenkomsten over opvoeding d.m.v. workshops, beweging of sport voor ouders.

De variant 1 scholen bieden het meeste aanbod, gevolgd door de varianten 3 en 2. Het gemiddelde van de variant 2 scholen is beduidend minder dan het gemiddelde van de variant 1 en 3 scholen. Alle varianten bereiken een groot deel van de schoolpopulatie met hun voorlichting over dit aanbod. De percentages variëren van 73.17% tot 81.67%. Volgens de variant 1 en 3 scholen neemt een redelijk aantal ouders daadwerkelijk deel aan het aanbod. Bij de variant 2 scholen is dat echter veel minder het geval. Op deze scholen nemen minder ouders (22.58%) deel aan de activiteiten. Bij de varianten 1 en 3 zijn deze percentages 35.88 en 45.83. Ook nu weer zijn de scholen van de diverse scholen in de drie varianten tevreden over de kwaliteit en betrouwbaarheid van de professionals, die het aanbod gegeven hebben. De scholen ervaren deze als voldoende. De kwaliteit en betrouwbaarheid van de professionals in de variant 2 scholen wordt iets hoger gewaardeerd. Het verschil is echter niet al te groot. Ten slotte geven de scholen binnen de

varianten aan dat het belang van Ouderbetrokkenheid groot is. Men hecht er veel belang aan.

Tabel 3.7 Thema Ouderbetrokkenheid

	Variant 1	Variant 2	Variant 3
Aanbod*	3.75 (.99)	2.58 (1.31)	3.50 (1.38)
% leerlingen	81.67 (32.79)	80.0 (36.18)	73.17 (36.55)
Bereik*	3.04 (1.12)	2.00 (.74)	3.17 (1.47)
% leerlingen	35.88 (25.63)	22.58 (27.44)	45.83 (33.68)
Kwaliteit*	3.86 (.94)	4.50 (.53)	4.20 (.45)
Betrouwbaarheid*	4.09 (1.06)	4.50 (.71)	4.20 (.45)
Belang*	4.29 (.95)	4.25 (1.14)	4.50 (.84)

*Gemeten op vijfpunt schalen: van 1 (helemaal geen of helemaal onbelangrijk) tot 5 (heel veel of heel belangrijk)

In tabel 3.8 presenteren we de resultaten met betrekking tot het thema Samenwerkingsrelaties met de wijk. Het gaat dan om activiteiten met en/of voor de wijk (b.v. voetbaltoernooi en/of 's avonds open voor b.v. sport); met deelgemeente, procesbegeleider (Jeugdkanszone) en instellingen, zoals, De Meeuw, CED-groep, SKVR, Stichting Welzijn, Buurthuis, ROC, Dienst Sport en Recreatie, Bibliotheek, Thuis op School en GGD.

De variant 3 scholen bieden zeer duidelijk het meeste aanbod, gevolgd door de variant 2 en variant 1 scholen. Er is een groot verschil tussen de variant 3 scholen aan de ene kant en de scholen van de andere varianten aan de andere kant. De variant 3 scholen weten de buurt in hun voorlichtingsactiviteiten goed te bereiken. Meer dan drie kwart van de leerlingen wordt via de voorlichting op de hoogte gebracht van de activiteiten in de wijk. Voor de variant 1 en 2 scholen zijn deze percentages ongeveer 53 respectievelijk 56%. Volgens de variant 3 scholen neemt ook een voldoende aantal leerlingen daadwerkelijk deel aan het aanbod. Het percentage ligt rond de 62%. Op de variant 1 en 2 scholen neemt minder dan de helft van de leerlingen deel aan buurtgebonden activiteiten. De diverse scholen binnen de drie varianten hebben duidelijk een verschillend beeld over de kwaliteit en betrouwbaarheid van de professionals, die het aanbod in de buurt verzorgen. De variant 1 scholen zijn het minst tevreden. Zij ervaren de kwaliteit en betrouwbaarheid als redelijk. De variant 2 scholen waarderen de kwaliteit en betrouwbaarheid als voldoende. De variant 3 scholen zijn het meest tevreden. Zij waarderen de kwaliteit en betrouwbaarheid als dik voldoende. Ten slotte vinden de variant 3 scholen samenwerkingsrelaties binnen de wijk zeer belangrijk. De variant 2 scholen vinden het ook wel van belang. De variant 1 scholen hechten er minder belang aan.

Tabel 3.8 Thema Samenwerkingsrelaties met de wijk

	Variant 1	Variant 2	Variant 3
Aanbod*	2.67 (1.43)	2.92 (1.44)	4.67 (.52)
% leerlingen	53.33(40.54)	55.83 (43.79)	76.50 (33.73)
Bereik*	2.86 (1.65)	2.75 (1.54)	4.50 (.55)
% leerlingen	30.10 (29.86)	36.08 (36.82)	61.50 (30.36)
Kwaliteit*	3.21 (1.47)	3.45 (1.69)	4.17 (.75)
Betrouwbaarheid*	3.26 (1.52)	3.55 (1.75)	4.33 (.82)
Belang*	3.14 (1.21)	3.58 (1.50)	4.67 (.52)

*Gemeten op vijfpunt schalen: van 1 (helemaal geen of helemaal onbelangrijk) tot 5 (heel veel of heel belangrijk)

Aan het eind van de vragenlijst is nog aan de scholen gevraagd om aan te geven hoe belangrijk zij de brede schoolactiviteiten vinden. Met de vraag hebben we het belangrijkste aandachtspunt aan het eind van het telefonische interview al samenvattend door de scholen laten scoren. De scholen uit de varianten 1 en 2 vinden deze activiteiten belangrijk. Alle scholen in variant 3 vinden de brede schoolactiviteiten zeer belangrijk.

3.5 Samenvatting

Er wordt weinig onderscheid gemaakt in het belang van de onderscheiden thema's. Dit blijkt enerzijds uit de gemiddelde scores op belang. Behalve de score op samenwerkingsrelaties in de wijk, liggen alle scores op belang boven de 4 (op een vijf punt schaal). Vooral de variant 1 scholen hechten minder aan samenwerkingsrelaties in de wijk. Anderzijds blijkt dit ook uit de clusteranalyses: verreweg de grootste groep scholen kan aangeduid worden als een groep die zich niet duidelijk profileert.

De variant 3 scholen hebben, zoals verwacht, inderdaad het grootste aanbod en het grootste bereik.

Alle varianten bereiken een groot deel van de schoolpopulatie met hun voorlichting over het aanbod. Toch is het opmerkelijk dat het percentage dat voorgelicht wordt over de brede schoolactiviteiten duidelijk afwijkt van het percentage leerlingen dat daadwerkelijk deelneemt.

De scholen vinden de kwaliteit en betrouwbaarheid van professionals die betrokken zijn bij de brede schoolactiviteiten zonder uitzondering voldoende.

Hoofdstuk 4 **Effecten op schoolprestaties**

4.1 Inleiding

We beogen de onderstaande onderzoeksvraag te beantwoorden met behulp van de gegevens uit de kwaliteitskaarten van de Inspectie voor het Onderwijs:

Is het cognitief functioneren van leerlingen die een brede school bezoeken beter dan dat van leerlingen die naar een niet brede school gaan?

We bekijken het cognitief functioneren aan de hand van de volgende variabelen uit het bestand van de Inspectie:

- Rendement onderbouw;
- Rendement bovenbouw: onvertraagd behalen diploma;
- Gemiddeld cijfer alle vakken.

We berekenen de effecten op de zogenaamde “bolletjes” variabelen van de afgelopen vijf schooljaren (het meest recente jaar is 07-08).

Het is belangrijk te vermelden dat het brede schoolbeleid in Rotterdam in het schooljaar 2006 -2007 is aangepast en geïntensiveerd. Ook is in dat schooljaar het variantenmodel ingevoerd (zie paragraaf 1.3). Een aantal scholen (vooral de variant 3 scholen) hadden vóór het schooljaar 2006-2007 al een aanbod aan brede schoolactiviteiten. Voor de meeste brede scholen geldt echter dat effecten pas zichtbaar kunnen worden vanaf 2006-2007.

In het vervolg van dit hoofdstuk presenteren we de resultaten op een bepaalde wijze. Deze presentatiewijze wordt ook gevolgd in de hoofdstukken (4 t/m 10) waarin over de effectstudies wordt gerapporteerd.

We maken telkens vier vergelijkingen.

- a. De brede scholen versus controle scholen (de niet brede scholen);
- b. De brede scholen die alle leerwegen aanbieden versus de controle scholen die alle leerwegen aanbieden;
- c. Variant 2 en 3 scholen versus de controle scholen;
- d. Brede scholen met veel aanbod versus controle scholen en scholen met weinig aanbod.

De eerste vergelijking is relevant omdat het een algemeen beeld geeft tussen de brede scholen enerzijds en de niet brede scholen anderzijds.

De tweede vergelijking is relevant omdat in deze vergelijking het mogelijke effect van Havo en Vwo scholen op de afhankelijke variabelen zoals schoolprestaties en affectieve factoren wordt uitgesloten. Met andere woorden: in de eerste vergelijking weten we niet zeker of gevonden verschillen toegeschreven kunnen worden aan het feit dat het brede scholen betreft of aan het feit dat het Havo en Vwo scholen zijn. Op basis van de tweede vergelijking kunnen we dit nu wel concluderen.

In de derde vergelijking tussen variant 2 en 3 brede scholen enerzijds en de controle scholen anderzijds laten we de variant 1 scholen buiten beschouwing. Deze variant 1 scholen zijn recentelijk begonnen met brede schoolactiviteiten en meestal zijn de activiteiten op kleine schaal ingevoerd. Dit betekent dat er vooralsnog weinig effecten mogen worden verwacht op deze variant 1 scholen. Het effect van de brede scholen wordt (wellicht) minder duidelijk als we de variant 1 scholen onder de groep brede scholen scharen. In deze derde vergelijking verwachten we daarom grotere verschillen (effecten) te zien van de brede scholen.

Tot slot onderzoeken we in de vierde vergelijking of scholen die bepaalde accenten leggen, op de geassocieerde indicatoren beter scoren. Is het zo dat scholen die bijvoorbeeld veel sportactiviteiten aanbieden hun leerlingen daadwerkelijk stimuleren meer te sporten. Of is het zo dat scholen die veel aanbod hebben op het gebied van Sociale competentie, gemiddeld ook hoger scoren op de maat die (een proxy van) sociale competentie meet.

We laten telkens in een figuur zien hoe de gemiddeldes van de groepen zijn, en vermelden in hoeverre er sprake is van statistisch significante trends, verschillen in trends, en in hoeverre de verschillen over alle tijdstippen heen statistisch significant zijn. In de bijlagen vermelden we de N, de gemiddeldes en standaarddeviaties, en de resultaten van de trendanalyses die aan elke figuur ten grondslag liggen.

Gegeven de kleine aantallen is statistische significantie niet snel te verwachten: de verschillen moeten namelijk erg groot worden om significant te worden. We berekenen daarom ook de zogenaamde eta-kwadraten. Dit is een andere maat voor verschil en wel onafhankelijk van de grootte van de N: eta-kwadraten rondom 0,01 duiden op een klein verschil, rondom 0,06 op een medium verschil en vanaf 0,14 duidt de eta-kwadraat op een groot verschil (Pierce, Block & Aguinis, 2004)⁶.

⁶ Pierce, Block, & Aguinis (2004). Cautionary note on reporting eta-squared values from multifactor anova designs. *Educational and Psychological Measurement*, 64(6).

4.2 Rendement onderbouw

In deze paragraaf onderzoeken we in hoeverre de brede scholen vanaf 2006-2007 beter zijn gaan scoren als het gaat om het rendement in de onderbouw. De statistische resultaten zijn opgenomen in bijlage 3.

Bij het nagaan van het rendement maken we gebruik van de volgende werkdefinitie (uit Documentation Kwaliteitskaart Voortgezet Onderwijs):

Rendement in het derde leerjaar: $100 * (\text{positie leerjaar 3} - \text{advies} - \text{doublures} + 2) / 2$

Dit betekent dus dat een leerling in de schoolsoort zit, in overeenstemming met het advies, en niet is blijven zitten de score 100 krijgt.

Door de scores van alle leerlingen op een vestiging te middelen, krijg je een gemiddelde rendementsscore. In de bolletjes wordt gecorrigeerd voor de aanwezige schoolsoorten (als er alleen een Vwo is, dan kunnen er geen leerlingen zijn die onder hun niveau zitten etc.) door vergelijkingsgroepen te definiëren.

Score 1: scoort in de onderste 10%

Score 2: scoort in de onderste 10% tot 25%

Score 3: scoort in de groep 25% tot 75%

Score 4: scoort in de beste 10% tot 25%

Score 5: scoort in de beste 10%

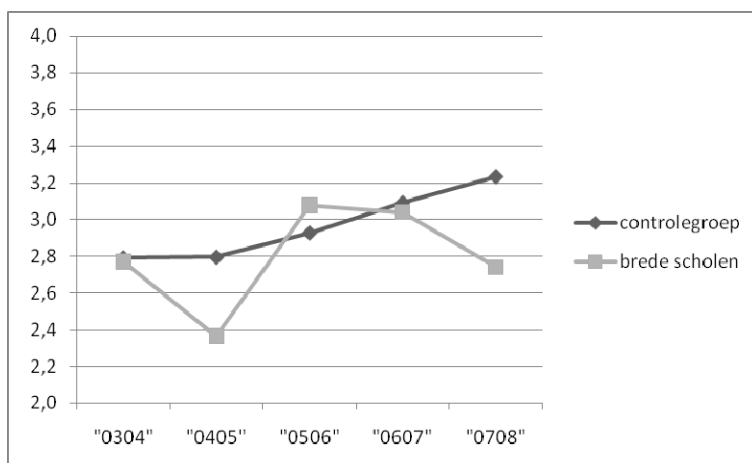
Er wordt in deze maat dus gecorrigeerd voor de basisschooladviezen.

Daarnaast wordt ook rekening gehouden met het percentage APCG en LWOO leerlingen: als deze percentages hoog zijn dan krijgen de scholen extra punten volgens een bepaalde berekening.

Dit betekent echter ook dat er niet gecorrigeerd wordt voor een relatief hoog percentage hoogbegaafden. Vwo scholen die relatief veel goede leerlingen hebben, kunnen het beeld enigszins verstoren. In de inleiding gaven we al aan dat brede scholen een selectieve groep scholen zijn. Zij bieden veelal Vmbo aan en weinig Vwo. Het is dus mogelijk dat in de vergelijking die we willen maken tussen de controle groep scholen en de brede scholen dit een verstorende factor is. Om het effect van deze mogelijk verstorende factor uit te sluiten, maken we ook een vergelijking tussen de brede scholen die alle leerwegen aanbieden en de controle scholen die alle leerwegen aanbieden. (Overigens verschilt het percentage APCG leerlingen in deze twee groepen niet meer).

Ad 1. Brede scholen versus controle scholen

Tussen de scholen in de controlegroep (N=12) en de brede scholen (N=32) zijn geen statistisch significante verschillen als het gaat om rendement in de onderbouw⁷. Ondanks dat de figuur laat zien dat de resultaten in de controlegroep enigszins lijken te verbeteren, is het effect van tijd niet significant: er is dus geen sprake van een trend in opwaartse richting. Ook de verschillen in trends en de verschillen over alle tijdstippen heen zijn niet significant.

Figuur 4.1 Rendement onderbouw: vergelijking tussen alle brede scholen en de controlegroep scholen

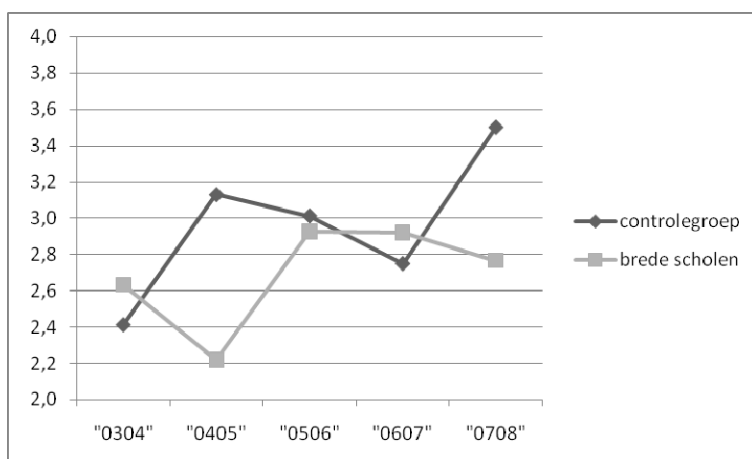
Op de tijdstippen 0405 en 0708 lijken de brede scholen lager te scoren dan de controlegroep scholen: maar deze verschillen zijn niet significant. De eta-kwadraten zijn op deze beide momenten 0,03, dit duidt op kleine verschillen.

Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen

Ook als we alleen de scholen die alle leerwegen aanbieden vergelijken (23 brede scholen en 4 controle scholen), zijn de verschillen tussen de controle scholen en de brede scholen niet significant.

Dit geldt ook voor moment 5 (schooljaar 0708), ondanks dat de controle scholen daar hoger lijken te scoren is het verschil niet statistisch significant (de eta-kwadraat is 0,04 en dus klein), op moment 2 (schooljaar 0405) is de eta-kwadraat 0,09).

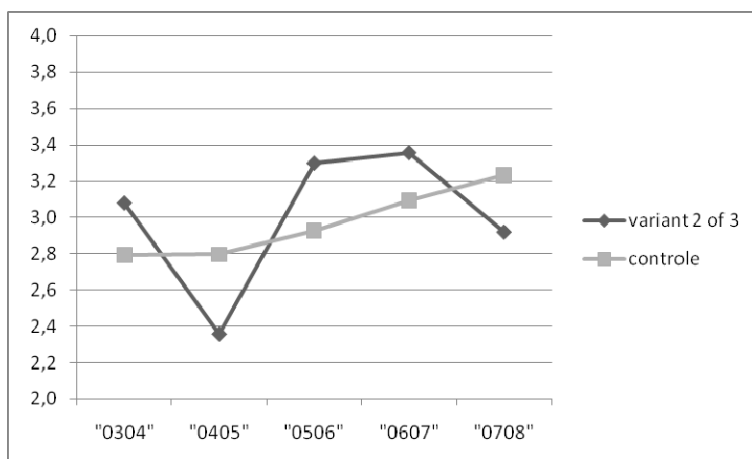
⁷ Niet alle gegevens zijn van alle jaren bekend. Om zoveel mogelijk informatie mee te nemen, imputeren we daarom het gemiddelde per jaar over alle scholen als de gegevens ontbreken. De scholen van wie helemaal geen informatie bekend is, worden niet meegenomen in de analyses.

Figuur 4.2 Rendement onderbouw: vergelijking tussen een selectie van brede scholen en de controlegroep scholen (alle leerwegen)

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus controle scholen

De variant 2 en 3 scholen (N=14) verschillen niet van de controle scholen (N=12) als het gaat om het rendement in de onderbouw: er zijn geen gemiddelde verschillen en er is ook geen sprake van een trend of van verschillen in trends. Ook in dit geval zijn de eta-kwadraten klein of verwaarloosbaar.

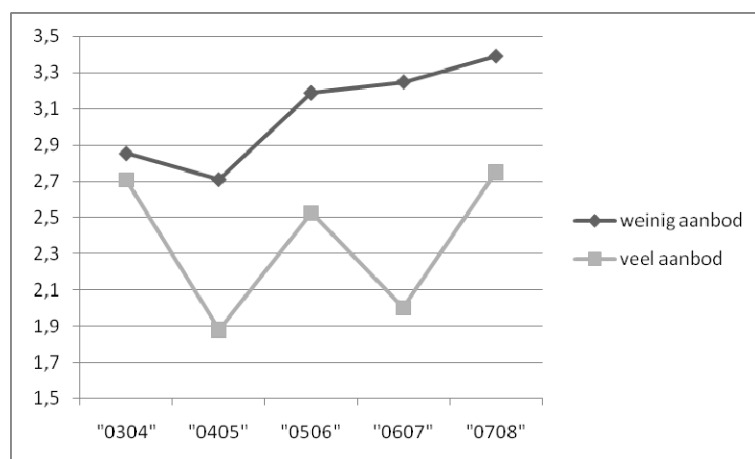

Figuur 4.3 Rendement onderbouw: vergelijking tussen variant 2 en 3 scholen en de controlegroep scholen

Ad 4. Brede scholen met veel educatief aanbod versus controle scholen en scholen met weinig aanbod

Op basis van het implementatieonderzoek weten we in hoeverre brede scholen veel educatief aanbod hebben. We benoemen ze als dusdanig als er sprake is van een score hoger dan 4 op een 5 punt schaal (dat zijn in totaal 4 scholen). Daarnaast zijn er brede scholen met weinig aanbod (score 1 of 2) en de controlegroep scholen. Deze zijn onderling vergeleken. Er zijn 17 scholen met weinig aanbod, en 4 scholen met veel aanbod.

Figuur 4.4 laat zien dat de scholen die veel aanbod hebben het iets minder goed lijken te doen als het gaat om rendement in de onderbouw, maar wel vanaf 0607 zich lijken te verbeteren. Geen van de effecten is significant: de algemene trend is niet significant, de trends in de twee groepen verschillen onderling niet van elkaar, de algemene groepsverschillen (over de tijdstippen heen) zijn wel significant. Als we de afzonderlijke tijdstippen bekijken dan is moment 0607 wel significant, maar moment 0708 niet. De eta-kwadraten is in schooljaar 0607 0,36, dat te duiden is als een groot verschil. In het schooljaar 0405 is de eta-kwadraat .10, in het schooljaar 0506 0,07 en in het schooljaar 0708 is de eta-kwadraat .07. Dit zijn medium verschillen. Hieruit concluderen we dat de brede scholen met veel aanbod op educatief gebied in verschillende jaren minder goed scoren dan scholen met weinig aanbod. We benadrukken dat het aanbod gebaseerd is op het schooljaar 0708. Het is goed mogelijk dat een aantal scholen in de jaren ervoor minder of zelfs geen educatief aanbod hadden.

Figuur 4.4 Rendement onderbouw: vergelijking tussen scholen met weinig educatief aanbod en veel educatief aanbod

4.3 Rendement bovenbouw: Onvertraagd behalen diploma

Definitie: Voor de kengetallen in de bovenbouw is een andere procedure gevolgd: de bolletjes worden daar toegekend voor de toegevoegde waarde die de vestiging realiseert. Eerst wordt een karakteristiek van de leerling populatie bepaald aan de hand van het percentage met LWOO indicatie en het percentage APCG leerlingen. Deze bepalen het beeld bij aanvang van de bovenbouw. Vervolgens wordt een verwachte score berekend op basis van een regressievergelijking. De afwijking van die score is de maat voor de toegevoegde waarde.

Er wordt hiermee gecorrigeerd voor het percentage APCG leerlingen, het percentage LWOO leerlingen en het percentage nieuwe instroom in het derde leerjaar. Deze laatste correctie wordt toegepast vanuit de gedachte dat nieuwe instroom vaak relatief zwakke instroom is. We gaan weer uit van de volgende mogelijke scores:

Score 1: scoort in de onderste 10%

Score 2: scoort in de onderste 10 tot 25%

Score 3: scoort in de groep 25% tot 75%

Score 4: scoort in de beste 10% tot 25%

Score 5: scoort in de beste 10%

De variabele “onvertraagd behalen diploma” is bekend per schoolsoort. Als een bepaalde vestiging meerdere schoolsoorten heeft, nemen we het gemiddelde. We corrigeren hierbij niet voor de aantallen leerlingen, vanuit de gedachtegang dat onvertraagd behalen van het diploma een maat voor de kwaliteit is, los van het aantal leerlingen. Als er bijvoorbeeld een Havo en een Vwo afdeling is, dan is de score in ons bestand het gemiddelde van de Havo en het Vwo, los van het aantal leerlingen.

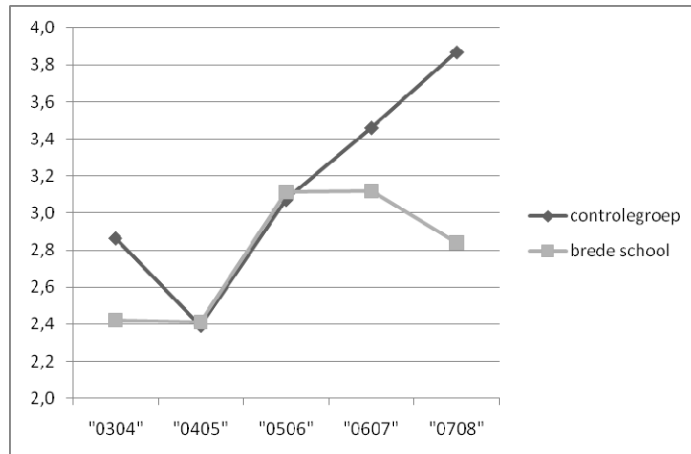
De statistische resultaten zijn opgenomen in bijlage 4.

Ad 1. Brede scholen versus controle scholen

Als we de controlegroep scholen (N=12) met de brede scholen (N=32) vergelijken, zien we een statistisch significante trend en eveneens trendverschillen tussen de groepen⁸. Dit betekent dat de controlegroep scholen zich op een andere manier ontwikkelen dan de brede scholen. Figuur 4.5 laat zien dat de controle groep scholen zich in de afgelopen jaren hebben verbeterd, terwijl dit niet geldt voor de brede scholen.

⁸ Ook hier is niet alles bekend van alle jaren. Opnieuw imputeren we de gemiddeldes als er sprake is van ontbrekende gegevens.

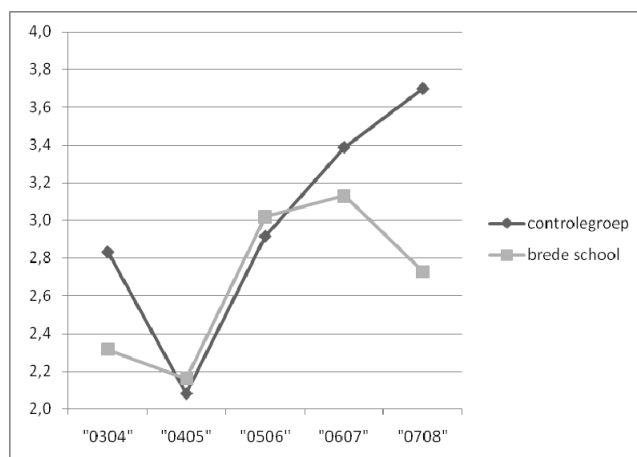
Over alle tijdstippen heen zijn er gemiddeld genomen overigens geen verschillen. Kijken we naar de afzonderlijke momenten, dan is alleen in schooljaar 0708 een statistisch significant verschil. De eta-kwadraat is in dat jaar 0,16, wat duidt op een groot verschil.

Figuur 4.5 Rendement bovenbouw: vergelijking tussen alle brede scholen en de controlegroep scholen

Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen

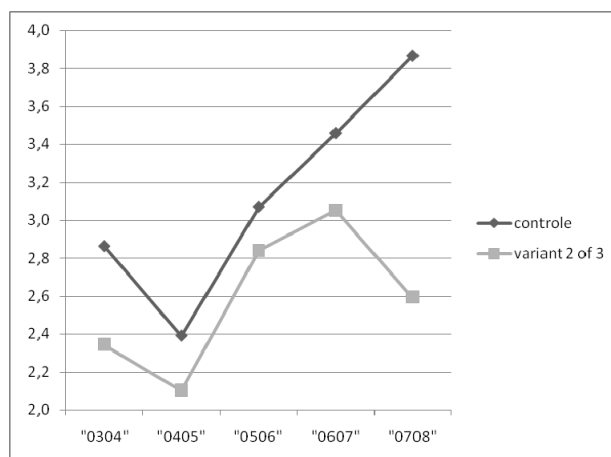
Als we een selectie maken van de scholen die alle leerwegen aanbieden, dan zien we andere resultaten. De trend is nog steeds significant: in de afgelopen jaren zijn scholen beter gaan scoren op het rendement in de bovenbouw. Deze twee groepen scholen verschillen echter niet significant van elkaar als het gaat om de trends. Dat betekent dat de brede scholen en de controle scholen die alle leerwegen aanbieden zich op een vergelijkbare manier hebben ontwikkeld. Ook in de schooljaren 0607 en 0708 zijn de verschillen niet significant. Kijken we naar een andere maat voor verband (de eta-kwadraat) dan lijkt het verschil in het jaar 0708 wel redelijk groot te zijn (eta-kwadraat = .11).

Figuur 4.6 Rendement bovenbouw: vergelijking tussen een selectie van brede scholen en de controlegroep scholen (alle leerwegen)

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus controle scholen

In de vergelijking tussen de variant 2 en 3 scholen (N=14) en de controle scholen (N=12) vinden we vergelijkbare statistisch significante verschillen. De trend is significant, de trends in de groepen verschillen niet van elkaar. Dit betekent dat de positieve trend die we zien in de controlegroep scholen, in dezelfde mate is terug te zien in de variant 2 en 3 scholen. Opnieuw zien we dat het verschil in schooljaar 0708 statistisch significant is, de eta-kwadraat is .27, wat duidt op een groot verschil.

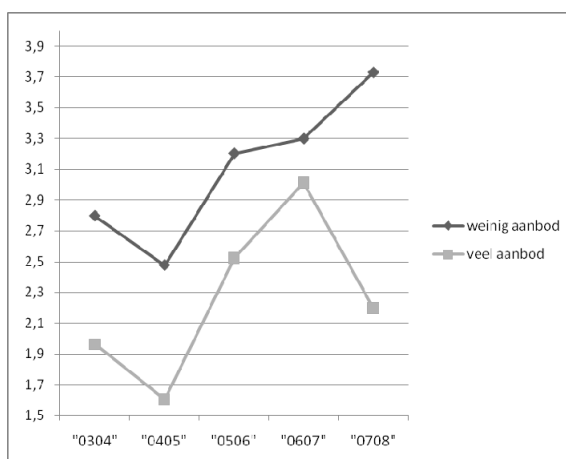

Figuur 4.7 Rendement bovenbouw: vergelijking tussen variant 2 en 3 scholen en de controlegroep scholen

Ad 4. Brede scholen met veel educatief aanbod versus controle scholen en scholen met weinig aanbod

Vergelijken we deze groepen, dan is de trend nog steeds significant, maar de groepsverschillen in de trends niet. De scholen die veel aanbod hebben op het gebied van educatieve activiteiten ontwikkelen zich dus niet anders dan de scholen met weinig aanbod.

Het verschil in schooljaar 0708 is nog wel steeds significant. De eta-kwadraat is .27, wat duidt op een groot verschil. Maar ook in de schooljaren 0304, 0405, en 0506 zijn de verschillen redelijk groot. De eta's-kwadraat zijn resp. 0,13, 0,11 en 0,08. Dit betekent dat de brede scholen die veel aanbod hebben op het gebied van educatieve activiteiten slechter scoren als het gaat om rendement bovenbouw.

Figuur 4.8 Rendement bovenbouw: vergelijking tussen scholen met weinig educatief aanbod en veel educatief aanbod

4.4 Gemiddeld eindexamencijfer

De bolletjes "gemiddeld cijfer" worden op eenzelfde manier berekend als het onvertraagd doorstromen naar diploma. Ze geven aan in hoeverre vestigingen hoger of lager scoren dan de verwachte score.

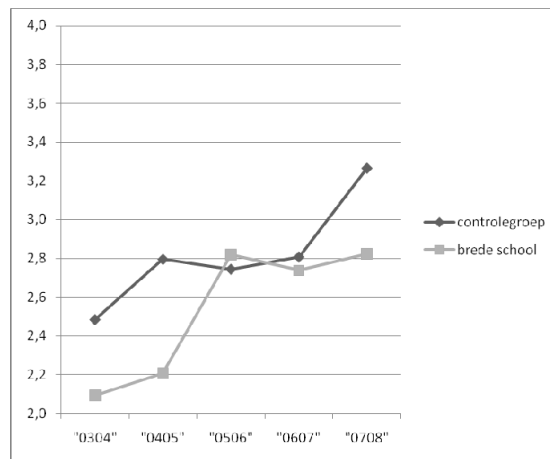
Hier volgen we dezelfde procedure als bij het onvertraagd halen van een diploma. Als een vestiging meerdere schoolsoorten heeft, dan nemen we het gemiddelde mee van de aanwezige schoolsoorten.

De statistische resultaten zijn opgenomen in bijlage 5.

Ad 1. Brede scholen versus controle scholen

De trend in de afgelopen vijf jaar is statistisch significant. De scholen in ons bestand zijn beter gaan scoren als het gaat om de gemiddelde eindexamencijfers. De trends van de groepen verschillen niet significant van elkaar, dit betekent dat zowel de brede scholen als de controle scholen zich op een vergelijkbare manier hebben ontwikkeld.

Ook verschillen de groepen gemiddeld genomen niet van elkaar: dit geldt over alle tijdstippen heen, en het geldt eveneens voor de afzonderlijke tijdstippen, op een schooljaar na. Alleen in schooljaar 0405 is het verschil significant, de eta-kwadraat is in dat jaar 0,09. In schooljaar 0708 is de eta-kwadraat 0,05, dit duidt op medium verschillen.

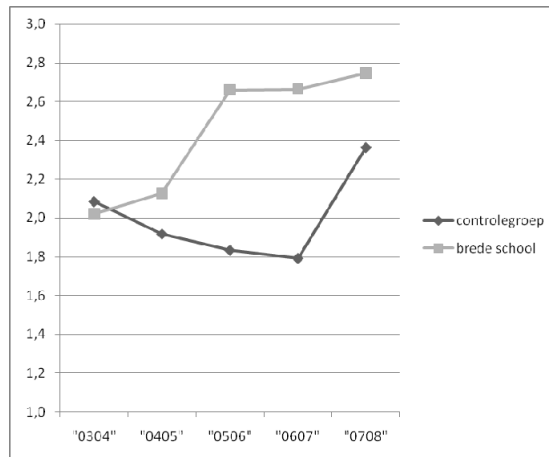

Figuur 4.9 Gemiddelde eindexamencijfers: vergelijking tussen alle brede scholen en de controlegroep scholen

Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen

Als we de scholen selecteren die alle leerwegen aanbieden, dan is er geen sprake van een statistisch significante trend en de trends in de twee afzonderlijke groepen verschillen onderling ook niet van elkaar. Gemiddeld genomen verschillen de groepen niet in hun scores, en ook op de afzonderlijke tijdstippen zijn de verschillen niet statistisch significant. De eta-kwadraat in schooljaar 0506 is 0,07 en in schooljaar 0607 is de eta-kwadraat 0,08. Dit duidt op medium verschillen.

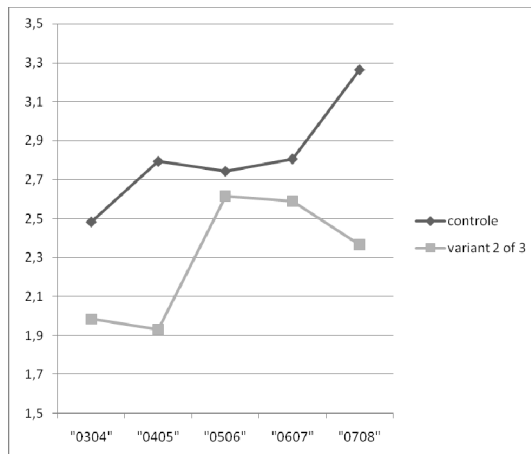
Figuur 4.10 laat echter wel een ander beeld zien. Immers, de brede scholen scoren hoger dan de controle scholen. Dit betekent in ieder geval dat deze selectie van scholen wel een effect heeft op de eindexamencijfers: de Havo/Vwo scholen beïnvloeden dus duidelijk de gemiddelde eindexamencijfers.

Figuur 4.10 Gemiddelde eindexamencijfers: vergelijking tussen een selectie van brede scholen en de controlegroep scholen (alle leerwegen)

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus controle scholen

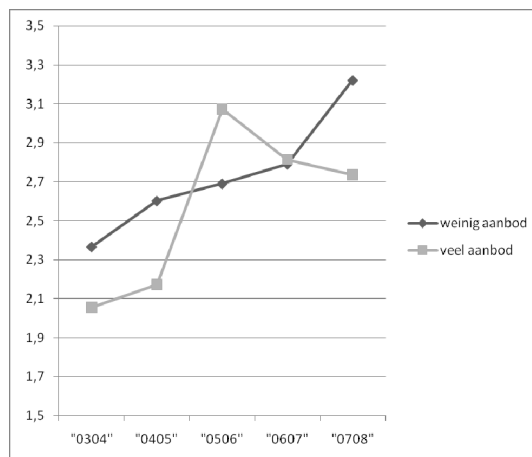
In deze analyse is de algemene trend niet significant, maar de groepen verschillen wel in hun trends. Gemiddeld genomen verschillen de groepen niet in hun gemiddelde scores, maar in de schooljaren 0405 en schooljaar 0708 zijn de verschillen wel significant. De eta-kwadraat in 0304 is 0,07, in 0405 is de eta-kwadraat 0,17, en in 0708 is de eta-kwadraat 0,20. Dit zijn grote verschillen. De variant 2 en 3 brede scholen scoren in die jaren beduidend minder goed dan de scholen in de controle groepen.

Figuur 4.11 Gemiddelde eindexamencijfers: vergelijking tussen variant 2 en 3 scholen en de controlegroep scholen

Ad 4. Brede scholen met veel educatief aanbod versus controle scholen en scholen met weinig aanbod

In deze laatste vergelijking tussen de brede scholen met veel aanbod (N=4) en de scholen met weinig aanbod en de controle scholen (N=17) zien we dat de trend significant is, maar ook dat de trends in de twee groepen onderling niet verschillen. Ook gemiddeld genomen zijn de verschillen tussen deze twee groepen niet significant. In schooljaar 0708 is het verschil ook niet significant, de eta-kwadraat is klein (0,05).

Figuur 4.12 Gemiddelde eindexamencijfers: vergelijking tussen scholen met weinig educatief aanbod en veel educatief aanbod

4.5 Samenvatting

Als het gaat om het rendement in de onderbouw zien we geen verschillen tussen brede scholen en controle scholen. Binnen de groep scholen die alle leerwegen aanbieden, verschillen de brede scholen ook niet van de controle scholen en hetzelfde geldt voor de variant 2 en 3 scholen in vergelijking tot de controle scholen. Tot slot, de brede scholen met veel educatief aanbod verschillen niet van de scholen met weinig aanbod, behalve in het schooljaar 0607: op dat moment scoren de scholen met veel aanbod wel significant lager dan de controle scholen.

De resultaten voor het rendement in de bovenbouw zien er anders uit. Ten eerste is er sprake van een significante trend: de scholen in ons bestand zijn in de afgelopen vijf jaar beter gaan presteren. Vergelijken we de brede scholen met de controle scholen dan is er eveneens sprake van verschillen in trends. De controle scholen hebben zich duidelijk in positieve richting ontwikkeld, maar dit geldt niet voor de brede scholen. Dit verschil in trends verdwijnt weer als we

alleen de scholen analyseren die alle leerwegen aanbieden. Blijkbaar verstoren de Havo/Vwo scholen de trend verschillen. Tot slot zien we in alle vergelijkingen dat er een verschil bestaat in het schooljaar 0708: op dat moment scoren de brede scholen slechter dan de controle scholen.

Als het gaat om gemiddelde eindexamencijfers, dan is het beeld opnieuw anders. De algemene vergelijking tussen brede scholen en controle scholen laat wel een significante trend zien: de scholen hebben zich in positieve zin ontwikkeld. Er is echter geen sprake van groepsverschillen: de trends in de groepen verschillen niet van elkaar, en de gemiddeldes verschillen ook niet van elkaar. Met een uitzondering: de variant 2 en 3 scholen scoren in het schooljaar 0708 significant lager dan de controle scholen. Tot slot zien we een interessant verschil in de vergelijking tussen brede scholen en controle scholen die alle leerwegen aanbieden: in deze vergelijking behalen de brede scholen op twee tijdstippen (0607 en 0708) hogere eindexamencijfers dan de controle scholen: het gaat om verschillen van medium grootte.

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beogen we de onderstaande onderzoeksvraag te beantwoorden.

Is het sociaal/ffectief functioneren van leerlingen die een brede school bezoeken beter dan dat van leerlingen die naar een niet brede school gaan?

Om deze vraag te beantwoorden analyseren we de scores uit de Rotterdamse Jeugdmonitor van de GGD die betrekking hebben op sociale competentie. Een maat voor “sociale competentie” is de SDQ (Strength and Difficulties Questionnaire). Dit is een gestandaardiseerde en gevalideerde vragenlijst (zie tabel 5.1). Een hoge score betekent dat er veel problemen zijn en weinig sterke kanten, een lage score het omgekeerde. Evenals de GGD gebruiken wij de totaalscore om de verschillen tussen brede scholen en controlescholen te berekenen. De leerlingen geven aan in hoeverre ze het eens zijn met deze uitspraken op een driepunt schaal.

We corrigeren in deze analyses telkens voor het gemiddelde percentage APCG. De correlaties tussen de SDQ en het percentage APCG leerlingen zijn niet significant, maar wel positief (hoe hoger het percentage APCG leerlingen, hoe hoger de score op de SDQ, dus hoe groter het aantal leerlingen met sociale problemen). We maken in dit hoofdstuk dezelfde vier vergelijkingen, die we in paragraaf 4.1 hebben toegelicht.

De statistische resultaten zijn opgenomen in bijlage 6.

Tabel 5.1 Items uit de Strength and Difficulties Questionnaire

SDQ1	Ik probeer aardig te zijn tegen anderen
SDQ2	Ik ben rusteloos
SDQ3	Ik heb vaak hoofdpijn
SDQ4	Ik deel makkelijk met anderen
SDQ5	Ik word erg boos
SDQ6	Ik ben nogal op mijzelf
SDQ7	Ik doe meestal wat mij wordt opgedragen
SDQ8	Ik pieker veel
SDQ9	Ik help iemand die zich heeft bezeerd
SDQ10	Ik zit constant te wiebelen
SDQ11	Ik heb minstens één goede vriend
SDQ12	Ik vecht vaak
SDQ13	Ik ben vaak ongelukkig
SDQ14	Anderen vinden mij aardig
SDQ15	Ik ben snel afgeleid
SDQ16	Ik ben zenuwachtig in nieuwe situaties
SDQ17	Ik ben aardig tegen jongere kinderen
SDQ18	Ik word beschuldigd dat ik lieg en bedrieg
SDQ19	Anderen pesten mij
SDQ20	Ik bied anderen aan te helpen
SDQ21	Ik denk na voor ik iets doe
SDQ22	Ik neem dingen weg die niet van mij zijn
SDQ23	Ik kan beter met volwassenen opschieten
SDQ24	Ik ben voor heel veel dingen bang
SDQ25	Ik maak af waar ik mee bezig ben

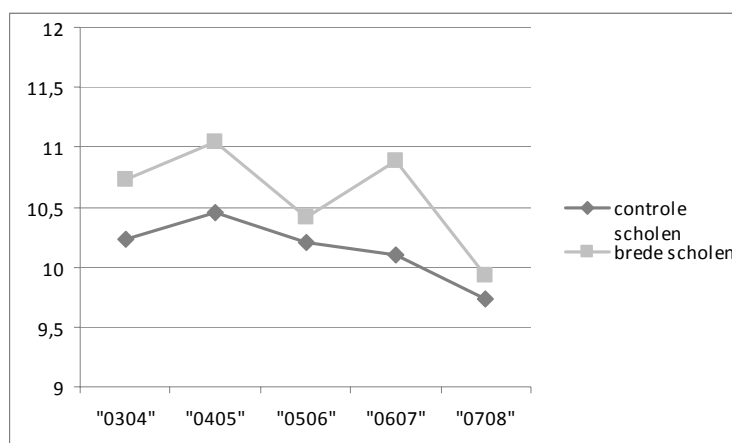
5.2 De resultaten

Ad 1. Brede scholen versus controle scholen

Er is een significante trend: de scholen zijn in de afgelopen vijf jaar lager gaan scoren op de SDQ. Dit betekent dat er sprake is van een afname in de problematiek die de SDQ meet. Daarnaast zien we geen significante trendverschillen tussen de brede scholen en de controlescholen. Figuur 5.1 laat vooral zien dat de afname in de SDQ scores voor de brede scholen grilliger verloopt dan voor de controle scholen. Tot slot is er ook sprake van een significant effect op de trend van het percentage APCG leerlingen (zie tabel 5.2).

Tabel 5.2 Correlaties tussen het percentage APCG leerlingen en de scores op de SDQ

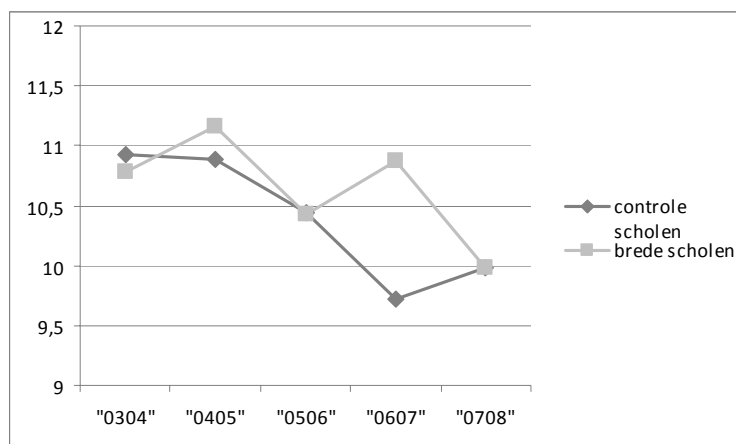
		Percentage APCG
sdq0304	Correlatie	,31
	Sig. (2-tailed)	,06
	N	38
sdq0405	Correlatie	,40
	Sig. (2-tailed)	,01
	N	38
sdq0506	Correlatie	,23
	Sig. (2-tailed)	,16
	N	38
sdq0607	Correlatie	,16
	Sig. (2-tailed)	,339
	N	38
sdq0708	Correlatie	,31
	Sig. (2-tailed)	,06
	N	38

Figuur 5.1 De SDQ: vergelijking tussen alle brede scholen en de controlegroep scholen

Er zijn geen statistisch significante gemiddelde verschillen tussen de brede scholen en de controlegroep scholen over alle tijdstippen heen. In figuur 5.2 zijn de gemiddelde scores afgebeeld. De eta-kwadraat varieert tussen de 0,01 en 0,08, wat duidt op medium verschillen. Leerlingen op de brede scholen scoren telkens hoger dan de leerlingen op de controlescholen.

Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen

De vergelijking tussen brede scholen en controle scholen die alle leerwegen aanbieden, levert andere resultaten op. De trend is niet meer statistisch significant, en de trend in de controlescholen verschilt niet van de trend in de brede scholen. Ook het trendeffect van het percentage APCG leerlingen is niet meer significant.

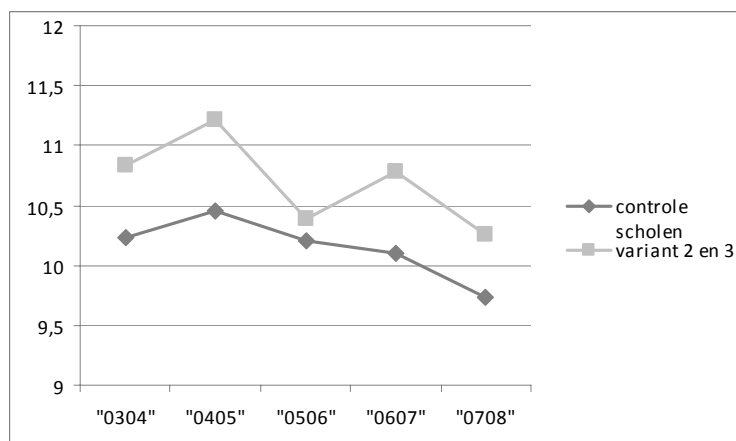

Figuur 5.2 De SDQ: vergelijking tussen een selectie van brede scholen en de controlegroep scholen (alle leerwegen)

Als we naar de afzonderlijke tijdstippen kijken, dan is alleen de eta-kwadraat in 0607 van grote omvang (0,17). In de overige jaren zijn de eta-kwadraten tussen de 0,00 en de 0,02 en dus verwaarloosbaar of klein.

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus controle scholen

Ook in deze vergelijking worden geen verschillen gevonden. De trend is niet statistisch significant, de trendverschillen zijn ook niet significant, en daarnaast heeft het percentage APCG leerlingen ook geen significant effect op de trend. De variant 2 en 3 scholen (N=13) lijken wel iets hoger te scoren dan de controle scholen (N=10) (zie figuur 5.3), maar het gemiddelde verschil over de tijdstippen heen is niet significant.

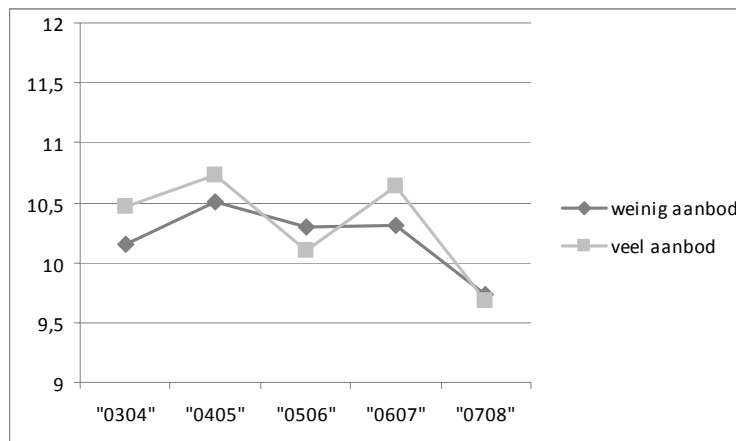

Figuur 5.3 SDQ: vergelijking tussen variant 2 en 3 scholen en de controlegroep scholen

Op de afzonderlijke tijdstippen zijn de verschillen ook niet significant, maar opvallend is wel dat de eta-kwadraten iets groter lijken te zijn: 0,122, 0,114, 0,009, 0,068 en 0,083.

Ad 4. Brede scholen met veel aanbod Sociale Competentie versus controle scholen en scholen met weinig aanbod

In deze vergelijking zien we geen overall statistisch significante trend: de scores blijven in de loop van de jaren min of meer gelijk (zie figuur 5.4). De vergelijking tussen scholen die veel aanbod hebben op het gebied van Sociale Competentie (N=7) verschillen niet van de scholen die weinig aanbod hebben (N=17). Niet in termen van trendverschillen en ook niet in termen van gemiddelde verschillen over de tijdstippen heen. Ook is het effect van het percentage APCG leerlingen op de trend niet statistisch significant.

Figuur 5.4 SDQ: vergelijking tussen scholen met weinig aanbod en veel aanbod Sociale Competentie

Ook op de afzonderlijke tijdstippen zijn geen verschillen te zien tussen deze twee groepen scholen. De eta-kwadraten variëren van verwaarloosbaar tot klein: 0,024, 0,008, 0,007, 0,012 en 0,001.

5.3 Samenvatting SDQ

Er is sprake van een trend als het gaat om de SDQ: de scholen in ons bestand zijn in de afgelopen vijf jaren iets lager gaan scoren. Dit betekent dat de hoeveelheid sociale problemen afgenomen is. Er is een verschil tussen brede scholen en controlescholen in de algemene vergelijking (ad 1): de controle scholen laten een grilliger verloop van de scores op de SDQ zien dan de brede scholen.

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beantwoorden we de vraag of brede scholen een effect hebben op schoolverzuim. De onderzoeksvraag luidt:

Is er op brede scholen minder schoolverzuim dan op niet brede scholen?

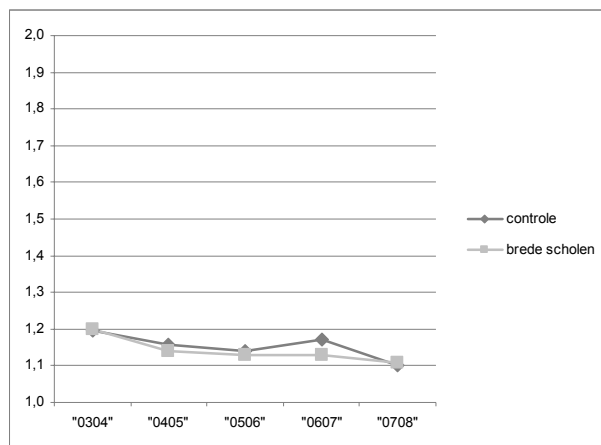
6.2 De resultaten

In de Rotterdamse Jeugdmonitor wordt gevraagd naar schoolverzuim: hoe vaak heb je in de afgelopen 4 weken gespijbeld? Het antwoord is gegeven op een 6 punt schaal: nee, 1-2 uur, 3-5 uur, 6-10 uur, 11-20 uur, en meer dan 20 uur. Het percentage APCG leerlingen correleert niet statistisch significant met schoolverzuim, maar we controleren er wel voor. We maken in deze analyses geen vierde vergelijking: er is immers geen typisch brede school aanbod dat zich richt op het voorkomen van schoolverzuim.

Ad 1. Brede scholen versus controle scholen

Er is een significant effect van tijd: de scholen zijn lager gaan scoren in de afgelopen vijf jaren. De leerlingen zijn dus gemiddeld genomen minder gaan spijbelen.

Er is geen verschil in trends: de afname geldt zowel voor de brede scholen als voor de scholen in de controlegroep. Er is ook geen overall verschil in het percentage leerlingen dat spijbelt.

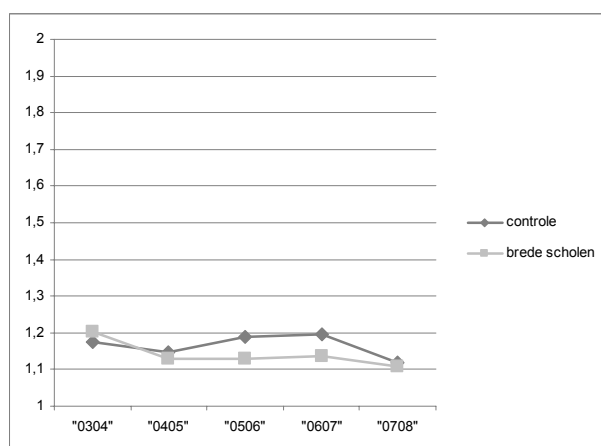

Figuur 6.1 Schoolverzuim: vergelijking tussen brede scholen en de controlegroep scholen

In geen enkele van de afzonderlijke leerjaren wordt het verschil statistisch significant. Alleen in leerjaar 0607 lijkt sprake te zijn van een verschil: de eta-kwadraat is daar 0,05, wat duidt op een medium verschil. Op dat moment scoren de brede scholen lager dan de controle scholen. In dat leerjaar wordt er op de brede scholen dus relatief weinig gespijeld.

Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen

Als we de scholen selecteren die alle leerwegen aanbieden, verandert het beeld. Het effect van tijd is niet significant meer: er is in deze groep scholen dus geen afname in schoolverzuim. De trends verschillen niet van elkaar, en er is overall ook geen sprake van gemiddelde verschillen.

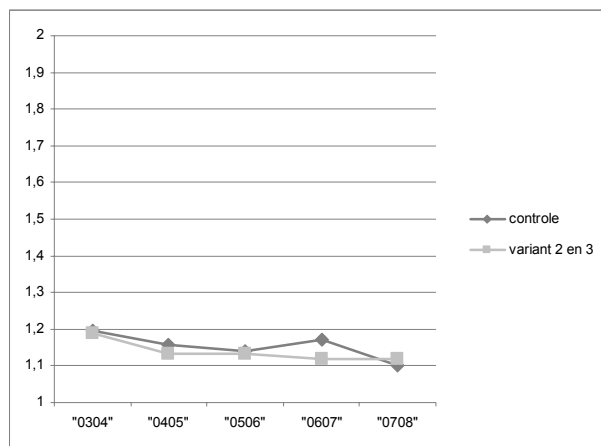
Figuur 6.2 Schoolverzuim: vergelijking tussen een selectie van brede scholen en de controlegroep scholen (alle leerwegen)

Op geen van de afzonderlijke tijdstippen zijn de verschillen statistisch significant. Maar in de schooljaren 0506 en 0607 zijn de eta's-kwadraten wel

redelijk groot (resp. 0,08 en 0,05). Het verschil is in het voordeel van de brede scholen: op de brede scholen die alle leerwegen aanbieden wordt minder gespijbeld dan op de controlescholen die alle leerwegen aanbieden.

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus controle scholen

Deze vergelijking laat wel een effect van tijd zien. De mate waarin gespijbeld wordt, neemt in beide groepen scholen af. Er zijn geen verschillen in trends, en er zijn ook geen overall verschillen.

Figuur 6.3 Schoolverzuim: vergelijking tussen brede scholen variant 2 en 3 en de controlegroep scholen

In deze vergelijking blijkt opnieuw een verschil in leerjaar 0607 te zijn. Er is geen sprake van statistische significante verschillen, maar wel van een redelijk grote eta-kwadraat: 0,12. Er wordt in de variant 2 en 3 scholen minder gespijbeld dan in de controle scholen.

6.3 Schoolverzuim volgens de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving

Behalve de schoolverzuim gegevens uit de Rotterdamse Jeugdmonitor hebben we ook de beschikking over bestanden afkomstig van de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving.

De scholen registreren hun schoolverzuim en leveren hun gegevens aan bij de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving. Schoolverzuim wordt als volgt omschreven. Als een leerling incidenteel of geregeld ongeoorloofd afwezig is, is er sprake van relatief verzuim. Relatief verzuim dat korter duurt dan drie dagen

of dan een achtste van de lestijd binnen vier weken hoeft wettelijk niet te worden gemeld door de school. In de praktijk doen veel scholen dat echter wel, daarbij aangespoord door Leerplicht. Als het relatief verzuim langer duurt, is het volgens de Leerplichtwet 1969 zorgwekkend en is de school wel verplicht om het verzuim te melden (Dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving, 2007:64)⁹.

In het huidige onderzoek analyseren we op locatieniveau. In de bestanden van de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving komt daardoor alleen het meest recente schooljaar in aanmerking voor onze analyses. In de schooljaren van 0102, 0203, 0304 is de school gecodeerd als vier cijfers in plaats van de gebruikelijke brincode met 2 cijfers en twee letters. In deze bestanden is daarom niet te achterhalen wat verzuimcijfers per locatie zijn. In de schooljaren 0405, 0506, 0607 zijn scholen gecodeerd met de gebruikelijke brincode met 2 cijfers en twee letters, maar in deze bestanden zijn de locaties van de scholen niet apart gedefinieerd. Omdat er ook geen adressen van de scholen in deze bestanden staan, lenen deze bestanden zich ook niet voor ons analyses. Alleen in het schooljaar 2007-2008 is naast de brincode ook de naam (met daarin de locatie) van de school vermeld. Dit bestand leent zich daarmee wel voor koppeling.

We rekenen met het zogenaamde “relatieve verzuim”, dit is het aantal verzuim meldingen gedeeld door het totaal aantal leerlingen op de betreffende locatie¹⁰.

Ad 1. Brede scholen versus controle scholen

Van acht controle groep scholen en 21 brede scholen in ons bestand, is het aantal verzuim meldingen bekend. In tabel 6.1 worden de gemiddeldes van het relatieve verzuim vermeld. De scholen in de controlegroep scoren iets hoger dan de brede scholen, maar dit verschil is niet statistisch significant. De eta-kwadraat is klein (0,02). Het is dus niet zo dat in het schooljaar 2007-2008 er minder (of meer) meldingen van schoolverzuim waren op de brede scholen in vergelijking tot de scholen in de controle groep.

Het effect van percentage APCG leerlingen is ook niet significant, maar de eta-kwadraat is 0,11 wat betekent dat er toch sprake is van een redelijk groot verschil. Op scholen met een relatief hoog percentage APCG leerlingen is meer schoolverzuim dan op scholen met een relatief laag percentage APCG leerlingen.

⁹ Dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving (2007). Jaarverslag Leerplicht, schooljaar 2005-2006. Rotterdam:

¹⁰ De aantallen ontleen we aan de gegevens van de Inspectie voor het Onderwijs.

Tabel 6.1 Schoolverzuim bij brede scholen en controlescholen

	Gemiddelde	Standaarddeviatie	N
Controlegroep	,016	,02	8
Brede school	,095	,15	21
Totaal	,073	,13	29

Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen

Deze vergelijking is gebaseerd op drie scholen in de controlegroep en vijftien brede scholen. De resultaten zijn ongeveer dezelfde als bij ad 1. De verschillen tussen brede scholen en controle scholen zijn niet significant (zie voor de gemiddelden tabel 6.2), hoewel de eta-kwadraat nu wel een medium grootte heeft (0,05). De brede scholen maken iets meer meldingen van schoolverzuim dan de controle scholen.

Het effect van het percentage APCG leerlingen is niet significant, maar de eta-kwadraat is tamelijk groot (0,11). Ook in deze vergelijking is het zo dat het schoolverzuim op de scholen met relatief veel APCG leerlingen groter is dan op de scholen waar weinig schoolverzuim is.

Tabel 6.2 Schoolverzuim bij brede scholen en controlescholen (alle leerwegen)

	Gemiddelde	Standaard deviatie	N
Controlegroep	,03	,04	3
Brede school	,12	,17	15
Totaal	,11	,16	18

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus controle scholen

Er zijn negen brede scholen uit variant 2 en 3 waarvan we de schoolverzuim cijfers hebben en drie controle scholen. De gemiddeldes laten zien dat het aantal meldingen op de brede scholen hoger is dan op de controle scholen. Het verschil is niet statistisch significant, maar de eta-kwadraat is 0,04, wat een klein tot medium verschil inhoudt. Het effect van het percentage APCG leerlingen is ook niet significant, maar opnieuw is de eta-kwadraat groot (0,13).

Tabel 6.3 Schoolverzuim bij brede scholen variant 2 en 3 scholen versus controlescholen

	Gemiddelde	Standaarddeviatie	N
Variant 2 of 3	,12	,20	9
Controlegroep	,03	,04	3
Total	,10	,18	12

6.4 Samenvatting

De resultaten op basis van de Rotterdamse GGD Jeugdmonitor laten zien dat er een algemene afname is in het schoolverzuim in de afgelopen vijf jaren. Als we de brede scholen en controle scholen vergelijken, dan zien we over het algemeen dat er op de brede scholen iets minder gespijbeld wordt dan op de controle scholen. Dit geldt met name in de vergelijking tussen de scholen die alle leerwegen aanbieden. In de schooljaren 0506 en 0607 wordt er op de brede scholen minder gespijbeld dan in de controle scholen.

De resultaten uit de bestanden van de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving laten echter zien dat het aantal schoolverzuim meldingen op de brede scholen iets groter is dan op de controle scholen. Dit is enerzijds logisch omdat de correlatie tussen schoolverzuim in 0708 volgens de Rotterdamse Jeugdmonitor en schoolverzuim volgens de bestanden van de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving ook niet significant is (correlatie 0,15, $p < 0,61$). Blijkbaar houdt schoolverzuim in de ogen van leerlingen weinig verband met schoolverzuim in de definitie van de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving.

We merken tot slot op dat er ook sprake kan zijn van selectieve melding van schoolverzuim. De procedure voor het melden van verzuim aan de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving in de brede scholen is wellicht beter ontwikkeld, dan de procedure in de controle scholen.

Alle statistische resultaten zijn opgenomen in de bijlagen 7 en 8.

7.1 Inleiding

In de Rotterdamse Jeugdmonitor van de GGD is gevraagd naar de frequentie waarmee jongeren sporten en hoe gezond ze zich voelen. We gebruiken deze twee afhankelijke maten om na te gaan of brede scholen een effect hebben op de gezondheid en op frequentie van sporten¹¹. We beantwoorden in dit hoofdstuk de volgende vraag.

Is de gezondheid van leerlingen die een brede school bezoeken beter dan dat van leerlingen die naar een niet brede school gaan en zijn er verschillen in de mate van sporten?

7.2 Gezondheid

De vraag die is gesteld in de monitor luidt: 'Hoe vind je je gezondheid in het algemeen?' De leerlingen hebben deze vraag als volgt kunnen antwoorden: 1 heel goed, 2 goed, 3 gaat wel, 4 niet zo best en 5 slecht.

We berekenen eerst de correlatie tussen het percentage APCG leerlingen en ervaren gezondheid. De correlaties zijn positief en in de twee meest recente jaren statistisch significant (zie tabel 7.1). Dit betekent dat de leerlingen op scholen met relatief veel APCG leerlingen zich gemiddeld minder gezond voelen, dan leerlingen op scholen met weinig APCG leerlingen.

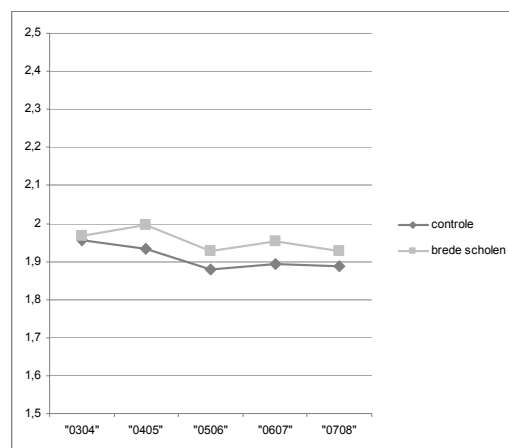
¹¹ Aanvankelijk hebben we ook de mogelijke effecten op de BMI berekend, maar de GGD raadde ons het gebruik van deze resultaten af vanwege de onderschatting van het gewicht in een aantal specifieke groepen leerlingen. Het zou daarom geen betrouwbare resultaten opleveren.

Tabel 7.1 Correlaties in de verschillende schooljaren tussen het percentage APCG leerlingen en de perceptie van de eigen gezondheid

		Percentage APCG leerlingen
Gezondheid in 0304	Correlatie	,31
	Sig. (2-tailed)	,058
	N	38
Gezondheid in 0405	Correlatie	,27
	Sig. (2-tailed)	,097
	N	38
Gezondheid in 0506	Correlatie	,23
	Sig. (2-tailed)	,160
	N	38
Gezondheid in 0607	Correlatie	,31
	Sig. (2-tailed)	,054
	N	38
Gezondheid in 0708	Correlatie	,56
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	38

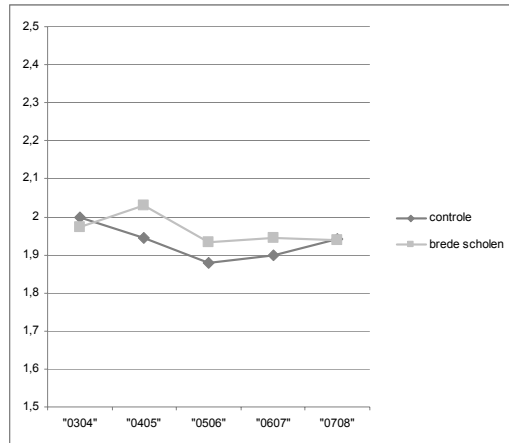
Ad 1. Brede scholen versus controle scholen

Er zijn geen significante verschillen tussen brede scholen en controle scholen als het gaat om ervaren gezondheid. Er zijn geen ontwikkelingen in de tijd, geen trend verschillen en geen gemiddelde verschillen over de tijdstippen heen. Er is wel een significant effect van het percentage APCG leerlingen: hoe hoger het percentage, hoe minder gezond de leerlingen zich voelen. In de afzonderlijke jaren zijn de eta-kwadraten betreffende ervaren gezondheid telkens verwaarloosbaar of klein.

Figuur 7.1 Ervaren gezondheid: vergelijking tussen alle brede scholen en de controlegroep scholen**Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen**

Als we de scholen selecteren die alle leerwegen aanbieden, ontstaat een vergelijkbaar beeld. Geen van de effecten is significant: er is geen sprake van

een trend, geen sprake van trendverschillen en geen sprake van gemiddelde verschillen over alle tijdstippen heen. Het enige verschil met de bovenstaande analyse op alle scholen is dat het effect van het percentage APCG leerlingen nu niet meer significant is. Blijkbaar spelen de scholen met alleen Havo en Vwo afdelingen een verstoringende rol: de leerlingen voelen zich daar over het algemeen gezonder.

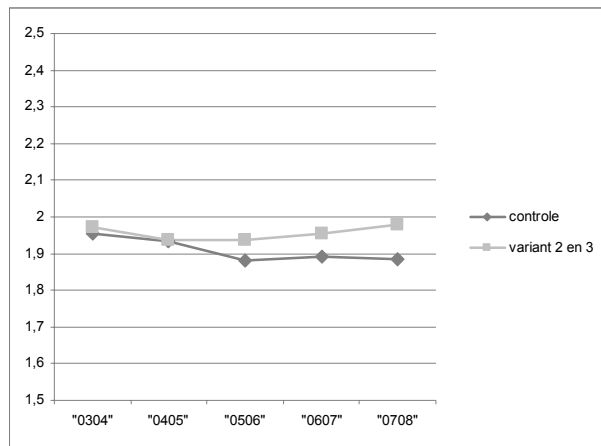

Figuur 7.2 Ervaren gezondheid: vergelijking tussen een selectie van brede scholen en de controlegroep scholen (alle leerwegen)

Op geen van de tijdstippen is het verschil statistisch significant. De eta's zijn klein, ze variëren tussen 0,00 en 0,04. Dit betekent dat de gezondheid op de brede scholen en controle scholen niet verschilt als we de scholen selecteren die alle leerwegen aanbieden.

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus controle scholen

Als we de variant 2 en 3 scholen vergelijken met de brede scholen ontstaat hetzelfde beeld. Er zijn geen statistisch significante effecten van tijd, er zijn geen verschillen in trends en geen gemiddelde verschillen over de groepen heen.

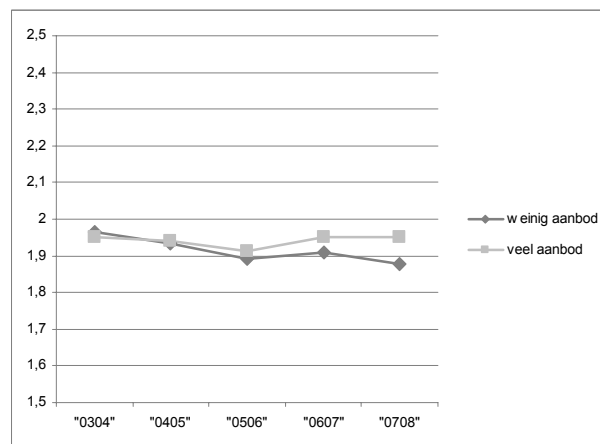

Figuur 7.3 Ervaren gezondheid: vergelijking tussen variant 2 en 3 scholen en de controlegroep scholen

Kijken we naar de afzonderlijke tijdstippen dan zien we ook geen verschillen. Opnieuw is het zo dat het percentage APCG leerlingen de verschillen tussen variant 2 en 3 scholen en de controlescholen verklaart.

Ad 4. Brede scholen met veel aanbod op het gebied van Sport en Spel versus controle scholen en scholen met weinig aanbod

Ook tussen scholen die veel aanbod op het gebied van sport hebben (7 scholen met een score van 5 op vraag naar aanbod), en scholen die weinig aanbod hebben (13 controle scholen en de scholen met scores 1 en 2) zijn geen significante verschillen. De verschillen op de afzonderlijke tijdstippen zijn niet significant en de eta-kwadraten zijn verwaarloosbaar tot klein te noemen.

Figuur 7.4 Ervaren gezondheid: vergelijking tussen scholen met weinig aanbod en veel aanbod

7.3 Sporten

Behalve naar gezondheid is ook gevraagd naar de mate waarin leerlingen sporten. Omdat de vraag in het eerste jaar net iets anders luidde dan in de overige vier jaren en ook met andere antwoordcategorieën is gewerkt, beperken we ons tot de jaren 0405, 0506, 0607 en 0708.

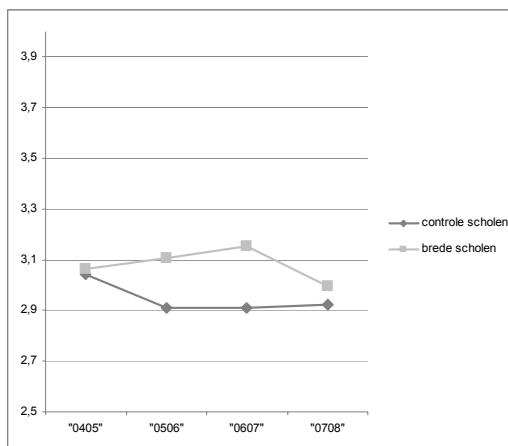
Het percentage APCG leerlingen correleert met sportfrequentie: het hoger het percentage hoe minder er wordt gesport.

Tabel 7.2 Correlaties tussen het percentage APCG leerlingen en sportfrequentie

		Percentage APCG leerlingen
Sporten 0405	Correlatie	-,36
	Sig. (2-tailed)	,028
	N	37
Sporten 0506	Correlatie	-,25
	Sig. (2-tailed)	,131
	N	37
Sporten 0607	Correlatie	-,05
	Sig. (2-tailed)	,782
	N	37
Sporten 0708	Correlatie	-,22
	Sig. (2-tailed)	,191
	N	37

Ad 1. Brede scholen versus controle scholen

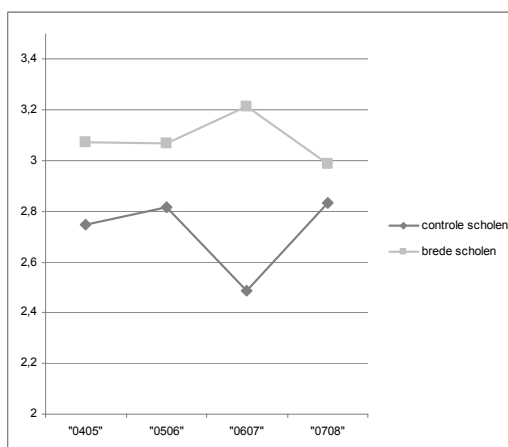
De gemiddelde sportfrequentie op de scholen in ons bestand is niet veranderd in de afgelopen vier jaren, dit geldt voor zowel de brede scholen als de controle scholen. Er zijn met andere woorden geen trends en geen trendverschillen. Er is daarentegen wel een statistisch significant verschil in gemiddelde frequentie over de jaren heen ($F(1)=5,550$, $0<.03$): Er wordt op de brede scholen vaker gesport dan op de controle scholen. Het effect van het percentage APCG leerlingen is ook significant: $F(1)=6,06$, $p<.02$). Op scholen met relatief veel APCG leerlingen wordt over het algemeen minder gesport. Dit betekent dat ondanks het feit dat het percentage APCG leerlingen op brede scholen hoog is en zij gemiddeld genomen minder vaak sporten, het toch zo is dat er meer wordt gesport op de brede scholen. In de schooljaren 0506 en 0607 zijn de verschillen significant. De eta's zijn respectievelijk: 0,09, 0,19, 0,14 en 0,05. De verschillen zijn daarmee medium tot groot.

Figuur 7.5 Sportfrequentie: vergelijking tussen alle brede scholen en de controlegroep scholen

Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen

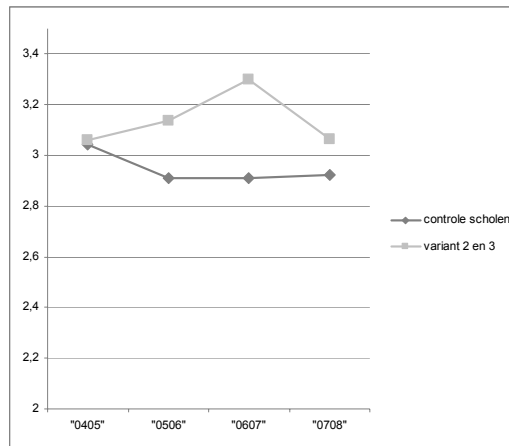
De vergelijking tussen de scholen die alle leerwegen aanbieden, levert dezelfde resultaten op. Er is geen sprake van een trend, en ook geen trend verschillen, maar er is wel een verschil over de tijdstippen heen. De leerlingen op brede scholen sporten vaker dan de leerlingen op de controle scholen. Het enige verschil is dat het effect van percentage APCG nu niet meer significant is. In het schooljaar 0607 is het verschil statistisch significant, in de overige schooljaren niet. De eta-kwadraten zijn te beschrijven in termen van medium tot groot: 0,15, 0,12, 0,22 en 0,03. Opvallend is de lage score in het schooljaar 0607 van de (selectie van) de controle scholen.

Figuur 7.6 Sportfrequentie: vergelijking tussen een selectie van brede scholen en de controlegroep scholen (alle leerwegen)

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus controle scholen

De vergelijking tussen de variant 2 en 3 scholen levert opnieuw hetzelfde beeld op. Er is geen sprake van een trend, en ook niet van trendverschillen, maar wel van gemiddelde verschillen. Het effect van APCG is in deze analyse wel significant.

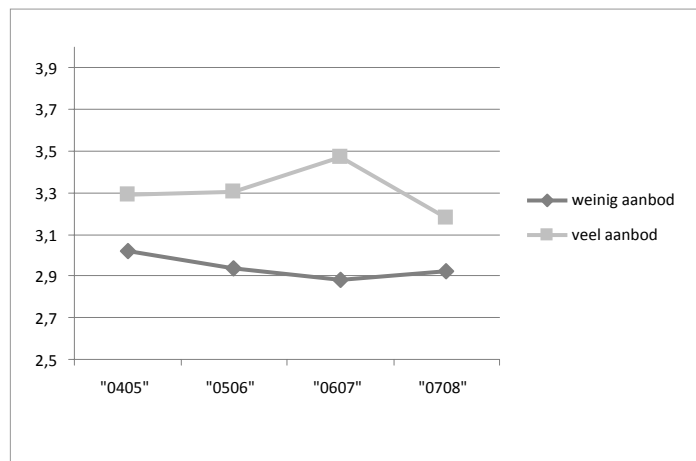

Figuur 7.7 Sportfrequentie: vergelijking tussen variant 2 en 3 scholen en de controlegroep scholen

Behalve in leerjaar 0708 zijn de verschillen op de afzonderlijke tijdstippen telkens significant. De eta's zijn groot (respectievelijk 0,19, 0,29, 0,32 en 0,13).

Ad 4. Brede scholen met veel aanbod Sport en Spel versus controle scholen en scholen met weinig aanbod

Ook in deze vergelijking geldt dat er alleen gemiddelde verschillen tussen de scholen met veel aanbod en de scholen met weinig aanbod zijn. Er is geen sprake van een trend en ook niet van trendverschillen. Ook in deze vergelijking geldt dat de verschillen op de afzonderlijke momenten ook statistisch significant zijn, met uitzondering van het meest recente jaar 0708. De eta's zijn groot: 0,35, 0,32, 0,35 en 0,15.

Figuur 7.8 Sportfrequentie: vergelijking tussen scholen met weinig aanbod en veel aanbod

7.4 Samenvatting

Als het gaat om ervaren gezondheid, blijkt er een duidelijk effect van percentage APCG leerlingen te zijn. Hoe groter dit percentage hoe minder gezond de leerlingen zich gemiddeld genomen voelen. Tussen de brede scholen en de controle scholen zijn geen verschillen in ervaren gezondheid. Het is dus niet zo dat de leerlingen zich op brede scholen gezonder voelen.

Er zijn wel duidelijke verschillen in sportfrequentie: er wordt op brede scholen meer gesport, ondanks dat er tegelijkertijd op scholen met veel APCG leerlingen minder vaak wordt gesport. De verschillen zijn het grootst op de brede scholen met veel aanbod versus de scholen met weinig aanbod en de overige scholen.

De statistische resultaten zijn opgenomen in de bijlagen 9 en 10.

Hoofdstuk 8 Effecten op tevredenheid

8.1 Inleiding

In de Rotterdamse Jeugdmonitor is in alle schooljaren, op het schooljaar 0607 na, de vraag gesteld hoe tevreden de leerlingen zijn over hun school. De leerlingen geven een rapportcijfer aan hun school. In dit hoofdstuk beantwoorden we de onderzoeksvraag

Zijn de leerlingen op brede scholen meer tevreden over hun school dan leerlingen op niet brede scholen?

In onderstaande analyses gaan we na of leerlingen op brede scholen meer tevreden zijn over hun school dan leerlingen op niet brede scholen. Ook in deze analyse controleren we voor het percentage APCG leerlingen. Dit percentage is in elk jaar significant gecorreleerd aan tevredenheid: hoe groter het percentage, hoe minder tevreden de leerlingen over het algemeen zijn.

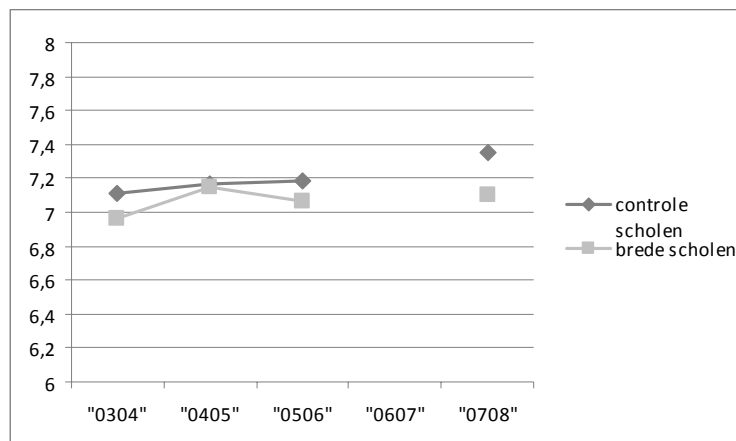
Tabel 8.1 Correlatie tussen het percentage APCG leerlingen en tevredenheid over de school

		Percentage APCG leerlingen
Cijfer tevredenheid 0304	Correlatie	-,42
	Sig. (2-tailed)	,009
	N	37
Cijfer tevredenheid 0405	Correlatie	-,44
	Sig. (2-tailed)	,006
	N	37
Cijfer tevredenheid 0506	Correlatie	-,40
	Sig. (2-tailed)	,014
	N	37
Cijfer tevredenheid 0708	Correlatie	-,53
	Sig. (2-tailed)	,001
	N	37

8.2 De resultaten

Ad 1. Brede scholen versus controle scholen

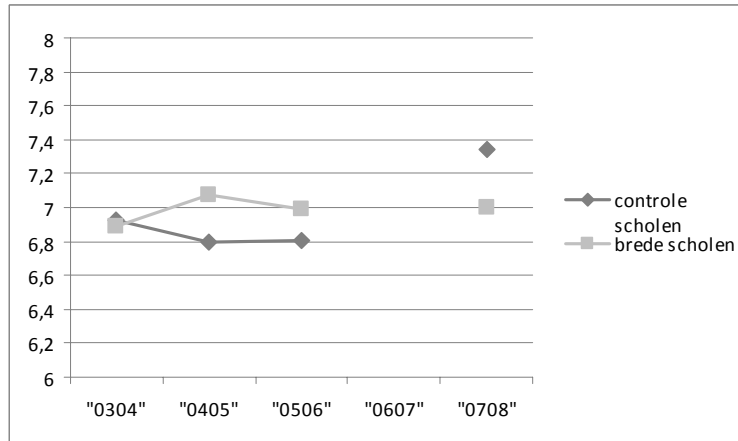
Er zijn geen verschillen in tevredenheid: de leerlingen op brede scholen zijn even tevreden als de leerlingen op de controlescholen. Er zijn ook geen ontwikkelingen in de tijd, en geen trend verschillen. Wel is het zo dat het percentage APCG er toe doet: zoals gezegd zijn de leerlingen op scholen met relatief veel APCG leerlingen minder tevreden dan leerlingen op scholen met weinig APCG leerlingen. Figuur 8.1 laat zien dat op een aantal momenten de controle scholen wel iets hoger scoren, maar de verschillen zijn nergens significant. De eta's zijn te interpreteren als klein (behalve in het meest recente jaar waarin de eta 0,04 is wat een middelgrote eta-kwadraat is). (,010, ,019, ,006, ,044).

Figuur 8.1 Tevredenheid van leerlingen met hun school: vergelijking tussen alle brede scholen en de controlegroep scholen

Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen

Ook als we een selectie maken van de scholen die alle leerwegen aanbieden zien we geen verschillen. In de schooljaren 0405 en 0506 scoren de brede scholen iets hoger, maar in het meest recente schooljaar 0708 scoren de controle scholen weer hoger. Er is dus geen sprake van een duidelijke trend.

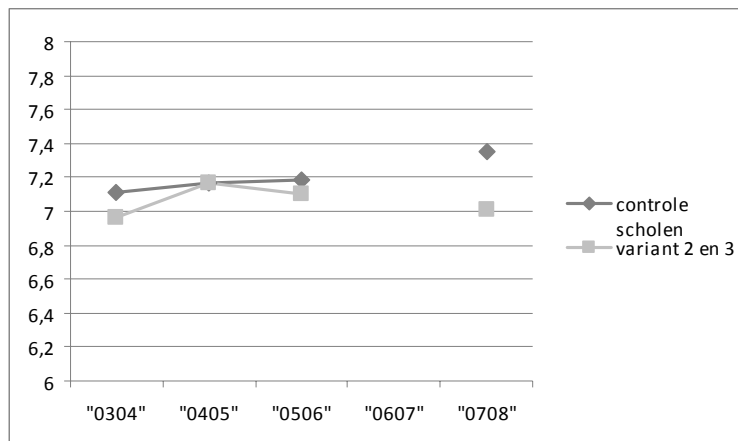

Figuur 8.2 Tevredenheid van leerlingen: vergelijking tussen een selectie van brede scholen en de controlegroep scholen (alle leerwegen)

Ook op de afzonderlijke tijdstippen zijn de verschillen niet statistisch significant, de eta's zijn: 0,002, 0,069, 0,033 en 0,104. In 0405 is de eta-kwadraat dus als groot te interpreteren in het voordeel van de brede scholen, in het schooljaar 0708 is de eta-kwadraat ook groot naar dan in het voordeel van de controle scholen.

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus controle scholen

Opnieuw zien we geen verschillen tussen brede scholen (variant 2 en 3) en de controle scholen. Er is geen effect van tijd, er zijn geen trendverschillen in tijd en er zijn geen gemiddelde verschillen.

Figuur 8.3 Tevredenheid van leerlingen: vergelijking tussen variant 2 en 3 scholen en de controlegroep scholen

Alleen in het meest recente jaar is sprake van een verschil, het is niet statistisch significant, maar de eta-kwadraat is groot: 0,134, Opnieuw geldt dat leerlingen

op controle scholen meer tevreden zijn dan leerlingen op brede scholen. De eta-kwadraten zijn respectievelijk: 0,022, 0,030, 0,000 en 0,134.

8.3 Samenvatting

Er zijn geen verschillen in tevredenheid tussen leerlingen van brede scholen en leerlingen die op controle scholen zitten. Ook zijn er geen ontwikkelingen in de tijd of trendverschillen. Ook nu doet het percentage APCG leerlingen ertoe. Leerlingen op scholen met relatief veel APCG leerlingen zijn minder tevreden dan leerlingen op scholen met weinig APCG leerlingen. De statistische resultaten zijn opgenomen in bijlage 11.

9.1 Inleiding

Een van de belangrijkste doelen van de brede school is dat ouders meer betrokken raken bij de school. Hiervan wordt verondersteld dat het een gunstig effect heeft op de schoolprestaties van hun kinderen.

De onderzoeksvraag die we stellen luidt:

Participeren ouders van leerlingen die naar een brede school gaan vaker/meer aan schoolactiviteiten dan ouders van leerlingen op niet brede scholen?

In de Rotterdamse Jeugdmonitor van de GGD wordt gevraagd naar de ouderbetrokkenheid. In de eerste drie jaren zijn echter andere vragen gesteld dan in 06-07. In het meest recente jaar wordt er niet meer naar gevraagd. We gebruiken daarom alleen de gegevens uit het schooljaar 2006-2007.

De onderstaande items die zijn gebruikt, konden op een vierpunt schaal gescoord worden (1 NEE, 2 nee, 3 ja, 4 JA).

Tabel 9.1 Items uit de Jeugdmonitor van de GGD

Mijn vader en/of moeder willen vaak leuke dingen met mij doen	Ouderbetrokkenheid
Mijn ouders vragen mij naar mijn mening etc.	Ouderbetrokkenheid
Mijn ouders geven mij een compliment als ik iets goed doe	Ouderbetrokkenheid
Mijn ouders laten vaak weten dat ze trots zijn op iets wat ik gedaan heb	Ouderbetrokkenheid
De regels binnen ons gezin zijn duidelijk	Ouderbetrokkenheid
Mijn ouders willen dat ik bel als ik later thuis kom	Ouderbetrokkenheid
Als je zou spijbelen, zouden je ouders daar dan achter komen?	Ouderbetrokkenheid bij school
Mijn vader en/of moeder vragen mij regelmatig of ik mijn huiswerk maak etc.	Ouderbetrokkenheid bij school

De laatste twee items verwijzen direct naar betrokkenheid bij school, die analyseren we daarom ook apart. In onderstaande tabellen geven we de gemiddeldes weer. Omdat het mogelijk is dat op scholen met relatief veel APCG leerlingen ouderbetrokkenheid er anders uitziet dan op relatief witte scholen, berekenen we eerst de correlatie tussen het percentage APCG leerlingen en ouderbetrokkenheid. Er is geen significante correlatie tussen algemene ouderbetrokkenheid en het percentage APCG leerlingen. Maar er is wel een significante positieve correlatie tussen het percentage APCG leerlingen en ouderbetrokkenheid bij school ($r=.46$, $p<.01$). Dit betekent dat op scholen met

relatief veel APCG leerlingen, de ouderbetrokkenheid bij school groter is dan op scholen met relatief weinig APCG leerlingen.

9.2 De resultaten

Ad 1. Brede scholen versus controle scholen

Het verschil tussen de brede scholen en de controle scholen als het gaat om betrokkenheid van de ouders in het algemeen is niet significant. Het zelfde geldt voor de betrokkenheid van ouders bij school. In beide gevallen is het effect van het percentage APCG leerlingen ook niet significant.

Tabel 9.2 De betrokkenheid Algemeen van ouders op brede scholen en controlescholen

	Gemiddelde	Standaarddeviatie	N
De controlegroep	3,24	,04	10
De Brede school	3,25	,08	25
Totaal	3,25	,07	35

Tabel 9.3 De betrokkenheid van ouders bij school op brede scholen en controlescholen

	Gemiddelde	Standaarddeviatie	N
De controlegroep	3,11	,08	10
De Brede school	3,24	,14	25
Totaal	3,21	,14	35

Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen

Ook in deze vergelijking is het verschil tussen algemene ouderbetrokkenheid niet significant.

De ouderbetrokkenheid bij school is echter wel significant ($F(1)=4,578$, $p<.047$). De eta-kwadraat is 0,21, wat duidt op een groot verschil. Betrokkenheid van de ouders bij de brede scholen die alle leerwegen aanbieden is dus groter dan de betrokkenheid van de ouders bij de controle scholen die alle leerwegen aanbieden. Er is hierbij gecontroleerd voor het percentage APCG leerlingen, en het betreft dus een onafhankelijk effect.

Tabel 9.4 De betrokkenheid Algemeen van ouders op brede scholen en controlescholen (alle leerwegen)

	Gemiddelde	Standaarddeviatie	N
Controlegroep	3,20	,03	3
Brede school	3,26	,09	17
Total	3,25	,08	20

Tabel 9.5 De betrokkenheid van ouders bij school op brede scholen en controlescholen (alle leerwegen)

	Gemiddelde	Standaarddeviatie	N
Controlegroep	3,02	,09	3
Brede school	3,26	,14	17
Total	3,22	,16	20

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus controle scholen

Als we de naar de varianten kijken zien we ook dat er geen verschillen in betrokkenheid van ouders zijn, niet in algemene zin en niet als het gaat om ouderbetrokkenheid bij school. Overigens is in het laatste geval wel sprake van een grote eta-kwadraat: 0,15. Ook in deze vergelijking lijkt het erop dat de ouderbetrokkenheid op de brede scholen groter is dan op de controle scholen.

Tabel 9.6 De betrokkenheid Algemeen van ouders van variant 2 en 3 scholen versus controlescholen

	Gemiddelde	Standaarddeviatie	N
Variant 2 of 3	3,27	,08	12
Controlescholen	3,24	,04	9
Total	3,26	,07	21

Tabel 9.7 De betrokkenheid van ouders bij school van variant 2 en 3 scholen versus controlescholen

	Gemiddelde	Standaarddeviatie	N
Variant 2 of 3	3,26	,13	12
Controlescholen	3,10	,09	9
Total	3,19	,14	21

Ad 4. Brede scholen met veel aanbod op het gebied van ouderbetrokkenheid versus controle scholen en scholen met weinig aanbod

Tot slot hebben we gekeken naar brede scholen die veel aanbod hebben op het gebied van ouderbetrokkenheid (score 4 of 5 op een 5 punt schaal) in vergelijking met de controlegroep scholen en de scholen die weinig aanbod hebben.

We vinden geen statistisch significante verschillen in betrokkenheid van de ouders tussen de twee groepen scholen, niet in algemene betrokkenheid en ook niet in betrokkenheid bij school. De eta's hebben een medium grootte van 0,07 en 0,05. Er lijkt dus wel sprake te zijn van verschillen: de scholen die veel aan ouderbetrokkenheid doen, scoren wel hoger op ouderbetrokkenheid volgens de data uit de Rotterdamse Jeugdmonitor van de GGD.

Het percentage APCG leerlingen heeft in deze vergelijkingen een significant effect, hoe hoger het percentage hoe hoger de ouderbetrokkenheid.

De eta-kwadraat als het gaat om algemene betrokkenheid is wel groot (0,17), dit betekent dat hoe hoger het percentage APCG leerlingen is, hoe groter de ouderbetrokkenheid. Dit geldt ook voor de ouderbetrokkenheid bij school, maar in iets mindere mate. De eta-kwadraat is 0,09.

Tabel 9.8 De betrokkenheid Algemeen van ouders van brede scholen met veel aanbod op het gebied van ouderbetrokkenheid versus controlescholen en scholen met weinig aanbod

Aanbod ouders	Gemiddelde	Standaarddeviatie	N
Weinig aanbod	3,24	,04	9
Veel aanbod	3,25	,09	11
Totaal	3,25	,07	20

Tabel 9.9 De betrokkenheid van ouders bij school van brede scholen met veel aanbod op het gebied van ouderbetrokkenheid versus controlescholen en scholen met weinig aanbod

Aanbod ouders	Gemiddelde	Std. Deviation	N
Weinig aanbod	3,11	,09	9
Veel aanbod	3,26	,14	11
Totaal	3,19	,14	20

9.3 Samenvatting

De resultaten laten zien dat veel ouders op scholen met een hoog percentage APCG leerlingen het spijbelgedrag en het huiswerk van hun kinderen meer in de gaten houden. Los daarvan, is de ouderbetrokkenheid op de brede scholen groter dan op de overige scholen. Omdat er gecontroleerd is voor het percentage APCG leerlingen, zou dit een effect kunnen zijn van de brede schoolactiviteiten.

10.1 Inleiding

De Rotterdamse Sociale Index¹² meet vier aspecten: capaciteiten, leefomgeving, meedoen en sociale binding. In de handleiding voor de Sociale Index worden de volgende omschrijvingen gegeven. Bij capaciteiten gaat het om de persoonlijke voorwaarden die nodig zijn om in de samenleving te kunnen participeren. Hieronder vallen de volgende thema's: voldoende taalbeheersing, voldoende inkomen, een goede gezondheid en voldoende opleiding. Bij leefomgeving gaat het om de vraag of de leefomgeving stimuleert tot meedoen of belemmerend werkt. Onder dit aspect vallen de volgende thema's: ontbreken van discriminatie, passend zijn van de huisvesting, aanwezig zijn van adequate voorzieningen en het ontbreken van vervuiling en overlast. Onder het aspect "meedoen" vallen de volgende thema's: werkzoekenden, schoolgaande jeugd, voldoende sociale contacten, deelname aan sociale en culturele activiteiten en sociaal maatschappelijke inzet. Bij sociale binding gaat het om het gevoel van de bewoners bij hun buurt. Hieronder vallen de volgende thema's: voelen bewoners zich thuis in hun buurt (ervaren binding) en wonen ze lang in de buurt (mutaties).

In de toelichting op de Sociale Index wordt uitdrukkelijk vermeld dat deze index niet bedoeld is voor het meten van effecten van beleidsmaatregelen. De indicatoren die onder de index liggen zijn daarvoor onvoldoende specifiek. Bovendien is het zo dat er slechts twee meetpunten zijn, het is daardoor nog niet mogelijk om ontwikkelingen in de tijd te onderzoeken (zoals we dat hierboven wel hebben gedaan met de data van de Inspectie voor het Onderwijs en de Rotterdamse GGD Jeugdmonitor).

Er kunnen vanwege deze redenen geen conclusies worden verbonden aan de analyses die we verrichten in het kader van de evaluatie van brede scholen. De afbeeldingen die we laten zien, moeten beschouwd worden als indicatieve resultaten. Als het bijvoorbeeld zo is dat in de gebieden waar brede scholen staan de Sociale Index hoger is dan de gebieden waar deze niet staan, mogen we niet de conclusie trekken dat de brede scholen een effect hebben op de buurt. Het kan echter wel een indicatie zijn voor een effect van brede scholen.

¹² De Sociale Index is voor ongeveer 70% gebaseerd op een enquête onder de Rotterdamse bevolking, en voor 30% bestaat de index uit registratiegegevens. Voor meer informatie zie www.cos.rotterdam.nl.

De onderzoeksvraag luidt:

Hebben buurten waarin zich een brede school bevindt een hogere score in de Sociale Index dan andere buurten?

Behalve naar de totale score op de Sociale Index, wordt een van de onderliggende indicatoren ook onderzocht. Het gaat om de indicator die het dichtst tegen de doelstellingen van de brede school aanligt, namelijk 'Ervaren binding'. In de handleiding wordt de volgende omschrijving van ervaren binding gegeven:

Familiariteit en verantwoordelijkheid en inzet voor de buurt.

De score voor 'familiariteit' geeft de mate aan waarin men vindt dat mensen in hun buurt goed met elkaar omgaan en hoezeer men zich thuis voelt in de buurt. Op basis van deze schaalscores wordt een percentage berekend van mensen dat positief scoort en een percentage van mensen dat zeer negatief scoort. Het verschil tussen deze twee percentages (het percentage positief minus het percentage zeer negatief) wordt omgerekend tot een score. Het percentage mensen dat zeer negatief scoort wordt expliciet mee genomen in de berekening opdat het ontstaan van (sterk) negatieve gevoelens onder mensen in de wijk (ontstaan van gevoelens van onvrede) ook direct doorklinkt in de cijfers. Het percentage (percentage positief minus percentage zeer negatief) voor Rotterdam in 2008 (60%) is genormeerd op een 6. Een hoger percentage mensen dat zich thuis voelt in hun buurt leidt tot een hogere score voor 'ervaren binding'.

De score voor 'verantwoordelijkheid en inzet voor de buurt' geeft de mate aan waarin mensen zich verbonden voelen met hun buurt, zich ervoor inzetten en hoe verantwoordelijk zij zich voelen voor de leefbaarheid en veiligheid in de buurt. Op basis van deze schaalscores wordt een percentage berekend van mensen die positief scoren en een percentage van mensen die zeer negatief scoren. Het verschil tussen deze twee percentages (het percentage positief minus het percentage zeer negatief) wordt omgerekend tot een score. Het percentage mensen dat zeer negatief scoort wordt expliciet mee genomen in de berekening opdat het ontstaan van (sterk) negatieve gevoelens onder mensen in de wijk (ontstaan van gevoelens van onvrede) ook direct doorklinkt in de cijfers.

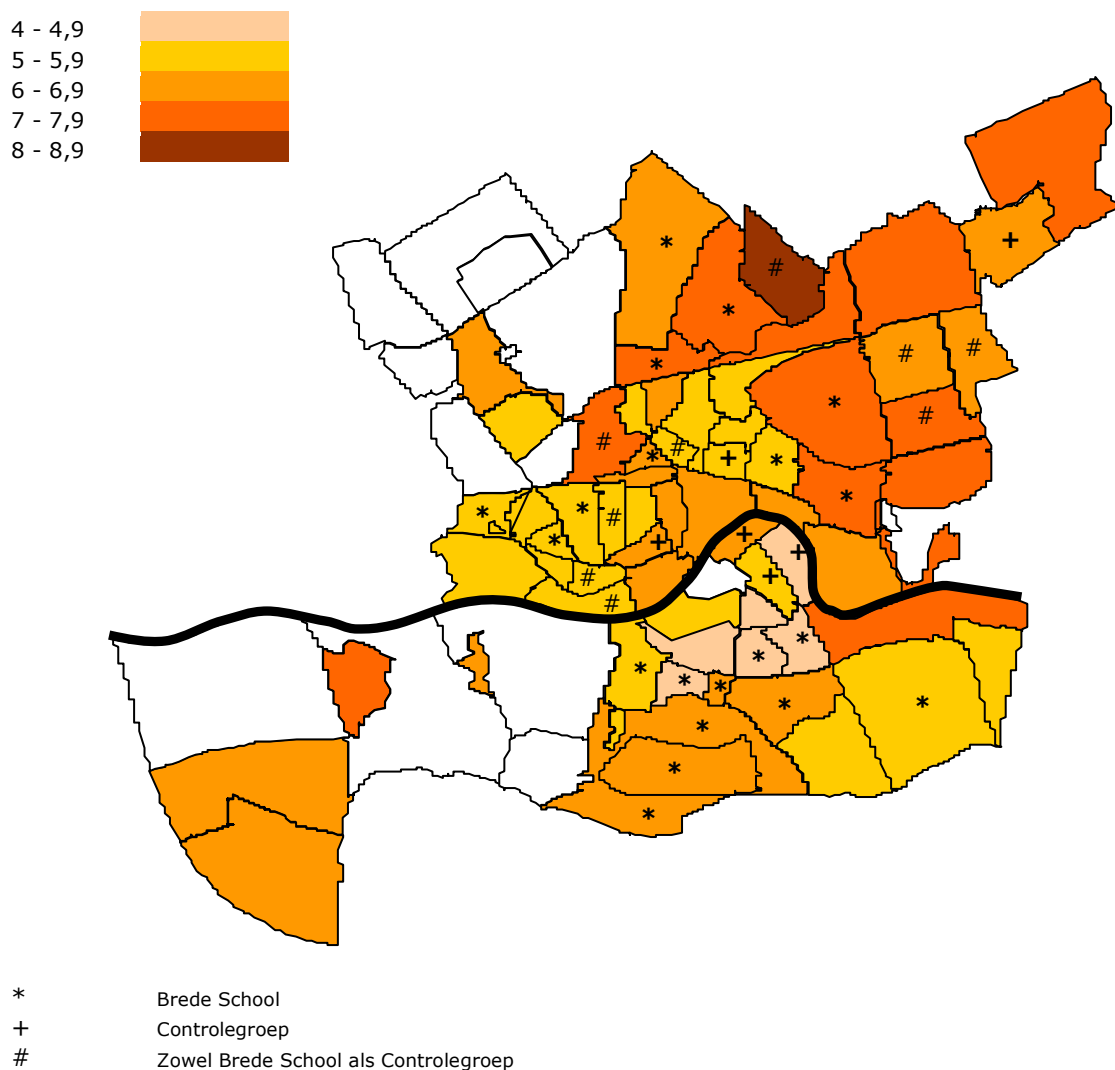
Het percentage (percentage positief minus percentage zeer negatief) voor Rotterdam in 2008 (72,2%) is genormeerd op een 6. Een hoger percentage

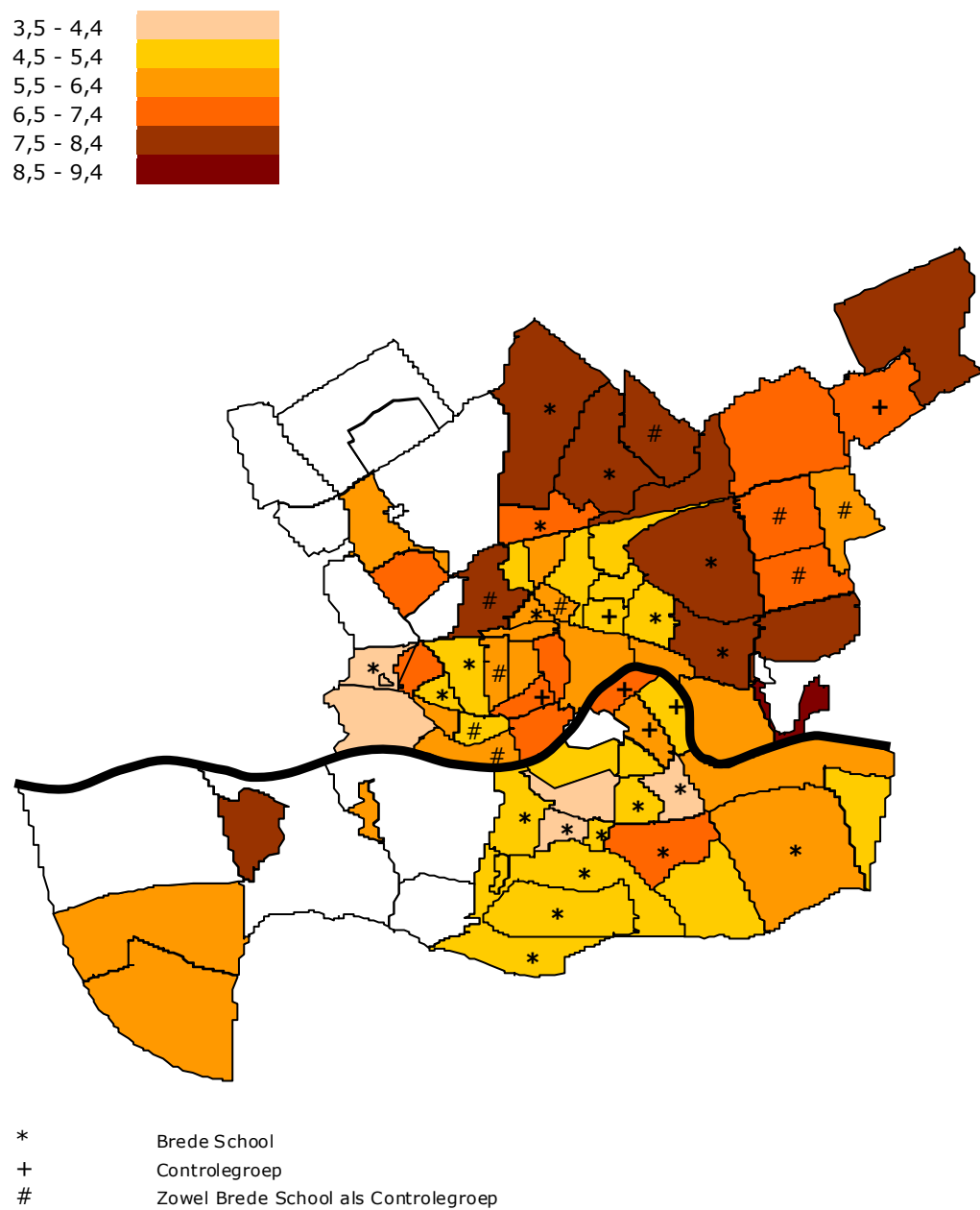
mensen dat zich verantwoordelijk voelt en inzet voor de buurt leidt tot een hogere score voor 'ervaren binding'.

10.2 Resultaten

In een eerste stap hebben we 'De gebieden' in de Sociale Index toegevoegd aan ons scholenbestand op basis van de postcodes van die scholen. Er kunnen meerdere scholen in een gebied zijn en sommige gebieden hebben zowel brede scholen als controle scholen. In de onderstaande twee figuren is grafisch weergegeven wat de scores op de Sociale Index is per gebied, en of er brede scholen dan wel controle scholen (of beide) zijn in de betreffende gebieden. Dit geeft een eerste inzicht in de rol die brede scholen in een gebied kunnen spelen.

Figuur 10.1 Sociale index, totaalscore

Figuur 10.2 **Sociale index, Score Ervaren binding**

Wat opvalt in de figuren is dat de controlescholen zich vooral in het centrum bevinden, terwijl de brede scholen meer in de omliggende gebieden te vinden zijn. Er dringt zich niet een duidelijk verschil op in termen van scores op de Sociale Index (niet op de totaal score en ook niet op de ervaren binding). Het lijkt daarmee niet zo te zijn dat de scores op de Sociale Index hoger zijn in de gebieden waar zich de brede scholen bevinden.

Behalve de figuren, hebben we de mogelijke verschillen in scores ook berekend. Evenals in de voorgaande hoofdstukken onderzoeken we de verschillen tussen de brede scholen en controle scholen, tussen een selectie van scholen die alleen alle leerwegen aanbieden en tussen de variant 2 en 3 scholen versus de controle scholen.

Ad 1. Brede scholen versus controle scholen

Ook in deze vergelijking controleren we voor het percentage APCG leerlingen. We hebben 10 controlegroep scholen in dit bestand en 29 brede scholen. De gemiddelde scores op de Sociale Index (totaalscore) en de score voor ervaren binding staan vermeld in tabel 10.1.

Tabel 10.1 Gemiddelde scores op Sociale Index in de gebieden van de controlegroep scholen en de brede scholen

		Gemiddelde	Standaarddeviatie	N
Sociale Index totaal	Controlegroep	6,37	,71	10
	Brede school	6,29	1,01	29
	Totaal	6,31	,93	39
Ervaren binding	Controlegroep	6,35	,98	10
	Brede school	6,26	1,31	29
	Totaal	6,28	1,23	39

Op beide indicatoren scoren de controle groep scholen iets hoger: dit betekent dat de gebieden waarin de controle groep scholen staan iets hoger scoren op de totaalscore van de Sociale Index (6,37 vergeleken met 6,29) en ook iets hoger op de ervaren binding (6,35 en 6,25). Deze verschillen zijn niet statistisch significant, de eta-kwadraten zijn te interpreteren als medium of klein (respectievelijk 0,05 en 0,03).

Daarnaast zien we dat het percentage APCG leerlingen op een school wel significant verband houdt met de score van de Sociale Index in het gebied, en ook op de ervaren binding in het gebied. Het verband is negatief: hoe hoger het percentage APCG leerlingen op de betreffende school, hoe lager de scores op de Sociale Index. De correlaties zijn -0,50 ($p < 0,001$) voor de totaalscore en -0,42 ($p < 0,007$) voor ervaren binding.

Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen

Als we een selectie maken van scholen die alle leerwegen aanbieden, draaien de verschillen om. In deze vergelijking scoren de brede scholen hoger dan de controlegroep scholen (zie tabel 10.2).

Tabel 10.2 Vergelijking tussen een selectie van brede scholen en de controlegroep scholen (alle leerwegen): Gemiddelde scores op Sociale Index in de gebieden van de controlegroep scholen en de brede scholen

		Gemiddelde	Standaarddeviatie	N
Sociale Index totaal	Controlegroep	5,83	,55	4
	Brede school	6,12	,93	20
	Totaal	6,07	,88	24
Ervaren binding	Controlegroep	5,65	,81	4
	Brede school	6,07	1,28	20
	Totaal	6,00	1,21	24

Ook in deze vergelijking zijn de verschillen niet significant, maar de eta-kwadraten zijn als medium te interpreteren: 0,09 voor de totaalscore van de Sociale Index en 0,07 voor ervaren binding. Het percentage APCG leerlingen is nog steeds significant in beide gevallen. Dit betekent dat ook in deze vergelijking het zo is dat de scholen met een hoog percentage APCG leerlingen in gebieden staan met relatief lage scores op de Sociale Index.

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus de controlescholen

Deze vergelijking laat zien dat de variant 2 en 3 scholen iets lager scoren op de Sociale Index indicatoren in vergelijking tot de controlegroep scholen. De gemiddeldes zijn afgebeeld in tabel 10.3.

Tabel 10.3 Gemiddelde scores op Sociale Index in de gebieden van de controlegroep scholen en brede scholen, variant 2 en 3

		Gemiddelde	Standaarddeviatie	N
Sociale Index totaal	Variant 2 of 3 scholen	6,10	,85	12
	Controlegroep	6,37	,71	10
	Totaal	6,22	,78	22
Ervaren binding	Variant 2 of 3 scholen	6,17	1,16	12
	Controlegroep	6,35	,98	10
	Totaal	6,25	1,06	22

De verschillen zijn niet statistisch significant, maar de eta-kwadraten zijn 0,10 voor de totaalscore van de Sociale Index en 0,11 voor ervaren binding. Dit zijn medium verschillen. Ook in deze vergelijking is het percentage APCG leerlingen significant.

Ad 4. Brede scholen die veel aanbod hebben op het gebied van samenwerkingsrelaties in de wijk versus de controle scholen en scholen met weinig aanbod

Een van de speerpunten van brede scholen kan zijn het versterken van samenwerkingsrelaties in de wijk. Met name dit speerpunt zou een effect kunnen hebben op de score op de Sociale Index. Van de 31 scholen zijn er 19 scholen die weinig aanbod hebben (score 3 of lager op een vijf punt schaal) en 12 scholen die veel aanbod hebben (score 4 of 5). In deze vergelijking scoren de brede scholen met weinig aanbod even hoog als de brede scholen met veel aanbod (zie tabel 10.4), de verschillen in gemiddelde scores zijn niet statistisch significant. Ook de eta-kwadraten zijn klein: 0,02 voor de totaalscore en 0,05 voor de ervaren binding.

Tabel 10.4 Brede scholen die veel aanbod hebben als het gaat om samenwerkingsrelaties in de wijk versus scholen die weinig aanbod hebben en de controle scholen

		Gemiddelde	Standaarddeviatie	N
Sociale Index totaal	Weinig aanbod	6,46	,79	19
	Veel aanbod	6,21	,86	12
	Totaal	6,37	,82	31
Ervaren binding	Weinig aanbod	6,42	,95	19
	Veel aanbod	6,37	1,20	12
	Totaal	6,40	1,037	31

In deze vergelijking is het percentage APCG leerlingen nog steeds significant in beide gevallen. Dit betekent dat ook in deze vergelijking het zo is dat de scholen met een hoog percentage APCG leerlingen in gebieden staan met relatief lage scores op de Sociale Index.

10.3 Samenvatting

De scores op de Sociale Index (totaalscore) en ervaren binding zijn iets lager in gebieden waar brede scholen staan dan in gebieden waar de controlescholen in staan. Maar dit verschil wordt voor een belangrijk deel verklaard door het feit dat controlescholen vaker Havo/Vwo scholen zijn. Vergelijken we de brede scholen en controlescholen die alle leerwegen aanbieden, dan zien we dat het verschil omdraait. In de gebieden waarin de brede scholen staan wordt hoger gescoord op de Sociale Index en op ervaren binding. Het is moeilijk te zeggen of dit een resultaat is van het feit dat het brede scholen betreft. Er is nader (kwalitatief) onderzoek nodig om deze interpretatie te staven.

Daarnaast hebben we gezien dat de gebieden met scholen die een relatief hoog percentage APCG leerlingen hebben, gemiddeld lager op de Sociale Index scoren. Dit betrof grote verschillen.

11.1 Inleiding

In het laatste hoofdstuk met resultaten beantwoorden we de laatste onderzoeksvraag die we specifiek voor de leerlingen op de brede scholen in het voortgezet onderwijs hebben geformuleerd.

Welke leeropbrengsten ervaren leerlingen door het doen van brede schoolactiviteiten en wat vinden zij van de georganiseerde activiteiten?

We hebben met 25 jongeren op vier scholen gesproken. De scholen zijn alle variant 3 scholen. De scholen zijn dus allemaal relatief veel bezig met de invulling van de brede school. De leerlingen die zijn geïnterviewd zijn hierdoor allemaal in aanraking gekomen met brede schoolactiviteiten. In de volgende tabel staan het aantal meisjes en jongens en waar zij precies vandaan komen.

Tabel 11.1 Aantallen jongens en meisjes en enkele achtergrondkenmerken

	School 1	School 2	School 3	School 4	Totaal
Totaal	3	6	9	7	25
Jongens	1	2	5	4	12
Meisjes	2	4	4	3	13
Klas 1		4			4
Klas 2	2		3		5
Klas 3	1		3		4
Klas 4		2	3	7	12
Praktijk onderwijs	3				3
VMBO			9		9
		Niet nader gespecificeerd			
		Techniek		1	1
		Handel		3	3
		Zorg & Welzijn		2	2
		Sport, dienstverlening en veiligheid		1	1
Brugklas (Havo, VWO)		4			4
HAVO		2			2

Uit de interviews is een heel divers beeld naar voren gekomen. Zoals uit de bovenstaande tabel blijkt zijn er verschillende leerlingen aan het woord gekomen. Een breed spectrum van leerlingen van de eerste klas tot de bovenbouw en van praktijkonderwijs tot het Vwo. En dit binnen verschillende scholen die allemaal op hun eigen manier invulling geven aan de brede school. Hieronder wordt per school besproken wat de bevindingen zijn op basis van de interviews. Er wordt in grote lijnen ingegaan op vier thema's:

- Welke brede schoolactiviteiten voeren de leerlingen uit?;
- Waarom doen de leerlingen brede schoolactiviteiten?;
- Zijn leerlingen tevreden over de brede schoolactiviteiten?;
- Wat leren leerlingen van de brede schoolactiviteiten?

De resultaten naar aanleiding van het bespreken van deze vier thema's in diverse interviews worden in de volgende vijf paragrafen weergegeven en afgesloten met een samenvatting.

Zoals eerder genoemd is er een verscheidenheid aan ervaringen met brede schoolactiviteiten, toch is er op basis van de interviews een aantal grote lijnen te herkennen. Hier wordt in de laatste paragraaf van het hoofdstuk op ingegaan.

11.2 De vier scholen

School 1

Er zijn twee interviews gehouden met leerlingen uit verschillende klassen van het praktijk onderwijs. Op deze school wordt alleen praktijkonderwijs gegeven. Wanneer de leerlingen van school gaan hebben zij geen erkend diploma, maar een aantal certificaten. Het onderwijs is bedoeld voor leerlingen die in het reguliere onderwijs niet mee kunnen komen. Er worden ook toelatingseisen gesteld aan de leerlingen voor deelname aan het onderwijs. Zo mag het IQ bijvoorbeeld niet hoger zijn dan 100. De leerlingen hebben over het algemeen een lage tot zeer lage aandachtsspanne en hebben vaak wat meer uitleg nodig. In de interviews was dit ook te merken. Zo was er onder de geïnterviewde bijvoorbeeld een jongen met licht autistische trekken. Een ander interview kon niet doorgaan omdat de geplande afspraak bij de jongen verkeerd in zijn agenda was gezet. Hij had vlak voor het interview een toets. Hiervoor was al zijn energie (aandacht) gebruikt.

School 2

Op deze school zijn twee interviews gehouden. Een interview met 4 eerste klas leerlingen, twee jongens en twee meisjes. Dit interview vond aansluitend plaats aan een les 'Theater als middel'. In deze les wordt er aan de hand van toneel meer inzicht gegeven in sociale situaties. Er wordt door rollenspellen en toneelstukjes gewerkt aan de ontwikkeling van sociale competenties. De eersteklassers hebben nog niet zoveel brede schoolactiviteiten meegemaakt (wel in het primair onderwijs), er kan dus niet heel uitgebreid op worden ingegaan. Er wordt in het interview bekeken wat ze kunnen gaan doen en wat

ze daarvan denken te vinden. Ook wordt er gekeken naar de les 'Theater als middel'.

Het tweede interview was met 2 vierde klas Havo leerlingen, twee meisjes. Het interview vond in de kantine plaats in een tussenuur van de twee dames. Verder is er een aantal bovenbouw leerlingen (circa 15) uit 4,5 en 6 Havo/Vwo aangesproken met de vraag of zij brede schoolactiviteiten doen. Bijna allemaal geven zij aan dat ze dat niet doen. Vroeger hebben ze wel enkele brede schoolactiviteiten gedaan, maar nu niet. De meest genoemde reden is dat ze geen tijd hebben. Iemand uit 6 Vwo gaf aan twee keer per week huiswerkbegeleiding te hebben en dan is ze van 8 tot 8 op school. En bijbaanje is een veel gehoorde reden voor het hebben van weinig tijd. Over het algemeen gaven de leerlingen aan dat wanneer zij wel meer tijd hadden, ze wel graag iets zouden willen doen.

School 3

Op school zijn er drie interviews gehouden. Het eerste interview was met 3 tweede klas leerlingen, 2 jongens en 1 meisje. De leerlingen komen uit verschillende klassen. Ze zijn tijdens de les uit de klas gehaald. Het interview vond plaats in een aparte kamer die als spreekkamer dient. Deze school loopt voorop met betrekking tot brede schoolactiviteiten. Zo worden er projecten gedaan, zijn er leerling-bemiddelaars (leerlingen die in het geval van een conflict in gesprek gaan met de betreffende partijen), buitenwachten (dit zijn leerlingen die in de gaten houden of de leerlingen zich aan de regels houden en zich goed gedragen), huisbezoeken door de mentor, enzovoorts.

De leerlingen vinden een aantal activiteiten zo gewoon dat zij dit niet als brede schoolactiviteiten zien. En focussen zich in eerste instantie op de activiteiten (veelal sport) na school. Maar één jongen in dit interview deed dergelijke naschoolse activiteiten.

Het tweede interview was met 3 derde klas leerlingen, 2 meisjes en 1 jongen. De leerlingen komen uit verschillende klassen. Het was bijna pauze en de leerlingen wilden liever geen pauze missen. Dit kwam waarschijnlijk de spraakzaamheid van de leerlingen niet ten goede.

Het derde interview was met 3 vierdeklas leerlingen, 2 jongens en 1 meisje. Ook deze leerlingen komen uit verschillende klassen en zijn uit de les gehaald. Het interview vond na de pauze plaats. In de pauze is nog even met de brede schoolcoördinator doorgepraat over brede schoolactiviteiten.

Uit dit gesprek is naar voren gekomen dat er leerling-bemiddelaars en buitenwachten zijn en dat er huisbezoeken door de mentor worden afgelegd. In het interview is meer op deze zaken ingegaan. De leerlingen deden mee aan

verschillende activiteiten. Twee van de leerlingen (de jongens) doen mee met tennis. Hiernaast assisteren zij bij de tennissles. Een van de jongens is ook leerling-bemiddelaar. Het meisje komt uit Afghanistan. Zij doet mee aan een project waarbij ze is gekoppeld aan een 'mentor', een leerling van het HBO. Kortom het derde interview vond plaats met redelijk actieve leerlingen.

School 4

Op school zijn twee interviews gehouden. Het eerste interview was met 4 vierdeklas Vmbo leerlingen, 4 jongens. De leerlingen komen uit verschillende klassen en doen verschillende richtingen (Techniek en Handel). Ze zijn tijdens de les uit de klas gehaald. Het interview vond plaats in een aparte kleine kamer. Voorafgaand aan de interviews is door de brede schoolcoördinator uitleg gegeven (en een rondleiding) van hoe de school omgaat met brede schoolactiviteiten. De school heeft in de derde klas een verplicht gedeelte vrijetijdsoriëntatie (VTOR). Dit houdt in dat de leerlingen in 8 blokken van 3 weken verplicht een activiteit moeten kiezen (na schooltijd). Er is keuze uit een groot aantal activiteiten. Aan het einde van het 3e jaar hebben de leerlingen dus in ieder geval met 8 activiteiten kennis gemaakt. In het vierde jaar moeten ze vervolgens lid worden bij een (sport)vereniging. De school en de vereniging betalen het lidmaatschap. Verder zijn er veel brede schoolactiviteiten, zoals een lounge waar de leerlingen in tussenuren en na schooltijd kunnen verblijven, leerlingen die helpen met oversteken, leerlingen die meelopen met de stadswachten etc..

Het tweede interview was met 3 vierdeklas Vmbo leerlingen, 3 meisjes. De leerlingen komen uit verschillende klassen en doen verschillende richtingen (Zorg en Welzijn en Sport, Dienstverlening en Veiligheid). Ze zijn tijdens de les uit de klas gehaald.

11.3 Welke brede schoolactiviteiten voeren de leerlingen uit?

We rapporteren de resultaten per school.

School 1

Activiteiten binnen het thema Sport en spel zijn goed vertegenwoordigd bij de leerlingen. De leerlingen zeilen, gaan in het Kralingse bos hardlopen, zwemmen, paardrijden, BMX-fietsen, inline-skaten, doen mee aan sporttoernooitjes en nog veel meer.

Verder zijn er enkele kunst en cultuuractiviteiten zoals een bezoek aan Madame Tousseau, het Theater Zuidplein en schilderen in het kader van het project

'Sterren aan de Maas' (het doel van Sterren aan de Maas is jongeren de gelegenheid te geven hun talenten op het gebied van kunst en cultuur zoveel mogelijk te ontwikkelen, daarmee hun zelfvertrouwen te versterken en ze de kans te bieden hun kwaliteiten op dit gebied aan een bredere groep te tonen). De educatieve activiteiten zijn eigenlijk al ingebed in het normale lesprogramma, dit omdat het een praktijkschool betreft. Hierbij noemen de leerlingen computerles, koken en techniek. Maar de leerlingen krijgen geen huiswerk. Ook moeten de leerlingen een maatschappelijke stage doen. Dit kan vallen binnen het thema sociale competentie.

Het is moeilijk om te bepalen hoeveel tijd er aan brede schoolactiviteiten wordt besteed, aangezien een hoop activiteiten en lessen op deze school hieronder vallen. Maar aan sport en spel wordt ongeveer 6 uur in de week besteed. Ze doen niet mee aan alle activiteiten, sommige lijkt ze niet zo leuk. De leerlingen hebben het zeilen geprobeerd, maar dat was te koud en een beetje saai.

'Dat is leuk voor opa's.'

Het is moeilijk om de vraag te beantwoorden aan welke brede schoolactiviteiten de leerlingen meedoen.

'Welke brede schoolactiviteiten doe je? Doe ik niet!'

Na doorvragen blijkt dat de leerling enkele activiteiten doet zoals verzorging, stage op een school (met kinderen tekenen, voorlezen, buitenspelen), stage op een kindercrèche, koken, kookles, na schooltijd 'kijken in de keuken' (dit is koken voor oudere mensen die niet zelf kunnen koken). Verder gaan ze met school ook naar het theater, of naar de film in Lantaarn/Venster. Ook is er wel eens vrijwilligerswerk in de kantine. De leerling doet niet aan sport. Dat is niks voor haar.

School 2

Zoals eerder gesteld hebben de eersteklas leerlingen eigenlijk nog niet veel brede schoolactiviteiten gedaan op school. Ze weten wel een heleboel brede schoolactiviteiten op te noemen, die zij het komende schooljaar kunnen gaan doen. Deze zijn binnen het thema Sport en spel bijvoorbeeld boksen, voetbal, basketbal en tennis. Binnen het thema educatief aanbod is er huiswerkbegeleiding en koken. Bij kunst en cultuur worden onder andere dans, graffiti en knutselen genoemd. De les 'Theater als middel' valt binnen het thema sociale competentie. Deze les wordt gedurende één uur in de twee weken gegeven. De helft van de klas heeft mentoruur en de andere helft heeft 'Theater als middel'. Dit vinden de leerlingen eigenlijk te weinig. Zij verheugen zich echt op deze les.

'Het is echt iets waar je naar uit kan kijken en het maakt de schooldag wat minder saai. Jammer dat het maar een keer in de twee weken is'.

Drie van de vier leerlingen geven aan dat zij aan veel brede schoolactiviteiten mee zouden doen. De vierde leerling vindt dat wanneer het buiten schooltijd is, het wat hem betreft niet hoeft.

De twee vierde klas leerlingen hebben vorig jaar aan een fotoproject meegedaan, genaamd 'Street Wise'. In het project wordt op een creatieve manier omgegaan met het maken van foto's. Er wordt vanuit bepaalde standpunten foto's gemaakt, wat interessante foto's kan opleveren. Het project werd afgesloten met een expositie, die werd geopend met dans. Er werd een rondleiding gegeven waarbij de leerlingen (tevens fotografen) uitleg gaven bij de foto's. De foto's hingen nog in de kantine. Het fotoproject was 2 uur per week van 16.30 tot 18.30 uur. Ze waren niet echt tevreden met het tijdstip. Het was een beetje laat, maar dit kon niet anders door het rooster van de leerlingen. Dus de dames konden zich erbij neerleggen.

'Het was leuk dus het maakte eigenlijk niet uit dat het zo laat was. Als je er mee bezig bent gaat de tijd hartstikke snel'.

Er waren geen andere kosten aan het fotoproject verbonden.

De vierdeklas leerlingen doen niet aan alle brede schoolactiviteiten mee omdat ze hier geen tijd voor hebben. Ze moeten (naar eigen zeggen)

'heel erg veel doen in 4 Havo'.

Wel doen de leerlingen aan huiswerkbegeleiding, dit is deels verplicht.

School 3

Binnen het thema Sport en spel is er een aantal activiteiten: gymnastiek, voetbal, sportschool, sportdag, survivaalkamp, fitness, tennis, zwemmen, dansen, zeilen, volleybal, breakdance.

'Er zijn zoveel soorten brede schoolactiviteiten dat niet iedereen ze kan opnoemen.'

Onder het thema Kunst en cultuur worden bezoeken aan het theater, de bioscoop (Duitse film, Storm), musea en de schoolreis naar Parijs genoemd. Ook gaan de leerlingen met de klas uitstapjes maken naar het buitenland (Londen en Aken). Enkele meningen.

'Ik ben niet zo iemand die van culturen enzo houdt.'

'(Over de film Storm). Het was eigenlijk gewoon les, je moest opletten en daarna een filmverslag ervan maken, maar het is alsnog iets anders dan de hele tijd in de klas in je boek kijken en dan schrijven.'

Naast de thema's Sport & spel en Kunst & cultuur worden er projecten genoemd die onder schooltijd vallen, maar anders zijn dan de gewone lessen. Zoals het project om naar de stad te gaan en/of naar een restaurant om drinken te bestellen. Leraren kijken vervolgens hoe leerlingen dat doen. Het gaat hier dan om hoe ze als groep de weg in de stad weten te vinden en of zij zich goed weten te gedragen en sociaal vaardig zijn. De leerlingen geven aan dat het leuk is en je op een andere manier met klasgenoten om kunt gaan en dat het ook nog leerzaam is.

'Leuk, het is beter dan les.'

'Nou dan kunnen we even niet gaan leren, even gewoon met elkaar praten.'

'Leuk om met je klas ergens heen te gaan. En dan iets te drinken, gewoon iets zelf te bestellen, zonder je mentor, je doet alles zelf met je groep.'

'Het is gewoon leuk dat je een keer niet gewoon je boek pakt en uit je boek gaat leren.'

'Je leert sociaal te zijn, dat is belangrijk want later als je gaat werken, ga je ook met mensen communiceren.'

'Op deze school willen ze dat kinderen heel erg sociaal zijn en met elkaar om kunnen gaan.'

'Ze testen je uit hoe je met mensen omgaat.'

Een ander voorbeeld van een project is naar het museum gaan. Dit is volgens de leerlingen goed omdat ze zo op een andere manier omgaan met dingen waar je iets over kunt leren, ze leren zich te gedragen en kunnen nieuwe dingen doen. De leerlingen geven aan dat wanneer ze niet met school naar het museum gegaan waren, ze ook niet zelf naar het museum zouden zijn gegaan. Doordat ze met school naar het museum zijn geweest geven ze aan dat ze nu misschien wel zelf ook naar het museum zouden gaan.

'Nu weet ik wel dat ik dingen kan leren.'

'Nou ik misschien'.

Bij sociale competentie komt dus naar voren: leren hoe je in het museum en in het restaurant moet gedragen, dramalessen en elke week sociale vaardigheden les en mentorles.

'Het gaat over aardig doen enzo, en bijvoorbeeld als iemand problemen heeft hoe je dat gaat oplossen.'

Veder kwam naar voren dat twee jongens die aan tennis doen, zelf ook assistent zijn bij de tennisles. Een meisje doet aan zwemmen. Dit is verplicht, omdat zij nog geen zwemdiploma heeft en alleen kan slagen als zij het diploma wel heeft.

'Eigenlijk dat moet ik, want ik heb geen zwemdiploma. Als ik wil slagen, moet ik mijn zwemdiploma hebben. Eigenlijk vind ik dat wel goed, er is in Nederland zoveel water.'

Verder hebben deze leerlingen stage gedaan, is één van de leerlingen conflictbemiddelaar, doen ze net als in de andere klassen projecten en doet een meisje mee aan een meidenproject (CABO genoemd). Hierbij wordt ze eens in de week begeleid door een persoonlijke mentor, een coach. Dit is een leerling van het HBO. Ze heeft 2 a 3 uur per week contact met de leerling. Ze geeft aan dat dit wel genoeg is. De ouders worden volgens de leerlingen goed bij de school en het onderwijs betrokken.

'Ze gaan vertellen wat wij krijgen en wat wij af moeten hebben. Zodat onze ouders weten wat wij moeten leren voor het examen.'

En er zijn ook huisbezoeken in het eerste jaar. Dan komt de mentor bij de leerlingen thuis.

'Het huisbezoek is eigenlijk om te kijken hoe je thuis leeft. Wat de omstandigheden zijn, hoe de buurt is en kijken hoe je ouders zijn.'

De leerlingen worden per brief op de hoogte gesteld van de brede schoolactiviteiten (het betreft hier de sport- en spelactiviteiten die na schooltijd plaatsvinden). Hiernaast komt de gymleraar en/of de mentor in de klas een uitleg geven over de activiteiten. De leerlingen worden dus per brief geïnformeerd in de klas. De mentor geeft eigenlijk een samenvatting van wat er in de brief staat en geeft aan dat er ook een bepaalde inschrijfdatum is. Dit gebeurt eigenlijk maar één keer per jaar.

'De gymleraar komt dan de les in en vertelt dan dat er een activiteit is.'

De naschoolse activiteiten kosten 20 euro per activiteit per jaar. De leerlingen kunnen dan 2 á 3 keer per week (verschilt per wat je doet) deze sport doen. Het kost dus 20 euro per brede schoolactiviteit per jaar, dit is volgens de leerlingen niet te veel.

'20 euro is niet veel, het is voor heel het jaar dus....'

School 4

De leerlingen noemen een aantal brede schoolactiviteiten. Aan de volgende nemen ze zelf deel: schilderen, bromfietscertificaat halen (theorie), 'chillen' in de Lounge, spelen in een brass band, rappen, breien, klimmen, mountainbiken, dans, survival kamp, capuara, voetbal, Zumba, debatteren in de tram (uitleg volgt later), stage en VTOR (golf, voetbal squash, karate, skiën en veel meer). Er is ook een project 'Debat in de tram' geweest. Hier gingen leerlingen in de tram in debat met bekende Rotterdammers (politici).

'Het is leuk, je leert allerlei bekende mensen kennen.'

'Belangrijk omdat kinderen hun mening leren uiten op de een of andere manier, niet dat je agressief gaat doen of vechten. En je komt er ook achter hoe andere mensen over dingen denken.'

De brede schoolactiviteiten kosten niks extra, maar het is volgens de leerlingen vermoedelijk wel in het schoolgeld verrekend. Alleen voor schoolreisjes moeten de leerlingen nog extra betalen.

Samenvatting

Zoals uit het voorgaande naar voren is gekomen, geven alle vier de scholen op hun eigen manier invulling aan de brede school. Doordat er op verschillende scholen, in verschillende klassen met leerlingen van verschillende niveaus, interviews zijn gehouden, is er een breed spectrum aan brede schoolactiviteiten aan bod gekomen. Het levert een heel divers beeld op aan activiteiten die leerlingen ondernemen. De geïnterviewde leerlingen hebben deelgenomen aan brede schoolactiviteiten binnen alle thema's. Uit de interviews komen een aantal grote lijnen naar voren. Over het algemeen vinden de leerlingen de brede schoolactiviteiten leuk, vooral als deze onder schooltijd vallen. De activiteiten na school worden minder bezocht. Wel komt er naar voren dat de leerlingen het belangrijk vinden dat het er is en dat de mogelijkheid er is om de keuze te maken om wel mee te doen. De leerlingen die wel aan de brede schoolactiviteiten na school meedoen zijn hier zeer enthousiast over. Het valt wel op dat over het algemeen de bovenbouw minder aan de activiteiten meedoet. De meest genoemde reden hiervoor is het gebrek aan tijd. Door de studiedruk, bijbaantje, vriendjes/vriendinnetjes en andere interesses zoals uitgaan hebben de bovenbouw leerlingen geen tijd om ook nog (vrijwillige) brede schoolactiviteiten te ondernemen.

11.4 Waarom doen de leerlingen brede schoolactiviteiten?

School 1

De leerlingen doen mee aan de brede schoolactiviteiten omdat ze in conditie willen blijven. Het zijn leuke dingen en het is gezellig om met de klas iets anders te doen.

'De meeste mensen zijn de laatste tijd ook zo dik enzo, daarom moeten die ook aan die activiteiten meedoen.'

'Om leuke dingen te doen, en om te laten zien van wat er allemaal is.'

Een leerling doet de brede schoolactiviteiten (vooral met kinderen of in de horeca) omdat ze het leuk vindt. Dit is ook handig voor later.

'Dan weet je gewoon wat je leuk vindt. Ik wil later een eigen crèche, of in de horeca. Wat ik nu doe is goed voor later.'

De leerlingen worden door de docent en door de maatschappelijke werker op de hoogte gebracht van de brede schoolactiviteiten. Deze kunnen goed uitleggen welke activiteiten er zijn en wat het is.

School 2

De leerlingen van de eerste klas kunnen alleen iets vertellen over de brede schoolactiviteit 'Theater als middel'. Dit is een verplichte les, de vraag waarom is hierdoor niet goed te beantwoorden. Over de andere brede schoolactiviteiten zeggen de leerlingen dat ze deze willen doen omdat het hen leuk lijkt.

'Het is leuk, anders zit je thuis alleen maar naar Ned's survival gids te kijken!'

'Boksen of vechtsport wil ik ook doen, lijkt me leuk.'

De leerlingen die meededen aan het fotoproject doen dit omdat het leuk is om te doen. Ze zijn door de tekenlerares op de hoogte gebracht van het project. En het leek ze leuk om een keer anders en creatief met fotograferen aan de slag te gaan.

School 3

De leerling die zelf fitness en spinning doet, geeft aan dat sporten leuk is en dat het belangrijk is om fit te blijven. Hij doet het omdat zijn moeder vindt (en hij zelf eigenlijk ook wel) dat hij af moet vallen. Eén van de leerlingen geeft aan zelf al een sport te doen en zodoende dus geen tijd heeft voor buitenschoolse activiteiten. Een aantal leerlingen doet geen brede schoolactiviteiten als deze buiten schooltijd zijn (anders dan de verplichte). Hiervoor worden een aantal redenen gegeven.

'Er gaat bijna niemand.'

'Het gaat vaak niet door, er is altijd wel wat.'

Buiten school willen ze het liever niet, als het leuk is wel. Maar ze kunnen eigenlijk niets noemen wat dat dan zou kunnen zijn (shoppen alleen).

Een aantal leerlingen geeft aan geen zin te hebben om zulke dingen te doen na schooltijd.

'Ik doe daar niet aan mee. Ik heb daar geen zin in. Ik ga liever na schooltijd mee met mijn vriendinnen.'

'Het is na school, dat wil ik niet.'

'Ik wil gewoon naar huis als ik uit ben. Dan ga ik naar buiten en dan doe ik wat ik zelf normaal doe.'

'Eigen vrije tijd wil ik gewoon.'

De leerling die wel aan die activiteiten deelneemt, geeft aan dat hij daar ook nog genoeg tijd voor heeft naast de activiteiten die hij doet.

'Je kan ook een paar dingen gewoon eventjes schuiven,(...) ik moest wel veel dingen doen, maar ik had nog wel een paar andere dagen om iets leuks te doen.'

Ondanks dat ze er niet aan meedoen, vinden de leerlingen het wel belangrijk dat de brede schoolactiviteiten worden georganiseerd.

'Dan geven ze aan dat ze iets om onze gezondheid geven.'

'Het is wel beter dan thuisblijven en niks doen.'

De leerlingen vinden het goed dat er brede schoolactiviteiten zijn, maar vinden niet dat iedereen verplicht aan de activiteiten moet meedoen.

'Het is wel een initiatief van school (...) maar ik vind niet dat je perse moet meedoen, want dat is niet je eigen keuze.'

'Als je iets wil doen, dan moet je het gewoon doen. Maar kijk als je het met tegenzin doet, dan moet je gewoon stoppen.'

De leerlingen vinden niet dat iedereen mee zou moeten doen.

'Ik vind dat je niemand kan verplichten om iets te doen.'

De leerlingen die wel aan brede schoolactiviteiten deelnemen, doen dit omdat zij het leuk vinden en er ook nog wat van leren. Als ze het niet zouden hebben op de school, zouden ze waarschijnlijk van school gaan. Ze vinden het heel belangrijk dat de brede schoolactiviteiten er zijn.

'Het is ook leuk dat je met andere mensen van school dan met wie je bevriend bent ook hetzelfde kan doen.'

De leerlingen geven aan dat je niet aan alle activiteiten mee kunt doen. Daar is geen tijd voor. Er zijn meer activiteiten dan dat je in de week zou kunnen doen. Over het bemiddelen van conflicten.

'Je bemiddelt niet alleen maar je gaat ook uitstapjes maken (...), ik heb ook workshops gegeven aan andere mensen. En dat zijn gewoon leuke dingen.'

School 4

Het is leuk om aan brede schoolactiviteiten mee te doen, je kan lekker sporten en je leert ook anderen kennen. De leerlingen vinden het goed dat je verschillende dingen moet kiezen.

'Het is gewoon ontspannen en je bent bezig aan een sport 'en je mag zelf kiezen.'

'Ik ben wel iemand die van sport houd.'

'Ik vond het wel leuk, als je niet veel aan sport doet, dan heb je op school VTOR en dan kan je genoeg aan sport doen.'

'Je gaat niet perse met je eigen klas sporten, je leert ook nog andere mensen kennen.'

'Verschillende dingen is leuk toch. Het wordt niet eentonig.'

'Het is ook moeilijk om bij zulke plaatsen in te schrijven (andere sporten zoals squashen en golf) en als je het op school gaat doen is het leuk.'

Ook geven de leerlingen aan dat de brede schoolactiviteiten naast leuk om te doen ook heel leerzaam zijn. Debatteren in de tram heeft volgens de leerlingen ook nog andere mensen aan het denken gezet en het was gezellig.

'Was echt leuk hè, die dag.'

'Je kan gewoon je mening kwijt aan mensen die echt belangrijk zijn.'

'We hadden echt een luisterend oor.'

'Die mensen hebben ook begrip van hoe wij denken als puber.'

'Wij zijn bezig op school met laat je stem horen. Dan weten ze ook hoe wij denken als jongeren. Meestal hebben ze een negatief beeld van ons, terwijl het helemaal niet zo is.'

Debatteren is belangrijk volgens de leerlingen omdat er altijd wel discussies zijn en dan kan je maar beter leren hoe je deze in goede banen kan leiden.

'Je kan wel zeggen, ik vind jouw sjaal wel mooi, maar waarom vind jij die sjaal niet mooi. Het is geen feit, je mening moet je onderbouwen. Je moet een reden

geven dat je hem niet mooi vindt. Je vindt de kleur niet mooi, kijk dan kom je weer een stukje verder.'

Er worden op school ook agressietrainingen gegeven.

'Het is gewoon goed toch dat je leert met je agressiviteit om te gaan. Dat je het ook op andere soort manieren kunt oplossen.'

'Op school zie je af en toe vechtpartijtjes, en je weet nooit waar het kan eindigen.'

De leerlingen vinden het goed dat dit soort dingen op school worden gedaan.

De leerlingen vinden het belangrijk dat de school ook op andere vlakken 'onderwijst'.

Nog andere citaten over brede schoolactiviteiten.

'Ik vind het eigenlijk wel leuk, maar het is ook leerbaar.'

'Je gaat met andere mensen om en je leert nieuwe dingen.'

'Je moet gewoon accepteren hoe iedereen is, je moet toch weer in je groepje samenwerken.'

Samenvatting

Wederom komt er over de scholen heen een zeer verschillende invulling van de brede schoolactiviteiten naar voren. Er is vooral een verschil in het verplichten en het vrijwillig laten deelnemen aan de brede schoolactiviteiten. Hierdoor is de beantwoording van de waaromvraag voor leerlingen zeer verschillend. Ze noemen een groot aantal redenen om mee te doen aan brede schoolactiviteiten. De leerlingen vinden het leuk om met klasgenoten iets anders te doen en andere mensen te leren kennen. Ook is het handig voor later en kan kennis gemaakt worden met zaken die ze zelf niet in eerste instantie zouden opzoeken. Ze vinden dat het belangrijk is om fit en gezond te blijven. En ook is het belangrijk om iets te doen te hebben. Het houdt de leerlingen van de straat.

Over het algemeen vinden de leerlingen dat ze niet verplicht moeten worden om de brede schoolactiviteiten te doen. Iemand moet het uit eigen initiatief doen. Maar de meeste leerlingen zouden het wel aan anderen aanraden om te doen. Over de dingen die verplicht zijn, zijn de leerlingen eigenlijk wel allemaal heel positief. Het is af en toe een beetje doorbijten, maar het is achteraf wel de moeite waard.

11.5 Zijn leerlingen tevreden over de brede schoolactiviteiten?

School 1

De leerlingen zijn tevreden over de brede schoolactiviteiten. Vooral het sporten vinden ze leuk, met name de toernooitjes. Als er iets verbeterd moet worden: dan pleit een leerling voor meer voetbaltoernooien.

'Als het er niet zou zijn, ik zou per direct, gelijk naar een andere school gaan.

Alleen maar die school is ook niks voor mij.'

Een leerling is wel tevreden over de brede schoolactiviteiten, maar zou het liefst geen sport willen.

'Gym is gewoon niets voor mij.'

Ook zou ze wel wat meer brede schoolactiviteiten willen.

'Zoals winkelen of chillen op school. Ja, gewoon lekker samen winkelen, of uit eten of naar de film'.

Als ze nog iets zou mogen verbeteren zou ze Engels bijles willen. Ze zou gelijk van school afgaan wanneer ze geen brede schoolactiviteiten hebben. De leerling vindt het wel de eigen keus van de leerlingen om mee te doen aan brede schoolactiviteiten, maar ze zou het wel aanraden aan een goede vriendin.

Volgens de andere leerlingen zou iedereen aan de brede schoolactiviteiten mee moeten doen, het is namelijk goed voor de conditie en voor de gezondheid.

'Het is toch beter voor hen. Straks zijn ze 25 ofzo en dan zijn hun knieën al helemaal kapot.'

School 2

De leerlingen zijn zeer tevreden over de les 'Theater als middel'. Ze vinden het heel leuk om te doen. De school kan als verbetering vaker deze les aanbieden. Verder zou een van de leerlingen graag willen schaken. Dit zou kunnen worden aangeboden als brede schoolactiviteiten binnen het thema educatief aanbod. De leerling weet alleen niet of deze activiteit wordt aangeboden. De leerlingen (in ieder geval 3 van de 4) vinden dat iedereen aan brede schoolactiviteiten mee zou moeten doen.

'Wat mij betreft zouden heel veel kinderen mee moeten doen. Thuis heb je vaak geen tijd voor deze dingen, en hier zie je toch dat het leuk is. Als het buiten schooltijd is, heb ik al genoeg andere dingen te doen'.

Ook de vierdeklas leerlingen vinden het een goed idee dat brede schoolactiviteiten worden georganiseerd. Ze weten van anderen dat die graag meedoen aan voetbalwedstrijdjes en ook aan streetdance. Ze vinden het belangrijk dat leerlingen dingen aangeboden krijgen om na school te doen. *'Sommige kinderen hebben niks. Ze kunnen dan iets leuks doen in plaats van thuis voor de televisie hangen.'*

De leerlingen vinden dat iedereen zelf mag weten of je aan de brede schoolactiviteiten meedoet. *'Als je het leuk vindt moet je het gewoon doen, maar ik zou het wel aanraden.'*

School 3

Over het algemeen zijn de leerlingen heel tevreden over de brede schoolactiviteiten. Hieronder wordt op een aantal activiteiten dieper ingegaan. Op de vraag of de leerlingen tevreden zijn met de brede schoolactiviteiten geeft één van de leerlingen aan dat sommige activiteiten te vermoeiend zijn en dat bijvoorbeeld kanoën te stressvol is. Deze leerling gaf aan dat hij wel zou willen beeldhouwen.

'Bij handvaardigheid hebben we meestal alleen maar tekenen.'

Hij geeft aan dat hij wel zou willen beeldhouwen, ontwerpen, van klei iets maken. Aan dat soort activiteiten zou hij wel meedoen.

De leerlingen geven aan dat de brede schoolactiviteiten onder schooltijd beter zijn dan gewoon les. Ze zijn hierom wel tevreden met de activiteiten. Ze geven aan dat het minder saai is, het leuk is, omdat ze met elkaar om kunnen gaan en het is gezellig.

'Omdat het leuk is en omdat je het met anderen kan doen.'

'Projectweek is leuk, dan sturen ze ons ergens naar toe tijdens schooltijd.'

'Het is leuk omdat je gewoon weg bent van school.'

'Niet altijd les, elke keer les is niet altijd leuk, het is een beetje saai.'

'Je leert verantwoordelijkheid nemen voor elkaar, bijvoorbeeld je gaat naar het theater en iemand doet dom en die hoort in jouw groep, dan ben je toch verantwoordelijk voor hem. Moet je gaan zeggen doe normaal, dan moet je hem erop aanspreken.'

'Dan leer je gewoon met elkaar omgaan. Bijvoorbeeld als je gaat werken, je moet toch ook samenwerken met je collega's.'

Over activiteiten onder het thema Kunst en cultuur.

'Cultuur dingen zijn beter dan school, nou niet beter dan school, maar gewoon leuker dan school.'

'De les is heel saai, les is leren, de hele tijd papier en zo. Alles wat geen les is, is leuker.'

'Je bent met zijn allen, je leert met elkaar omgaan.'

Op de vraag of ze doordat ze op school naar het museum zijn gegaan nu zelf ook zouden gaan is het antwoord simpel en ontkennend.

'Ja, zo leuk vind ik het nou ook weer niet.'

Stage (dames kledingzaak) vindt de leerling heel goed.

'Schoonmaken vind ik helemaal niks, dat leer je ook thuis. Maar klanten helpen, dan leer je hoe je met mensen moet communiceren.'

Het assisteren bij gymlessen op de basisschool vond de leerling heel goed en leuk.

'Ik vond het een leuke ervaring. Ik heb geleerd dat je kinderen moet motiveren. De kinderen die net niet durven, of een beetje afstandelijk zijn ten opzichte van de rest. Dan even met ze praten, zoals kom op je kan het!'

'Stage (Super de Boer) vakken vullen valt viel niet echt in de smaak bij deze leerling.'

'Een rot stage moet ik zeggen, ik moest vakken vullen, maar alleen maar vakken vullen. Daar leer je helemaal niks van. En als ik het goed begrijp moet je met stage iets leren.'

Over het algemeen over stage.

'Stage ik vind het wel goed dat ze dat doen, je moet later gaan werken. Want dan weet je al ongeveer wat je al leuk vindt en wat je niet leuk vindt.'

'Ik vind stage het leukste onderdeel van de school, je werkt de hele tijd in de klas en dan mag je zelf een stage gaan zoeken en dan ga je natuurlijk iets doen wat je leuk vindt en dat heb ik ook gedaan dus.'

'Je hebt een extra ervaring erbij.'

'Ja, daar leer je ook iets van.'

De leerlingen geven ook aan dat niet alles even leuk is, maar dat deze dingen er wel een beetje bijhoren.

'Je hebt wel dingen die je niet leuk vindt, maar die zijn wel goed.'

Eén van de leerlingen geeft aan het maken van de verslagen, na het uitvoeren van allerlei activiteiten, niet nodig te vinden.

'De verslagen die je daarna moet gaan maken. Ze gaan allemaal rare dingen vragen die niet van toepassing zijn in de stage. Eigenlijk zou het niet hoeven. Gewoon een eigen kort verslag wat je hebt gedaan en dan klaar.'

'Verder zouden andere dingen ook leuk zijn (hadden ze ook maar dingen als basketbal of darten).'

School 4

De leerlingen zijn zeer tevreden over de activiteiten. Ze noemen in dit verband ook de lounge waar de leerlingen in de tussenuren en na schooltijd naar toe kunnen om bijvoorbeeld een computerspelletje te doen. De leerlingen gaan wel regelmatig, soms ook wel tot 5 uur.

'Er wordt heel goed voor ons gezorgd in dat geval.'

'Meestal als ik uit ben wil ik ook wel graag naar huis gaan, maar na school een half uurtje of als je op een vriend moeten wachten.'

De leerlingen zijn heel positief over VTOR.

'Leuk, alles wat ik wil doen, komt toch aan de beurt.'

'Soms heb ik van die dingen waarvan ik denk hèhè, ik wil het niet, maar ja je moet het toch wel een keertje doen.'

'En meestal blijkt achteraf dat het toch wel leuk is.'

'Je moet er wel geduld voor hebben, je moet het leuke ervan zoeken.'

Er was ook een project waar de leerlingen met ouderen uit de buurt gingen breien. Dit hebben de leerlingen als heel positief ervaren.

'Breien was wel gezellig, dan kwamen oude vrouwtjes uit de buurt. En die gingen ons leren breien. Heel gezellig met koekjes en thee. Oude mensen hebben leuke verhalen te vertellen. Hiervoor zou ik daar niet aan denken.'

'Je staat er niet zelf bij stil.'

'Je hebt vooroordelen, je denkt het is saai, maar het kan toch leuk zijn.'

Over de gezonde kantine, dit is een programma om gezonde voeding te promoten. Er worden gezonde dingen in de kantine gemaakt en er wordt met stikkers geprobeerd de broodjes te promoten. Degenen die de meeste stikkers heeft krijgt een prijs, ook de klas met de meeste stikkers krijgt een prijs. Op de vraag is dit nodig hier op school?

'Heel veel mensen zoeken het ongezonde en zo krijg je heel veel overgewicht.'

Over de stage met stadstoezicht. Het helpt de leerlingen door het begeleiden van de leerlingen met het omgaan met mensen in negatieve zin (aanspreken op

ongepast gedrag). Het is volgens de leerlingen goed dat stadstoezicht de leerlingen helpt.

‘De meeste mensen zien ons gewoon als een puber op school, maar als we met stadstoezicht lopen dan zien ze een andere kant van ons want soms moet je je eigen vrienden aanspreken van kan je effe normaal doen.’

De leerlingen vinden het wel goed als iedereen de activiteiten doet.

‘Ja iedereen moet die activiteiten doen. Maar kijk, je moet niet overkomen alsof je iemand wil dwingen.’

‘Ja maar ze moeten uit vrije wil gaan (...), want als je niet wilt dan heeft het geen zin. Dan ga je maar lopen vervelen en boos zijn op jezelf omdat je bent gegaan, dat heeft ook geen zin.’

‘Maar ik zou het wel aanraden, maar ze moeten gewoon uit vrije wil gaan.’

‘VTOR is wel verplicht, maar dat vindt volgens mij wel iedereen leuk.’

Over het verplicht een vereniging zoeken in de 4e.

‘In de 4e moet je meer dingen voor school doen, je moet een sport kiezen en dan betaalt de school de contributie.’

‘Je hebt dingen op school gedaan, gezien dat je het leuk vindt en nu doen ze het zelf.’

De leerlingen zijn heel tevreden en maken de volgende opmerkingen.

‘Maar het kan altijd beter. Het kan breder, er mogen eigenlijk wel meer dingen gedaan worden.’

‘Maar we hebben het nu goed, ik ben er trots op, maar ja als de school meer dingen heeft, waarom niet.’

‘Net als dat debatteren, ik wil dat echt vaker doen.’

Wat verder wel verbeterd kan worden is dat er op de activiteiten niet altijd heel veel leerlingen zijn.

‘Meer kinderen moeten komen, niet iedereen is goed geïnformeerd. Als kinderen elkaar doorvertellen van dat is leuk.’

De leerlingen opperden om bijvoorbeeld een groep leerlingen die enthousiast is voor een bepaalde activiteit langs de klassen te laten gaan om meer leerlingen te werven. Verder geven de leerlingen aan dat het programma een beetje meer mag variëren. Er wordt wel een heleboel aangeboden, maar een van de leerlingen gaf aan dat het programma voor de derdejaars nu hetzelfde is als het programma wat zij vorig jaar hadden

‘En dat kan natuurlijk niet!’

Samenvatting

De leerlingen zijn over het algemeen heel tevreden over de brede schoolactiviteiten. Vooral de activiteiten onder gewone lestijd vallen erg in de smaak. De leerlingen vertellen dat het als beter wordt ervaren dan de gewone lessen en als minder saai. Door de brede schoolactiviteiten gaan de leerlingen met meer plezier naar school. Er zijn natuurlijk per school en per leerlingen dingen te noemen die beter zouden kunnen. Uit de interviews zijn echter geen trends naar voren gekomen die voor alle scholen zouden kunnen gelden. Als deze trends er al zijn dan neigen deze eerder naar verbeteringen om vaker en meer brede schoolactiviteiten aan te bieden en meer leerlingen te laten participeren.

11.6 Wat leren leerlingen van de brede schoolactiviteiten?

School 1

Het is volgens de leerlingen leerzaam om mee te doen met brede schoolactiviteiten. Het is gezellig, je leert vrienden kennen en je gaat op een andere manier met je klasgenoten om. Je kunt beter tegen je verlies door bijvoorbeeld veel mee te doen met sporten. Ook leer je dingen doen die je anders zelf niet op zou zoeken.

'Dat het leuk kan zijn, interessant. Meeste kinderen zeggen gelijk dat is saai terwijl ze het niet eens gezien hebben'.

Een leerling geeft aan dat ze nu een beter idee heeft wat ze later wil doen, omdat ze nu met horeca activiteiten is bezig geweest.

'Zijn ze er wél mee bezig, dan kunnen ze ook leren voor later. Ik denk dat ik anders niet wist dat ik horeca zo leuk vind.'

Ze denken dat de school een betere naam in de buurt heeft.

'Eerst was iedereen aan het hangen, maar nu zijn we vaker aan het sporten in plaats van daarzo hangen. Je kan er ook wat van leren. Door de brede schoolactiviteiten zijn er meer dingen die mensen kunnen doen, ze blijven dan niet in de buurt roken enzo'.

Het stagelopen in de tweede klas is volgens een leerling het aller-leukste aan de school. Dan weet je al heel snel wat je leuk vindt. Verder vindt ze het leuk dat er horecales is.

School 2

Met de les 'Theater als middel' wordt de kinderen sociale vaardigheden aangeleerd. De leerlingen noemen een aantal effecten:

'Het geeft je zelfvertrouwen.'

'Je kan zo leren wat je moet doen, zonder dan gelijk ruzie te maken.'

'Het maakt de schooldag veel minder saai.'

'Als iemand bijvoorbeeld heel stil is in de klas, kan je ook zien dat iemand grappig is.'

Over de effecten met betrekking tot andere brede schoolactiviteiten:

'Zo leer je ook kinderen uit andere klassen kennen.'

'Je leert de kinderen in de klas ook op een andere manier kennen,'

'(Over koken). Thuis leer je dan alleen eten wat ze thuis kunnen maken, daar heb je toch niks aan!'

Het effect van de brede schoolactiviteiten is dat het leuk is om te doen en dat je nieuwe mensen leert kennen.

'Je vindt eigenlijk allemaal creatieve mensen bij elkaar.'

'Met die dingen (red. brede schoolactiviteiten) geeft het je iets om te doen,'

'Wel leuk, dan wordt je op school ook beziggehouden'.

'Je kan dan zien of je het leuk vindt, thuis doe je dat niet zo snel. Maar dan kan je wel zien of je ermee doorgaat.'

De leerlingen geven aan dat de brede schoolactiviteiten wel belangrijk zijn, maar zien niet dat de school een betere naam in de buurt krijgt door de brede schoolactiviteiten. Ook vinden ze het niet echt een reden om voor de school te kiezen, zij zouden dan eerder kijken naar de slagingspercentages.

School 3

De leerlingen noemen een heleboel effecten die de brede schoolactiviteiten hebben en kunnen hebben. De conditie wordt beter, het is leuk, je gaat op een andere manier met je klasgenoten om, je kan van brede schoolactiviteiten leren, het is minder saai en je leert samenwerken.

'Je leert elkaar ook beter kennen, want je komt in contact met andere mensen, die niet in je klas hebben gezeten.'

'Je leert meer mensen kennen.'

'Je wordt steeds beter in iets wat je graag wilt worden.'

'Je kan ook andere dingen leren dan gewoon op school uit boeken. Boeken zijn gewoon saai en standaard (...) met de computer is het leuker dan met boeken en dan gaan ze ook met de computer beter werken.'

De leerlingen geven aan dat je op een andere manier leert.

'In het werkboek zie je bijvoorbeeld een plaatje, als je met de computer gaat kun je ook een filmpje zien van geschiedenis.'

'Op een andere manier leer je het ook beter, met de computer en in het museum. Doordat je ook dingen ziet, leer je ook beter en wordt je ook meer geïnteresseerd.'

Over welke betekenis brede schoolactiviteiten hebben in het leven van de leerlingen.

'Als mensen geen schoolactiviteiten doen, wat moeten ze dan doen als ze thuis zijn.'

'Ik vind dat een school gezellige kanten moet hebben, niet altijd werken, maar ook gewoon met kinderen een beetje uit hun dak laten gaan.'

'Ik vind het gewoon heel bar dat als een school bijvoorbeeld alleen maar boeken heeft, je moet toch ook activiteiten hebben. Kijk je leert niet alleen maar van lezen, je leert ook van laten we zeggen museum, of heel Rotterdam onder de voeten zien, we zijn ook naar de Euromast geweest.'

Ter afsluiting nog enkele kreten met betrekking tot de brede schoolactiviteiten.

'Ik vind het leerzaam als je ook buitenschoolse activiteiten doet en niet alleen maar boeken.'

'Zeker dat kinderen die op een school zitten met buitenschoolse activiteiten meer leren dan kinderen met geen buitenschoolse activiteiten.'

'Je leert toch wat. Bijvoorbeeld als je naar de bioscoop gaat kiezen ze altijd wat leerzaams uit. Vorige keer waren we naar zo'n winter oorlog gegaan (Oorlogswinter). Dat gaat dan weer over de oorlog. En dan weet je daar dan weer iets van.'

'Wel leuker. Je moet ook wat gaan zien. Bijvoorbeeld in de klas, als je erover praat heb je kans dat de helft niet luistert, als het over de oorlog gaat, dat is allemaal saai. En als je het ziet en er wordt gezegd dat je er een filmverslag over moet maken, dan let iedereen wel op.'

Een van de leerlingen geeft aan naar het museum te zijn geweest met het meidenproject en dat ze dat wel leuk vindt.

'Iedereen zijn eigen mening, ik vind het leuk en als jullie het niet leuk vinden is het jullie probleem.'

Verder zegt ze over het project.

'En dan heb je ook iemand buiten het huis met wie je over problemen kan praten, hoeft je het niet aan je ouders te vertellen.'

Over conflictbemiddeling.

'Wij kinderen kunnen beter met andere kinderen omgaan. Als bijvoorbeeld de leraar gaat bemiddelen gaan de kinderen bang zijn en durven ze misschien dingen niet te zeggen. Als kinderen onderling gaan praten, durven ze meer te vertellen en staan ze open voor dingen. En wij kunnen onze eigen ervaringen aan hen vertellen. En dat vind ik goed. Het is goed dat kinderen ons kunnen vertrouwen.'

Tennisassistent:

'Kinderen lessen geven, om ze beter te maken. Ik vind het wel leuk. Je leert hoe je met kinderen om moet gaan, iedereen is verschillend. Je leert op een leuke manier les geven. Het is niet doe dat, doe dit. Maar je doet technieken waar kinderen blij van worden of beter leren tennissen. Als ze er zelf bij betrokken worden.'

Als dit soort dingen niet op school waren geweest zouden ze misschien niet dit soort dingen hebben gedaan.

'Museum in ieder geval niet, bioscoop wel.'

'Meestal zeggen leerlingen dat een museum saai is, maar ik het is niet saai, voor mij is het wel leuk.'

Op de vraag wat ze zouden doen als er geen brede schoolactiviteiten op school zouden zijn.

'Ik was gelijk in één keer naar een andere school gaan.'

'Ik zou proberen met handtekeningen ofzo alsnog brede schoolactiviteiten te krijgen.'

Voor een leerling maakt het niet zo heel veel uit dat er brede schoolactiviteiten op school worden aangeboden.

'Maakt mij niet uit, je moet toch ergens op school zitten.'

Er wordt later wel aan toegevoegd.

'Die activiteiten maken het wel leuker.'

De leerlingen geven aan dat het leven leuker wordt omdat er op school meerdere dingen gedaan worden.

'Als je gewoon het hele jaar naar school komt en je leert gewoon, dat is ook niet leuk. Met schoolactiviteiten doe je leuke dingen met je klasgenoten en je leert ook wat.'

Volgens de leerlingen heeft de buurt wel overlast van de leerlingen. Ze zien ook niet hoe de brede schoolactiviteiten deze overlast kan tegengaan. De school heeft door de brede schoolactiviteiten volgens de leerlingen geen 'betere' naam. Andere leerlingen geven aan dat ze een project gedaan hebben waar ze in de buurt moesten vragen wat de mensen van de buurt vonden. De leerlingen gaven aan dat de mensen in de buurt dit leuk vonden.

'Wat is het goed hoe ze leren en zo.'

'We kregen ook complimenten.'

Algemeen.

'Goede school, omdat je niet alleen leert, maar ook buiten school dingen doet.'

'Ik vind het gewoon prima zo, er is niks waarvan ik zeg dat is slecht.'

'Dat is wel leuk. We doen dingen anders dan andere scholen.'

School 4

De leerlingen geven aan dat het gezellig is en dat je leerlingen uit andere klassen leert kennen. Het is ook leuk. Ook geven de leerlingen aan dat je een beter contact met de leraar krijgt door brede schoolactiviteiten.

'Je hebt eindelijk iets, zoals met rap kan je praten, lachen, en misschien heb je iets met sport en kan je laten zien dat je sportief bent. Met dat soort dingen krijg je meer contact met de leraar.'

Ook geven de leerlingen aan dat het goed is voor de gewone lessen.

'Beter je best gaan doen met de lessen.'

'Een beetje variatie is ook geen probleem. Juist door variatie kan je beter je school doen. Die leerdingen doe je ook wel met zin want dat hoort dan bij brede school en dan doe je dat allebei.'

Omdat de leerlingen in het kader van VTOR een sport hebben leren kennen kunnen ze hiermee doorgaan in de eigen vrije tijd.

'Ik heb bij veel leerlingen gemerkt ze doen een sport en dan denken ze van dat was wel een leuke sport en dan gaan ze bij een club inschrijven.'

De school betaalt het lidmaatschap van de vereniging, dat valt in de smaak.

'Leuk ja, de school betaald.'

'Ik zat al op fitness, maar doe hiernaast nu gitaarles.'

De leerlingen ervaren het niet echt als verplicht dat ze zich moeten inschrijven bij een vereniging.

‘Je moet niet per se elke dag in je vrije tijd er naar toe.’

De brede schoolactiviteiten verbreden dus als het ware de horizon van de leerlingen.

‘Je maakt het jezelf makkelijker, want als je veel dingen doet van de brede school, dan weet je ook eigenlijk wat je later wilt doen.’

‘Het is gewoon gezellig.’

‘Als je geen leuke dingen op school doet dan ga je met moeite naar school. En als je met tegenzin naar school gaat heb je ook minder zin om te leren. En dan heb je meer de neiging om op je 18e te stoppen met school.’

‘Met de brede school leer je dat er naast school ook veel leuke dingen te doen zijn.’

‘En bijvoorbeeld als je wil stoppen met school dan kan je iets met ouderen gaan doen. Dan heb je geleerd dat het leuk is met ouderen en dan kan je ook daarvan je baan maken. Je kan sowieso iets met de brede school.’

‘Als je school niet leuk vindt dan kan je ook iets naast de school doen. Je leert meer dingen.’

De leerlingen geven aan dat een school zonder brede schoolactiviteiten veel minder leuk zou zijn.

‘Dan zou het gewoon saai zijn, lessen volgen, naar huis gaan. Volgende dag weer lessen volgen en naar huis gaan.’

Een van de leerlingen gaf aan dat hij het van te voren niet wist dat er brede schoolactiviteiten op school zijn, maar dat hij wel heel blij is dat het zo is.

‘Je komt naar school om te leren. En wat daarbuiten gebeurt, is altijd wel leuk.’

De leerlingen zouden een brede school zeker aan anderen aanraden.

‘Je kan daar veel meer dingen doen buiten je schooltijden, soms is dit wel leuk.’

‘Doe de brede school, het is leuk, je leert veel mensen kennen, en buiten dat, je leert zo ook allerlei ander sporten.’

Iedereen zou volgens de leerlingen mee moeten doen aan brede schoolactiviteiten.

‘Ik denk dat je zo ook voorkomt dat er veel jongeren op straat dingen gaan doen.’

‘Als ze erachter komen wat ze echt leuk vinden, gaan ze daarvoor kiezen en niet voor iets anders.’

‘Net als ik. Ik voetbal bij een vereniging en school betaalt het voor me. Wat kan ik nog meer krijgen. Ik bedoel als je het initiatief neemt om gewoon te doen wat

je wilt dan heb je voor de rest ook geen problemen. Je doet je lichaam en je zelf een plezier en de maatschappij eigenlijk.'

'Het maakt je leven wat drukker en je hebt minder tijd om andere dingen te doen. Zoals vervelen en herrieschoppen buiten.'

'Goed voor je conditie, je leert andere mensen kennen'.

Volgens de leerlingen heeft de school door de brede schoolactiviteiten een betere naam in de buurt.

'De school heeft een goede naam, maar sowieso is er een slecht beeld van Vmbo scholen' 'Maar, wij weten wat er in deze school gebeurt dus.... '

'Net als wat ik met het debatteren heb gedaan. Het staat nu in de krant, is goede reclame voor de school, dus dan krijgen ze ook een betere naam.'

'Meestal gaan de Havo/Vwo scholen dat doen. Nu staat wel een Vmbo school in de krant'.

Door bijvoorbeeld debatteren in de tram, breien en een inzamelingsactie voor de Daniel den Hoed kliniek, kunnen ze laten zien dat ze een hoop positieve dingen doen. In de buurt kan er ook een betere naam van de school komen Naast de betere naam in de buurt leert het kinderen op school beter nadenken over wat er allemaal in de buurt is.

'Hierdoor kan je ook kinderen laten nadenken over wat kanker eigenlijk is.'

'De ouders hebben bijvoorbeeld weleens vooroordelen over ons, maar wij hebben ook wel eens vooroordelen over hen. Als wij een oudere zien hebben wij ook wel eens het idee dat die alleen maar bezig is met boos doen tegen ons.'

'Als je met elkaar leuke dingen gaat doen met de mensen in de buurt, ga je ook meer respect voor elkaar hebben.'

'Ik denk dat het contact hebben met de buurt ook daarom heel belangrijk is.'

Er is ook een trapveldje in de buurt. Dit veldje wordt overdag door de school gebruikt en 's middags kan de buurt hier ook komen spelen en voetballen. Hierdoor ontstaat er een positieve interactie tussen de leerlingen en de kinderen in de buurt.

'In één woord fantastisch, het is een culturele school, het is een gezellige school, je doet meer dan alleen les, gezonde school, je komt met meer mensen in contact in de buurt.'

Samenvatting

De leerlingen noemen eigenlijk allemaal positieve effecten van de brede schoolactiviteiten. De positieve effecten die door zo'n beetje alle leerlingen

worden genoemd, zijn dat ze het leuk en gezellig vinden om mee te doen en ze meer mensen leren kennen en dat ook nog op een andere manier. Verder is het leerzame karakter van de activiteiten een belangrijk argument voor de leerlingen. Zij onderkennen het belang van meer en anders leren in vergelijking met het gewone studeren uit boeken. Zij waarderen over het algemeen de brede scholing. Veel genoemde effecten zijn:

- Meer zelfvertrouwen;
- In aanraking komen met dingen die ze zelf misschien niet op zouden zoeken;
- Niet alleen kennis leren, maar ook vaardigheden;
- Goed om op een andere manier met leerstof om te gaan.

Door de brede schoolactiviteiten gaat een aantal leerlingen met meer plezier naar school. En hierdoor kunnen deze leerlingen zich ook beter inzetten voor de bestudering van de gewone lesstof. Met de brede schoolactiviteiten kunnen de leerlingen op een zinvolle manier betekenis geven aan hun schoolbestaan.

11.7 Samenvatting

Het is opvallend dat leerlingen veelal niet het volste besef hebben van wat een brede school is en wat er allemaal onder brede schoolactiviteiten valt. Een aantal zaken is al zo gewoon, dat de leerlingen deze zien als 'gewoon' school. Dit kan betekenen dat er onder leerlingen een verschuiving is te zien van wat de inhoud van het onderwijs nu is en deze er in de toekomst uit zou kunnen zien. Uit de interviews is naar voren gekomen dat de leerlingen die deelnemen aan brede schoolactiviteiten, hierover zeer tevreden zijn, weten waarom brede schoolactiviteiten er toe doen en wat de effecten op hun leven zijn van de brede schoolactiviteiten. Over het algemeen gaan de leerlingen met meer plezier naar school door de brede schoolactiviteiten en waarderen zij het brede onderwijs. Het valt op dat de leerlingen over het algemeen van mening zijn dat er op school zoveel meer te leren en te ontwikkelen is, dan alleen de vakinhoudelijke kennis.

12.1 Inleiding

In dit rapport staat het onderzoek naar de effectiviteit van brede scholen in het voortgezet onderwijs in Rotterdam centraal. In het laatste hoofdstuk formuleren we de belangrijkste conclusies en aanbevelingen. We doen dat door het beantwoorden van de oorspronkelijke onderzoeksvragen en de centrale vraag. Het onderzoek geeft antwoord op de volgende centrale vraag:

‘In hoeverre draagt de invulling van de brede school bij aan talentontwikkeling van leerlingen in het voortgezet onderwijs?’

In paragraaf 12.2 bespreken we de methodologische beperkingen die een rol hebben gespeeld bij het beantwoorden van de onderzoeksvragen en de centrale vraag.

In paragraaf 12.3 beschrijven we de belangrijkste conclusies. We vermelden daarbij telkens de onderzoeksvragen, die richting geven aan het onderzoek en waarop de belangrijkste conclusies betrekking hebben.

In paragraaf 12.4 formuleren we ten slotte verschillende aanbevelingen.

12.2 Methodologische kanttekeningen

Het huidige onderzoek probeert op een andere manier de effecten van brede scholen te onderzoeken dan in voorgaand onderzoek naar de brede school het geval was. In het huidige onderzoek is gebruik gemaakt van bestaande data die worden verzameld door verschillende diensten van de gemeente Rotterdam (COS en de GGD) en de Inspectie van het Onderwijs. De brede scholen zijn vergeleken met niet brede scholen in de data die voorhanden zijn. Omdat de scholen op de andere factoren vergelijkbaar zijn, wijzen verschillen tussen brede en niet brede scholen op een mogelijk effect van de brede schoolactiviteiten. Naarmate de verschillen in meerdere jaren zichtbaar zijn, wordt deze conclusie sterker. Het gebruik van bestaande data die voor een ander doel verzameld zijn, levert echter ook beperkingen op. Daarnaast zijn er ook enkele andere beperkingen in onze onderzoeksopzet.

Alvorens we de belangrijkste conclusies op een rij zetten, beschrijven we eerst deze methodologische beperkingen. Het is belangrijk deze beperkingen mee te nemen bij de interpretatie van de resultaten van ons onderzoek.

De effectmaten

Een eerste beperking betreft de effectmaten die we gebruiken. In sommige gevallen passen deze niet precies op de bedoelde concepten. Een voorbeeld betreft het concept sociale competentie. We beogen met dit onderzoek na te gaan in hoeverre brede scholen er in slagen de sociale competentie van hun leerlingen te vergroten. We gebruiken hiervoor de totaalscore van de zogenaamde “Social Difficulties Questionnaire” (de SDQ). Deze vragenlijst is onderdeel van de Rotterdamse Jeugdmonitor van de GGD. De SDQ meet echter niet in strikte zin sociale competentie, maar een concept dat er op lijkt (een zogenaamde proxy). Het is niet ondenkbaar dat als we de beschikking hadden gehad over een meer directe (of valide) maat voor sociale competentie, dat we dan andere resultaten hadden gevonden. Een ander voorbeeld betreft de Sociale Index. Er is een aantal brede scholen dat de samenwerkingsrelaties in de wijk probeert te verstevigen. Als ze hier op een goede manier in slagen, zou het kunnen zijn dat de score op de Sociale Index in de wijk waar de school staat hoger wordt, maar dit hoeft niet zo te zijn. De totaalscore in de Sociale Index en de ervaren binding meten namelijk niet in strikte zin de kwantiteit en de kwaliteit van de samenwerkingsrelaties tussen de school en ander instellingen in de wijk.

In elk van de hoofdstukken geven we precies aan hoe de effectmaten geoperationaliseerd zijn. Het is belangrijk deze specifieke invulling van elk van de effectmaten in het achterhoofd te houden bij het interpreteren van de resultaten.

Verandering in beleid in 2006-2007

Het onderzoek heeft betrekking op de schooljaren 2003-2004, 2004-2005, 2005-2006, 2006-2007 en 2007-2008. Het Rotterdamse beleid op het gebied van brede scholen in het voorgezet onderwijs is vanaf schooljaar 2006-2007 in de vorm van het variantenmodel duidelijk zichtbaar omgebogen in de richting van resultaatverplichtingen voor scholen en het nastreven van effecten op leerling-niveau. Dit betekent dat we pas vanaf dat jaar duidelijk effecten mogen verwachten. Hoewel sommige scholen al in eerdere jaren brede schoolactiviteiten hebben ontplooid, betekent dit dat gevonden verschillen pas vanaf het schooljaar 2006-2007 mogelijk aan de brede school activiteiten toegeschreven kunnen worden.

Implementatie in 2008-2009

Het implementatieonderzoek is uitgevoerd over het schooljaar 2008-2009. De stand van zaken in dat specifieke schooljaar is als uitgangspunt genomen in de analyses. Met andere woorden, in de analyses is aangenomen dat de situatie in 2008-2009 met betrekking tot de brede schoolactiviteiten ook geldt voor de jaren ervoor. De vraag (In hoeverre zijn er veranderingen opgetreden in het aanbod aan brede school activiteiten in de afgelopen jaren) is vanzelfsprekend gesteld aan de brede schoolcoördinatoren in het implementatieonderzoek. Deze vraag bleek echter moeilijk te beantwoorden: het verloop onder coördinatoren is redelijk groot. Bovendien bleek het moeilijk in te schatten. Uit de archieven van de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving is gebleken dat er scholen zijn die in de afgelopen jaren zijn verwisseld van variant. In 2006-2007 waren er 11 variant 2 en 3 scholen; in 2007-2008 waren dat er 17 en in 2008-2009 was dat aantal gegroeid naar 20. Het betekent dat vanaf de start van het variantenbeleid het aantal groeide van 11 naar 20 in 2008-2009. Ook vanuit dit perspectief moeten we een slag om de arm houden bij het interpreteren van de resultaten.

Effecten op schoolniveau

De analyses in het huidige onderzoek zijn verricht op schoolniveau. Dit betekent dat we gemiddeldes op scholen onderling met elkaar vergelijken. Dit is in feite een vrij grove manier van vergelijken en onderzoeken van effecten. Het zou meer betrouwbare resultaten opleveren, als de analyses op leerling-niveau en rondom specifieke brede schoolactiviteiten in een experimentele opzet verricht zouden worden. In een dergelijke opzet is het mogelijk om de groep leerlingen die de specifieke brede schoolactiviteiten uitvoeren te vergelijken met een (vergelijkbare) groep die dergelijke activiteiten niet uitvoert.

12.3 Conclusies

Het onderzoek is in drie fases uitgevoerd. In de eerste fase is een implementatieonderzoek uitgevoerd en in de tweede fase een effectonderzoek. In de derde fase is kwalitatief onderzoek uitgevoerd onder jongeren. In het vervolg vatten we de belangrijkste conclusies samen.

Het implementatieonderzoek

Welke activiteiten zijn door de brede scholen georganiseerd voor de doelgroep?

In de eerste fase zijn in het implementatieonderzoek 42 scholen betrokken. 24 variant 1 scholen, 12 variant 2 scholen en 6 variant 3 scholen. De scholen bieden een divers activiteiten aanbod die we onder zes thema's kunnen plaatsen, namelijk Educatief aanbod, Sport en Spel, Kunst en Cultuur, Sociale Competentie, Ouderbetrokkenheid en Samenwerkingsrelaties met de wijk. De scholen bieden het meeste aanbod op het gebied van Sport en Spel en Kunst en Cultuur. Er wordt weinig onderscheid gemaakt over het belang van de onderscheiden thema's. De scholen dichten aan alle thema's veel belang toe. Men heeft de minste belangstelling voor Samenwerkingsrelaties met de wijk. Op de scholen zijn de thema's Sport en Spel en Kunst en Cultuur het meest populair. De kwaliteit en betrouwbaarheid van de professionals die betrokken zijn bij de brede schoolactiviteiten op alle zes de thema's is met een enkele uitzondering voldoende tot goed.

De variant 3 scholen hebben in vergelijking met de variant 1 en 2 scholen het grootste aanbod aan brede schoolactiviteiten en ook het grootste bereik onder de leerlingen en ouders.

Op basis van de clusteranalyse onderscheiden we drie clusters van scholen. Het eerste cluster van 17 scholen (46%) biedt veel brede schoolactiviteiten aan op alle zes de thema's. Het lijkt een groep scholen te zijn die zich niet duidelijk profileert, maar op alle 6 de groepen van brede schoolactiviteiten een aanbod doet. Het tweede cluster van 14 scholen (38%) profileert zich met een specifiek aanbod op Sport en Spel en Kunst en Cultuur. Het derde cluster van 6 scholen (16%) legt vooral de nadruk op Ouderbetrokkenheid. De variant 1 scholen zijn redelijk gelijk verdeeld over de drie clusters. Variant 2 scholen zijn oververtegenwoordigd in het tweede cluster en alle variant 3 scholen zitten in het eerste cluster.

Werken de scholen samen met partners (in de wijk), en wat is de kwaliteit van de samenwerking?

Ongeveer een derde van de leerlingen op variant 2 en 3 scholen werkt mee aan het vormgeven van samenwerkingsrelaties met de wijk. Op variant 3 scholen is dat percentage zelfs 61.5%. De kwaliteit en betrouwbaarheid van de professionals die betrokken zijn bij deze activiteiten worden op de variant 2 en 3 scholen duidelijk minder gewaardeerd dan op de variant 3 scholen. Met name

de variant 1 scholen zijn minder tevreden over de professionals die het thema 'Samenwerkingsrelaties in de wijk' vormgeven.

Wat is het bereik geweest van deze activiteiten (welk deel van de leerlingen/ouders uit de doelgroep heeft deelgenomen aan deze activiteiten)?

De scholen bereiken (daadwerkelijke deelname aan brede schoolactiviteiten) telkens 50 tot 60% van de leerlingen voor de thema's Educatief aanbod, Sport en Spel, Kunst en Cultuur, Sociale Competentie. Voor de thema's Ouderbetrokkenheid en Samenwerkingsrelaties met de wijk bereiken de scholen minder dan een derde van de leerlingen. Bij variant 3 scholen is dat percentage (61.5%) aanmerkelijk hoger. Het bereik valt echter tegen als we kijken naar het percentage leerlingen (tussen de 53 en 82%) dat op de hoogte is gebracht van het aanbod met betrekking tot 'Ouderbetrokkenheid' en 'Samenwerkingsrelaties met de wijk'.

Welke leeropbrengsten ervaren leerlingen door het doen van brede schoolactiviteiten en wat vinden zij van de georganiseerde activiteiten?

De leerlingen zijn zeer tevreden over de brede schoolactiviteiten. Ze weten waarom dat zo is en wat de effecten van de brede schoolactiviteiten op hun leven is. Over het algemeen gaan de leerlingen met meer plezier naar school door de brede schoolactiviteiten en waarderen zij de brede schoolactiviteiten.

Effectonderzoek

In de tweede fase is een effectstudie uitgevoerd. In deze studie hebben we telkens een groep van 32 brede scholen en een controlegroep van 12 scholen met elkaar vergeleken. We maken bij dit onderzoek telkens een vergelijking tussen:

- a. De brede scholen versus controle scholen (de niet brede scholen);
- b. De brede scholen die alle leerwegen aanbieden versus de controle scholen die alle leerwegen aanbieden;
- c. Variant 2 en 3 scholen versus de controle scholen;
- d. Brede scholen met veel aanbod versus controle scholen en scholen met weinig aanbod.

In het vervolg vatten we de resultaten samen voor elk van de effectmaten. In de effectmaten van de Inspectie voor het Onderwijs is gecontroleerd voor het percentage APCG leerlingen. Dit betekent dat er rekening wordt gehouden met dit percentage bij toekenning van de scores: bij gelijke resultaten krijgen scholen met hoge percentages APCG leerlingen een hogere score dan scholen met relatief lage percentages APCG leerlingen. Voor de overige effectmaten hebben we deze correctie zelf uitgevoerd. Bijvoorbeeld bij de effectmaat Sport (frequentie sporten) berekenen we eerst of er een verband bestaat tussen het percentage APCG leerlingen en de frequentie van het sporten. Vervolgens bekijken we pas of er verschillen zijn tussen brede scholen en niet brede scholen. Op deze manier sluiten we de alternatieve verklaring voor verschillen uit. Met andere woorden, op deze manier weten we zeker dat als we verschillen vinden tussen brede en niet brede scholen, dat dit verschil niet verklaard wordt door het percentage APCG leerlingen.

Rendement onderbouw en bovenbouw

Is het cognitief functioneren van leerlingen die een brede school bezoeken beter dan dat van leerlingen die naar een niet brede school gaan?

Als het gaat om het rendement in de onderbouw zien we geen verschillen tussen brede scholen en controlescholen.

Met betrekking tot het rendement in de bovenbouw zijn alle brede scholen en controle scholen de afgelopen vijf jaar beter gaan presteren. De controle scholen hebben zich duidelijk in positieve richting ontwikkeld, maar dit geldt niet voor de brede scholen. Dit verschil in trends verdwijnt echter als we alleen de scholen analyseren die alle leerwegen (Vmbo, Havo en Vwo) aanbieden. De Havo/Vwo scholen verklaren blijkbaar dit verschil.

In de vier vergelijkingen zien we telkens dat in het schooljaar 0708 de brede scholen slechter scoren dan de controle scholen.

Ook ten aanzien van de gemiddelde eindexamencijfers hebben alle scholen zich in positieve zin ontwikkeld. Wel zijn er twee uitzonderingen. De variant 2 en 3 scholen scoren in het schooljaar 0708 significant lager dan de controle scholen. In de vergelijking tussen de brede scholen en controle scholen die alle leerwegen aanbieden, behalen brede scholen in de schooljaren 0607 en 0708 hogere eindexamencijfers dan de controle scholen.

Sociale Competentie

Is het sociaal/affectief functioneren van leerlingen die een brede school bezoeken beter dan dat van leerlingen die naar een niet brede school gaan?

De scholen in het onderzoek zijn de laatste vijf jaar lager gaan scoren op de 'Strength and Difficulties Questionnaire'. Het betekent dat er een afname is in problemen en daarmee concluderen we dat er een toename is van sociale competentie bij leerlingen. We vinden geen verschillen tussen brede scholen en scholen in de controlegroep en kunnen daardoor niet aangeven of het aanbod van brede scholen op het gebied van sociale competentie effect heeft.

Schoolverzuim

Is er op brede scholen minder schoolverzuim dan op niet brede scholen?

Op basis van de Rotterdamse GGD Jeugdmonitor concluderen we dat er een algemene afname is in het schoolverzuim in de afgelopen vijf jaren. We zien dat er gedurende de jaren 0506 en 0607 ten opzichte van de controle scholen minder gespijbeld is op brede scholen die alle leerwegen aanbieden. Deze conclusie wordt echter niet bevestigd in het onderzoek naar het schoolverzuim op basis van de schoolverzuimbestanden van de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving. De resultaten uit de bestanden van de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving laten echter zien dat het aantal schoolverzuim meldingen op de brede scholen iets hoger is dan op de controle scholen. Uit dit onderzoek blijkt dat het schoolverzuim op de brede scholen iets groter is dan op de controlescholen. Dit verschil kan verklaard worden door het feit dat leerlingen (en hun ouders) spijbelen anders interpreteren dan de definitie voor schoolverzuim van de dienst Jeugd, Onderwijs en Samenleving. We vermelden nog dat de gegevens maar voor één jaar beschikbaar waren.

Sport en gezondheid

Is de gezondheid van leerlingen die een brede school bezoeken beter dan dat van leerlingen die naar een niet brede school gaan en zijn er verschillen in de mate van sporten?

Tussen de brede scholen en de controle scholen zijn geen verschillen in ervaren gezondheid. Met betrekking tot de ervaren gezondheid, blijkt er een duidelijk effect van het percentage APCG leerlingen te zijn. Hoe groter dit percentage hoe minder gezond de leerlingen zich gemiddeld genomen voelen. Er zijn wel verschillen in de mate waarin de leerlingen sporten. Er wordt op brede scholen meer gesport, ondanks dat er tegelijkertijd op scholen met veel APCG leerlingen minder vaak wordt gesport.

Tevredenheid van leerlingen over hun school

Zijn de leerlingen op brede scholen meer tevreden over hun school dan leerlingen op niet brede scholen?

Er zijn geen verschillen in tevredenheid tussen leerlingen van brede scholen en leerlingen die op controle scholen zitten en ook geen ontwikkelingen in de tijd of trendverschillen. Ook nu is het percentage APCG leerlingen van invloed. Leerlingen op scholen met relatief veel APCG leerlingen zijn minder tevreden dan leerlingen op scholen met weinig APCG leerlingen.

Ouderbetrokkenheid

Participeren ouders van leerlingen die naar een brede school gaan vaker/meer aan schoolactiviteiten dan ouders van leerlingen op niet brede scholen?

Ouders op scholen met een hoog percentage APCG leerlingen houden het spijbelgedrag en het huiswerk van hun kinderen meer in de gaten. Ook is de ouderbetrokkenheid op de brede scholen groter dan op de controle scholen. Het is een mogelijk effect van de brede schoolactiviteiten, omdat er gecontroleerd is voor het percentage APCG.

De Sociale Index

Hebben buurten waarin zich een brede school bevindt een hogere score in de Sociale Index dan andere buurten?

De scores op de Sociale Index en ervaren binding zijn iets lager in gebieden waar brede scholen staan dan in gebieden waar de controlescholen staan. Dit verschil wordt voor een belangrijk deel verklaard door het feit dat controlescholen vaker Havo/Vwo scholen zijn. Vergelijken we de brede scholen en controle scholen die alle leerwegen aanbieden, dan zien we het tegenovergestelde. In de gebieden waar de brede scholen staan wordt hoger gescoord op de Sociale Index en op ervaren binding. Voor het bevestigen van deze conclusie is nader kwalitatief onderzoek nodig. Deze uitspraak gaat overigens ook op voor het juist kunnen interpreteren van meerdere onderzoeksbevindingen. Ten slotte constateren we dat gebieden met scholen die een relatief hoog percentage APCG leerlingen hebben, gemiddeld lager op de Sociale Index scoren. Het betreft grote verschillen.

Tot slot

Op basis van de resultaten van het onderzoek naar het effect van brede scholen in het voortgezet onderwijs in Rotterdam kunnen we gematigd positief zijn. Bij de beantwoording van de centrale vraag (In hoeverre draagt de invulling van de brede school bij aan talentontwikkeling van leerlingen in het voortgezet onderwijs?) kunnen we optimistisch zijn over de potentie en invloed van de brede school en haar brede schoolactiviteiten. We kunnen voorzichtig concluderen dat de invulling van de brede school de talentontwikkeling van leerlingen bevordert. De brede schoolcoördinatoren en leerlingen zijn zelf zeer optimistisch over de vormgeving van de brede schoolactiviteiten. Daarnaast hebben we effecten kunnen waarnemen op het gebied van ouderbetrokkenheid, sociale competentie en sporten. De effecten op het gebied van de cognitieve ontwikkeling laten een meer diffuus beeld zien. Het is wellicht nog te vroeg om op dit gebied duidelijke significante effecten te verwachten. Het Rotterdamse beleid is pas vanaf schooljaar 2006-2007 in de vorm van het variantenmodel duidelijk zichtbaar omgebogen in de richting van resultaatverplichtingen voor scholen en het nastreven van mogelijke effecten op leerling-niveau. In dit korte tijdbestek hebben de brede scholen op sommige aspecten en indicatoren zeker winst gemaakt. In de afgelopen jaren van ombuiging en groei hebben de scholen zich goed aangepast aan de nieuwe situatie en het aanscherpen van de subsidiecriteria. Op basis van de resultaten kunnen we voorzichtig concluderen dat de geïnvesteerde energie in hun brede schoolorganisatie en programmering enig effect heeft gesorteerd.

12.4 Aanbevelingen voor beleid

Aanbeveling één

Het huidige brede schoolbeleid is vanaf september 2006 met meer kracht en elan vormgegeven. Dat is nog maar enkele jaren geleden. Het is daarom zeer wel mogelijk dat we over enkele jaren meer duidelijke effecten kunnen aantonen, omdat het brede schoolbeleid dan meer dan vaste grond onder de voeten heeft gekregen en er sprake is van een duidelijke implementatie. Op basis van de resultaten concluderen we voorzichtig dat er bemoedigende resultaten zijn behaald en dat het huidige brede schoolbeleid potentie heeft. We bevelen daarom aan het brede schoolbeleid en het uitvoeren van brede schoolactiviteiten te continueren.

Aanbeveling twee

Deze aanbeveling is meer een overweging die we onder de aandacht brengen. Op basis van de clusteranalyse kunnen we concluderen dat een grote groep scholen inzet op alle zes de thema's. Zij maken geen duidelijke keuze in hun beleid. De zes variant 3 scholen behoren tot dit cluster. Deze scholen hebben veel ervaring met het opzetten en uitvoeren van brede schoolactiviteiten. Acht variant 1 scholen en drie variant 2 scholen zitten echter ook in dit cluster. We vragen ons nu af in hoeverre deze elf scholen zich niet moeten richten op een beperkt aantal thema's, gezien de beschikbare middelen en financiën en of de gemeente daar regie op zou moeten voeren. Is het wel wijs dat deze elf scholen inzetten op alle thema's? Uit het onderzoek hebben we namelijk enkele malen kunnen concluderen dat scholen effecten behalen als zij veel aanbod op een bepaald thema realiseren (ouderbetrokkenheid en sportfrequentie).

Aanbeveling drie

Op basis van het implementatieonderzoek kunnen we concluderen dat op het gebied van 'Ouderbetrokkenheid' nog veel is te winnen, als de kloof tussen het grote aanbod aan activiteiten en het vrij geringe bereik (daadwerkelijk uitgevoerd) gedicht wordt. Ondanks deze kloof hebben we toch kunnen constateren dat het thema 'Ouderbetrokkenheid' het goed doet op scholen en ouders op brede scholen op bepaalde aspecten meer betrokken zijn bij hun kinderen.

Aanbeveling vier

Daarnaast verdient het thema 'Samenwerkingsrelaties met de wijk' bijzondere aandacht. Ook hier zien we een grote kloof tussen het aanbod en bereik. Daarnaast is het verbeteren van de kwaliteit en de betrouwbaarheid van de partners een aandachtspunt.

Aanbeveling vijf

Het is opvallend dat leerlingen soms niet het volste besef hebben van wat een brede school is en wat er allemaal onder brede schoolactiviteiten valt. Een aantal zaken is al zo gewoon, dat de leerlingen deze zien als 'gewoon' school. Het lijkt een goede zaak als de activiteiten onder schooltijd in het curriculum zijn verweven en geïntegreerd worden in het onderwijsprogramma. Het zal het bereik en het daadwerkelijk uitvoeren van de brede schoolactiviteiten door leerlingen doen toenemen.

12.5 Aanbevelingen voor onderzoek

Aanbeveling één

Brede scholen zijn duidelijk verschillend van niet brede scholen. Het zijn minder vaak Havo/Vwo scholen, en het percentage APCG leerlingen is gemiddeld genomen hoger. Ook zien we dat de scores van brede scholen op met name de cognitieve maten een wat grilliger verloop hebben. Een vraag die we niet kunnen beantwoorden in het huidige onderzoek is in hoeverre deze twee zaken met elkaar te maken hebben. Een aanvullend onderzoek waarin de onderliggende overwegingen van directeuren (of schoolbesturen) om te besluiten brede schoolactiviteiten aan te gaan bieden, zou hier licht op kunnen werpen. Een dergelijk onderzoek zou de context van het gehele schoolbeleid en het schoolmanagement ook mee moeten nemen.

Aanbeveling twee

Een aantal resultaten is moeilijk te duiden. Soms gaat het om zeer lage of juist hoge scores in specifieke jaren, en soms gaat het om vreemde scores van een bepaalde school. Dergelijke resultaten zouden nader moeten worden onderzocht in een kwalitatief onderzoek, om de gevonden verschillen beter te kunnen duiden.

Aanbeveling drie

Momenteel wordt het Rotterdamse Onderwijs Beleid 2 ontworpen. Beleid op het gebied van de brede school speelt een belangrijke rol in dit nieuwe beleid. We doen daarom de aanbeveling om instrumenten op te nemen in bestaande monitoren, of in een nieuwe monitor, waarmee de effecten van dit nieuwe beleid over een aantal jaren zichtbaar gemaakt kan worden. Daarnaast kan ook gewerkt worden aan een set van kwaliteitscriteria, waarmee brede scholen beoordeeld worden. Het smart formuleren van doelen op het niveau van scholen is daarbij van belang.

Bijlage 1 Leerlingvragen brede schoolactiviteiten

School noteren:

Welke klas:

Naam (wordt wel anoniem verwerkt):

Telefoon en e-mail:

Noteren welke brede schoolactiviteiten:

Tijdstip en dag noteren:

Proberen in gesprek te komen met twee dan wel drie leerlingen.

Het heeft de voorkeur dat je aanwezig bent bij de brede schoolactiviteiten. Het vergemakkelijkt de respons op scholen.

1. Waarom doe je deze brede schoolactiviteiten?
 2. Hoeveel uur per week ben je ermee bezig?
 3. Hoe ben je geïnformeerd?
 4. Doe je mee aan alle brede schoolactiviteiten?
 5. Ben je tevreden? Doorvragen naar redenen als er met ja dan wel nee wordt geantwoord.
 6. Vragen naar de tijdstippen van deze brede schoolactiviteiten en vragen of zij daar tevreden mee zijn?
 7. Welke effecten denken zij te kunnen zien (dit kan van alles zijn: beter leren, meer vrienden, meer bewegen, beter schaken, leuk tennissen).
 8. Welke verbeteringen zou de school m.b.t. brede schoolactiviteiten kunnen invoeren.
 9. Heeft de school door deze brede schoolactiviteiten een betere 'naam' in de wijk of buurt.
 10. Vind je het een goed idee dat deze brede schoolactiviteiten worden georganiseerd? Hoe noodzakelijk zijn ze?
 11. Vind je dat iedereen deze brede schoolactiviteiten zou moeten doen?
 12. Zijn er nog (andere) kosten aan verbonden?
 13. Welke betekenis hebben deze activiteiten voor je eigen leven?
- Open vraag aan leerlingen: Nog iets toe te voegen.
- Common sense. Wat komt erbij jou naar boven m.b.t. tot mogelijke vragen en de gegeven antwoorden.

Bijlage 2 Cluster analyses

De gemiddeldes in elk van de clusters

		Educatief aanbod	Sport en Spel	Kunst en cultuur	Sociale competentie	Ouder- betrokkenheid	Samenwerkings- relaties (met de wijk)
Cluster 1	Gemiddelde	3,82	3,94	4,18	4,06	3,71	4,35
	N	17	17	17	17	17	17
	SD	1,237	1,029	,883	1,029	,985	,606
Cluster 2	Gemiddelde	2,57	4,29	4,21	2,79	2,21	2,00
	N	14	14	14	14	14	14
	SD	,938	,825	,699	1,051	,975	1,109
Cluster 3	Gemiddelde	2,33	2,67	2,17	3,17	4,67	1,83
	N	6	6	6	6	6	6
	SD	1,366	1,211	,983	1,169	,516	1,169
Totaal	Gemiddelde	3,11	3,86	3,86	3,43	3,30	3,05
	N	37	37	37	37	37	37
	SD	1,308	1,110	1,110	1,191	1,288	1,508

	MS	Cluster df	MS	Error df	F	Sig.
Educatief aanbod	8,168	2	1,330	34	6,139	,005
Sport en Spel	5,596	2	,974	34	5,743	,007
Kunst en cultuur	10,332	2	,696	34	14,846	,000
Sociale competentie	6,475	2	1,122	34	5,773	,007
Ouderbetrokkenheid	15,255	2	,859	34	17,750	,000
Samenwerkings-relaties (met de wijk)	26,588	2	,845	34	31,481	,000

Cluster	Aantal scholen
1	17
2	14
3	6

Bijlage 3 Rendement onderbouw

ad 1. Brede scholen versus controle scholen

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

		gemiddelde	sd	N
Rendement onderbouw 0304	controlegroep	2,7899	,93229	12
	brede school	2,7691	,95942	32
	Totaal	2,7748	,94130	44
Rendement onderbouw 0405	controlegroep	2,7932	1,19540	12
	brede school	2,3622	1,10926	32
	Totaal	2,4798	1,13592	44
Rendement onderbouw 0506	controlegroep	2,9248	1,08447	12
	brede school	3,0762	1,13359	32
	Totaal	3,0349	1,10992	44
Rendement onderbouw 0607	controlegroep	3,0896	,51428	12
	brede school	3,0383	1,37922	32
	Totaal	3,0523	1,19983	44
Rendement onderbouw 0708	controlegroep	3,2312	1,06106	12
	brede school	2,7394	1,24259	32
	Totaal	2,8735	1,20426	44

Multivariate test

Effect	F	Df	Sig.
tijd	1,566	4,000	,202
tijd * controle	1,113a	4,000	,364

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	F	Sig.
tijd	Linear	2,814	1	2,364	,132
	Quadratic	,032	1	,053	,819
	Cubic	2,053	1	3,502	,068
	Order 4	,719	1	1,110	,298
tijd * controle	Linear	,276	1	,232	,633
	Quadratic	,446	1	,740	,394
	Cubic	1,321	1	2,253	,141
	Order 4	,674	1	1,040	,314
Error(tijd)	Linear	49,982	42		
	Quadratic	25,296	42		
	Cubic	24,619	42		
	Order 4	27,207	42		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
controle	1,242	1	1,242	,373	,545
Error	139,756	42	3,328		

Testen voor de afzonderlijke momenten

	F	Sig.	Eta ²
Rendement onderbouw 0304	,004	,949	,000
Rendement onderbouw 0405	1,264	,267	,029
Rendement onderbouw 0506	,159	,692	,004
Rendement onderbouw 0607	,016	,901	,000
Rendement onderbouw 0708	1,471	,232	,034

Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

		Gemiddelde	sd	N
Rendement onderbouw 0304	controlegroep	2,4132	,94568	4
	brede school	2,6353	1,00411	23
	Totaal	2,6024	,98122	27
Rendement onderbouw 0405	controlegroep	3,1296	1,31211	4
	brede school	2,2206	1,02149	23
	Totaal	2,3552	1,09080	27
Rendement onderbouw 0506	controlegroep	3,0122	1,63317	4
	brede school	2,9278	1,08495	23
	Totaal	2,9403	1,14224	27
Rendement onderbouw 0607	controlegroep	2,7500	,50000	4
	brede school	2,9229	1,24098	23
	Totaal	2,8973	1,15579	27
Rendement onderbouw 0708	controlegroep	3,5000	1,91485	4
	brede school	2,7679	1,23948	23
	Totaal	2,8763	1,33914	27

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	,457	4,000	22,000	,767
tijd * controle	1,043	4,000	22,000	,408

Bijlage 3 Rendement onderbouw

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	2,599	1	2,599	1,930	,177
	Quadratic	,018	1	,018	,038	,848
	Cubic	,112	1	,112	,149	,702
	Order 4	,399	1	,399	,591	,449
tijd * controle	Linear	,233	1	,233	,173	,681
	Quadratic	,003	1	,003	,007	,935
	Cubic	3,313	1	3,313	4,409	,046
	Order 4	,181	1	,181	,268	,609
Error(tijd)	Linear	33,667	25	1,347		
	Quadratic	11,851	25	,474		
	Cubic	18,786	25	,751		
	Order 4	16,878	25	,675		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
controle	1,206	1	1,206	,354	,557
Error	85,132	25	3,405		

Testen voor de afzonderlijke momenten

	F	Sig.	Eta ²
Rendement onderbouw 0304	,169	,685	,007
Rendement onderbouw 0405	2,503	,126	,091
Rendement onderbouw 0506	,018	,895	,001
Rendement onderbouw 0607	,074	,788	,003
Rendement onderbouw 0708	1,019	,322	,039

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus controle scholen

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

		Gemiddelde	sd	N
Rendement onderbouw 0304	variant 2 of 3	3,0809	,96314	14
	controle	2,7899	,93229	12
	Totaal	2,9466	,94164	26
Rendement onderbouw 0405	variant 2 of 3	2,3598	1,13427	14
	controle	2,7932	1,19540	12
	Totaal	2,5598	1,16031	26
Rendement onderbouw 0506	variant 2 of 3	3,2996	1,13520	14
	controle	2,9248	1,08447	12
	Totaal	3,1266	1,10630	26
Rendement onderbouw 0607	variant 2 of 3	3,3571	1,27745	14
	controle	3,0896	,51428	12
	Totaal	3,2337	,99169	26
Rendement onderbouw 0708	variant 2 of 3	2,9205	1,49163	14
	controle	3,2312	1,06106	12
	Totaal	3,0639	1,29510	26

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	1,487	4,000	21,000	,242
tijd * variant23controle	1,102	4,000	21,000	,381

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	2,225	1	2,225	1,576	,221
	Quadratic	6,014E-6	1	6,014E-6	,000	,998
	Cubic	3,438	1	3,438	4,139	,053
	Order 4	,814	1	,814	1,224	,280
tijd * variant23controle	Linear	,163	1	,163	,115	,737
	Quadratic	,179	1	,179	,298	,590
	Cubic	2,594	1	2,594	3,122	,090
	Order 4	,773	1	,773	1,161	,292
Error(tijd)	Linear	33,883	24	1,412		
	Quadratic	14,457	24	,602		
	Cubic	19,935	24	,831		
	Order 4	15,964	24	,665		

Testen voor de afzonderlijke momenten

	SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
Rendement onderbouw 0304	,004	1	,004	,004	,949	,000
Rendement onderbouw 0405	1,621	1	1,621	1,264	,267	,029
Rendement onderbouw 0506	,200	1	,200	,159	,692	,004
Rendement onderbouw 0607	,023	1	,023	,016	,901	,000
Rendement onderbouw 0708	2,110	1	2,110	1,471	,232	,034

Ad 4. Brede scholen met veel educatief aanbod versus controle scholen en scholen met weinig aanbod

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

	aanbod_edu	Gemiddelde	sd	N
Rendement onderbouw 0304	weinig aanbod	2,8517	,99110	17
	veel aanbod	2,7066	,94619	4
	Totaal	2,8241	,96101	21
Rendement onderbouw 0405	weinig aanbod	2,7080	1,09015	17
	veel aanbod	1,8796	,63525	4
	Totaal	2,5502	1,05943	21
Rendement onderbouw 0506	weinig aanbod	3,1879	1,07265	17
	veel aanbod	2,5243	,60542	4
	Totaal	3,0615	1,02310	21
Rendement onderbouw 0607	weinig aanbod	3,2486	,65984	17
	veel aanbod	2,0000	,81650	4
	Totaal	3,0108	,83710	21
Rendement onderbouw 0708	weinig aanbod	3,3918	1,07322	17
	veel aanbod	2,7500	,50000	4
	Totaal	3,2696	1,01273	21

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	1,597	4,000	16,000	,223
tijd * aanbod_edu	1,760	4,000	16,000	,186

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	1,082	1	1,082	1,171	,293
	Quadratic	1,059	1	1,059	2,416	,137
	Cubic	,177	1	,177	,247	,625
	Order 4	2,032	1	2,032	3,404	,081
tijd * aanbod_edu	Linear	,647	1	,647	,700	,413
	Quadratic	,775	1	,775	1,769	,199
	Cubic	,038	1	,038	,053	,820
	Order 4	,580	1	,580	,971	,337
Error(tijd)	Linear	17,558	19	,924		
	Quadratic	8,326	19	,438		
	Cubic	13,589	19	,715		
	Order 4	11,345	19	,597		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
aanbod_edu	8,059	1	8,059	4,318	,052
Error	35,463	19	1,866		

Bijlage 3 Rendement onderbouw

Testen voor de afzonderlijke momenten

Rendement onderbouw 0304	,068	1	,068	,070	,794	,004
Rendement onderbouw 0405	2,222	1	2,222	2,088	,165	,099
Rendement onderbouw 0506	1,426	1	1,426	1,389	,253	,068
Rendement onderbouw 0607	5,048	1	5,048	10,698	,004	,360
Rendement onderbouw 0708	1,334	1	1,334	1,321	,265	,065

Bijlage 4 Rendement bovenbouw

Ad 1. Brede scholen versus controle scholen

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

	controle	Gemiddelde	sd	N
Rendement bovenbouw 0304	controlegroep	2,8630	,89764	12
	brede school	2,4229	,87452	32
	Totaal	2,5429	,89264	44
Rendement bovenbouw 0405	controlegroep	2,3896	1,08267	12
	brede school	2,4122	1,01481	32
	Totaal	2,4060	1,02098	44
Rendement bovenbouw 0506	controlegroep	3,0708	,91899	12
	brede school	3,1128	1,05505	32
	Totaal	3,1013	1,00940	44
Rendement bovenbouw 0607	controlegroep	3,4601	1,20002	12
	brede school	3,1195	1,09320	32
	Totaal	3,2123	1,11960	44
Rendement bovenbouw 0708	controlegroep	3,8687	,77886	12
	brede school	2,8402	1,16450	32
	Totaal	3,1207	1,16081	44

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	12,200	4,000	39,000	,000
tijd * controle	3,605	4,000	39,000	,014

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	18,656	1	18,656	42,505	,000
	Quadratic	,036	1	,036	,066	,798
	Cubic	3,969	1	3,969	7,363	,010
	Order 4	1,590	1	1,590	2,949	,093
tijd * controle	Linear	2,069	1	2,069	4,715	,036
	Quadratic	4,555	1	4,555	8,361	,006
	Cubic	,017	1	,017	,031	,861
	Order 4	,000	1	,000	,001	,979
Error(tijd)	Linear	18,435	42	,439		
	Quadratic	22,881	42	,545		
	Cubic	22,640	42	,539		
	Order 4	22,643	42	,539		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
controle	5,313	1	5,313	1,638	,208
Error	136,188	42	3,243		

Testen voor de afzonderlijke momenten

	SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
Rendement bovenbouw 0304	1,691	1	1,691	2,180	,147	,049
Rendement bovenbouw 0405	,004	1	,004	,004	,949	,000
Rendement bovenbouw 0506	,015	1	,015	,015	,904	,000
Rendement bovenbouw 0607	1,012	1	1,012	,804	,375	,019
Rendement bovenbouw 0708	9,231	1	9,231	7,960	,007	,159

Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

	controle	Gemiddelde	sd	N
Rendement bovenbouw 0304	controlegroep	2,8333	1,29099	4
	brede school	2,3130	,84417	23
	Totaal	2,3901	,91147	27
Rendement bovenbouw 0405	controlegroep	2,0833	1,42400	4
	brede school	2,1605	,87381	23
	Totaal	2,1490	,93852	27
Rendement bovenbouw 0506	controlegroep	2,9167	,87665	4
	brede school	3,0192	1,07520	23
	Totaal	3,0040	1,03357	27
Rendement bovenbouw 0607	controlegroep	3,3880	1,37451	4
	brede school	3,1300	1,13216	23
	Totaal	3,1682	1,14512	27
Rendement bovenbouw 0708	controlegroep	3,6988	,91426	4
	brede school	2,7269	1,02002	23
	Totaal	2,8709	1,04910	27

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	8,031	4,000	22,000	,000
tijd * controle	2,467	4,000	22,000	,075

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	7,959	1	7,959	17,969	,000
	Quadratic	,063	1	,063	,164	,689
	Cubic	3,641	1	3,641	9,854	,004
	Order 4	,834	1	,834	1,496	,233
tijd * controle	Linear	,522	1	,522	1,180	,288
	Quadratic	2,203	1	2,203	5,699	,025
	Cubic	,016	1	,016	,044	,835
	Order 4	,001	1	,001	,002	,964
Error(tijd)	Linear	11,073	25	,443		
	Quadratic	9,665	25	,387		
	Cubic	9,237	25	,369		
	Order 4	13,939	25	,558		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
controle	1,681	1	1,681	,485	,493
Error	86,648	25	3,466		

Testen voor de afzonderlijke momenten

	SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
Rendement bovenbouw 0304	,923	1	,923	1,115	,301	,043
Rendement bovenbouw 0405	,020	1	,020	,022	,883	,001
Rendement bovenbouw 0506	,036	1	,036	,032	,859	,001
Rendement bovenbouw 0607	,227	1	,227	,167	,686	,007
Rendement bovenbouw 0708	3,219	1	3,219	3,168	,087	,112

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus controle scholen

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

		Gemiddelde	sd	N
Rendement bovenbouw 0304	variant 2 of 3	2,3426	,86207	14
	controle	2,8630	,89764	12
	Totaal	2,5828	,90055	26
Rendement bovenbouw 0405	variant 2 of 3	2,1012	,94890	14
	controle	2,3896	1,08267	12
	Totaal	2,2343	1,00273	26
Rendement bovenbouw 0506	variant 2 of 3	2,8399	1,35352	14
	controle	3,0708	,91899	12
	Totaal	2,9465	1,15673	26
Rendement bovenbouw 0607	variant 2 of 3	3,0513	1,34878	14
	controle	3,4601	1,20002	12
	Totaal	3,2400	1,27389	26
Rendement bovenbouw 0708	variant 2 of 3	2,5925	1,30737	14
	controle	3,8687	,77886	12
	Totaal	3,1815	1,25563	26

Bijlage 4 Rendement bovenbouw

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	10,963	4,000	21,000	,000
tijd * variant23controle	2,602	4,000	21,000	,065

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	13,270	1	13,270	37,829	,000
	Quadratic	,120	1	,120	,209	,652
	Cubic	5,015	1	5,015	11,898	,002
	Order 4	,900	1	,900	2,033	,167
tijd * variant23controle	Linear	1,720	1	1,720	4,904	,037
	Quadratic	2,735	1	2,735	4,751	,039
	Cubic	,171	1	,171	,407	,530
	Order 4	,014	1	,014	,032	,859
Error(tijd)	Linear	8,419	24	,351		
	Quadratic	13,814	24	,576		
	Cubic	10,115	24	,421		
	Order 4	10,628	24	,443		

Verschillen tussen de groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
variant23controle	9,594	1	9,594	2,265	,145
Error	101,637	24	4,235		

Testen op afzonderlijke momenten

	SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
Rendement bovenbouw 0304	1,750	1	1,750	2,268	,145	,086
Rendement bovenbouw 0405	,537	1	,537	,524	,476	,021
Rendement bovenbouw 0506	,345	1	,345	,250	,622	,010
Rendement bovenbouw 0607	1,079	1	1,079	,656	,426	,027
Rendement bovenbouw 0708	10,523	1	10,523	8,741	,007	,267

Ad 4. Brede scholen met veel educatief aanbod versus controle scholen en scholen met weinig aanbod

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

	aanbod_edu	Gemiddelde	sd	N
Rendement bovenbouw 0304	weinig aanbod	2,7968	,92619	17
	veel aanbod	1,9641	,77977	4
	Totaal	2,6382	,94326	21
Rendement bovenbouw 0405	weinig aanbod	2,4764	1,04692	17
	veel aanbod	1,6062	,72114	4
	Totaal	2,3107	1,03800	21
Rendement bovenbouw 0506	weinig aanbod	3,2025	,93246	17
	veel aanbod	2,5229	1,01620	4
	Totaal	3,0730	,96190	21
Rendement bovenbouw 0607	weinig aanbod	3,2984	1,24228	17
	veel aanbod	3,0130	,53313	4
	Totaal	3,2440	1,13597	21
Rendement bovenbouw 0708	weinig aanbod	3,7286	1,04327	17
	veel aanbod	2,1988	1,03709	4
	Totaal	3,4372	1,18783	21

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	6,303	4,000	16,000	,003
tijd * aanbod_edu	,751	4,000	16,000	,572

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	6,738	1	6,738	26,632	,000
	Quadratic	,051	1	,051	,098	,758
	Cubic	3,507	1	3,507	5,043	,037
	Order 4	,555	1	,555	1,015	,326
tijd * aanbod_edu	Linear	,212	1	,212	,838	,371
	Quadratic	1,130	1	1,130	2,177	,156
	Cubic	1,128	1	1,128	1,622	,218
	Order 4	,153	1	,153	,279	,603
Error(tijd)	Linear	4,807	19	,253		
	Quadratic	9,860	19	,519		
	Cubic	13,215	19	,696		
	Order 4	10,396	19	,547		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
aanbod_edu	11,411	1	11,411	3,640	,072
Error	59,565	19	3,135		

Bijlage 4 Rendement bovenbouw

Testen voor de afzonderlijke momenten

	SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
Rendement bovenbouw 0304	2,245	1	2,245	2,744	,114	,126
Rendement bovenbouw 0405	2,452	1	2,452	2,440	,135	,114
Rendement bovenbouw 0506	1,495	1	1,495	1,670	,212	,081
Rendement bovenbouw 0607	,264	1	,264	,196	,663	,010
Rendement bovenbouw 0708	7,578	1	7,578	6,975	,016	,269

Bijlage 5 Gemiddeld eindexamencijfer

Ad 1. Brede scholen versus controle scholen

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

	controle	Gemiddelde	sd	N
Eindexamencijfer 0304	controlegroep	2,4840	1,05513	12
	brede school	2,0924	,77844	32
	Totaal	2,1992	,86763	44
Eindexamencijfer 0405	controlegroep	2,7939	1,16492	12
	brede school	2,2063	,70289	32
	Totaal	2,3665	,87944	44
Eindexamencijfer 0506	controlegroep	2,7431	1,01330	12
	brede school	2,8190	1,02738	32
	Totaal	2,7983	1,01232	44
Eindexamencijfer 0607	controlegroep	2,8062	,95232	12
	brede school	2,7377	,99239	32
	Totaal	2,7564	,97106	44
Eindexamencijfer 0708	controlegroep	3,2623	,98821	12
	brede school	2,8233	,90366	32
	Totaal	2,9430	,93682	44

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
time	4,086	4,000	39,000	,007
time * controle	2,419	4,000	39,000	,065

Univariate test

Bron	time	SS	df	MS	F	Sig.
time	Linear	11,074	1	11,074	16,517	,000
	Quadratic	,074	1	,074	,177	,676
	Cubic	,155	1	,155	,568	,455
	Order 4	,431	1	,431	1,506	,227
time * controle	Linear	,157	1	,157	,234	,631
	Quadratic	,834	1	,834	1,995	,165
	Cubic	1,029	1	1,029	3,765	,059
	Order 4	,631	1	,631	2,206	,145
Error(time)	Linear	28,161	42	,670		
	Quadratic	17,563	42	,418		
	Cubic	11,476	42	,273		
	Order 4	12,012	42	,286		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
controle	3,474	1	3,474	1,295	,262
Error	112,641	42	2,682		

Testen op de afzonderlijke momenten

	SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
Eindexamencijfer 0304	1,338	1	1,338	1,811	,186	,041
Eindexamencijfer 0405	3,014	1	3,014	4,185	,047	,091
Eindexamencijfer 0506	,050	1	,050	,048	,828	,001
Eindexamencijfer 0607	,041	1	,041	,042	,838	,001
Eindexamencijfer 0708	1,682	1	1,682	1,959	,169	,045

Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

	controle	Gemiddelde	sd	N
Eindexamencijfer 0304	controlegroep	2,0833	1,06719	4
	brede school	2,0199	,77912	23
	Totaal	2,0293	,80348	27
Eindexamencijfer 0405	controlegroep	1,9167	1,42400	4
	brede school	2,1276	,71854	23
	Totaal	2,0963	,82260	27
Eindexamencijfer 0506	controlegroep	1,8333	1,23228	4
	brede school	2,6613	1,11615	23
	Totaal	2,5386	1,14856	27
Eindexamencijfer 0607	controlegroep	1,7917	,80938	4
	brede school	2,6641	1,12754	23
	Totaal	2,5349	1,11852	27
Eindexamencijfer 0708	controlegroep	2,3622	,93550	4
	brede school	2,7469	,97264	23
	Totaal	2,6899	,95962	27

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	1,050	4,000	22,000	,404
tijd * controle	1,030	4,000	22,000	,414

Bijlage 5 Gemiddeld eindexamencijfer

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	2,001	1	2,001	2,879	,102
	Quadratic	,213	1	,213	,420	,523
	Cubic	,011	1	,011	,039	,846
	Order 4	,231	1	,231	,557	,463
tijd * controle	Linear	,827	1	,827	1,190	,286
	Quadratic	1,070	1	1,070	2,109	,159
	Cubic	,261	1	,261	,881	,357
	Order 4	,044	1	,044	,107	,746
Error(tijd)	Linear	17,376	25	,695		
	Quadratic	12,680	25	,507		
	Cubic	7,397	25	,296		
	Order 4	10,389	25	,416		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
controle	3,397	1	3,397	1,184	,287
Error	71,707	25	2,868		

Testen op de afzonderlijke momenten

	SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
Eindexamencijfer 0304	,014	1	,014	,020	,887	,001
Eindexamencijfer 0405	,152	1	,152	,217	,645	,009
Eindexamencijfer 0506	2,336	1	2,336	1,827	,189	,068
Eindexamencijfer 0607	2,594	1	2,594	2,166	,154	,080
Eindexamencijfer 0708	,504	1	,504	,538	,470	,021

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus controle scholen**Gemiddeldes, standaarddeviaties en N**

		Gemiddelde	sd	N
Eindexamencijfer 0304	variant 2 of 3	1,9845	,86419	14
	controle	2,4840	1,05513	12
	Totaal	2,2150	,97092	26
Eindexamencijfer 0405	variant 2 of 3	1,9300	,79113	14
	controle	2,7939	1,16492	12
	Totaal	2,3287	1,05614	26
Eindexamencijfer 0506	variant 2 of 3	2,6161	1,01303	14
	controle	2,7431	1,01330	12
	Totaal	2,6747	,99478	26
Eindexamencijfer 0607	variant 2 of 3	2,5899	1,12121	14
	controle	2,8062	,95232	12
	Totaal	2,6897	1,03191	26
Eindexamencijfer 0708	variant 2 of 3	2,3654	,86494	14
	controle	3,2623	,98821	12
	Totaal	2,7793	1,01323	26

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	1,677	4,000	21,000	,193
tijd * variant23controle	3,480	4,000	21,000	,025

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	5,779	1	5,779	7,174	,013
	Quadratic	,193	1	,193	,459	,504
	Cubic	,022	1	,022	,090	,767
	Order 4	,290	1	,290	1,016	,323
tijd * variant23controle	Linear	,014	1	,014	,017	,896
	Quadratic	,982	1	,982	2,342	,139
	Cubic	1,851	1	1,851	7,512	,011
	Order 4	,432	1	,432	1,514	,230
Error(tijd)	Linear	19,332	24	,805		
	Quadratic	10,063	24	,419		
	Cubic	5,913	24	,246		
	Order 4	6,840	24	,285		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
variant23controle	8,761	1	8,761	2,830	,105
Error	74,292	24	3,096		

Testen voor afzonderlijke momenten

	SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
Eindexamencijfer 0304	1,612	1	1,612	1,762	,197	,068
Eindexamencijfer 0405	4,822	1	4,822	5,018	,035	,173
Eindexamencijfer 0506	,104	1	,104	,102	,753	,004
Eindexamencijfer 0607	,302	1	,302	,276	,604	,011
Eindexamencijfer 0708	5,198	1	5,198	6,095	,021	,203

Ad 4. Brede scholen met veel educatief aanbod versus controle scholen en scholen met weinig aanbod

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

	aanbod_edu	Gemiddelde	sd	N
Eindexamencijfer 0304	weinig aanbod	2,3647	,97494	17
	veel aanbod	2,0562	,82420	4
	Totaal	2,3059	,93686	21
Eindexamencijfer 0405	weinig aanbod	2,6012	1,06323	17
	veel aanbod	2,1734	,79548	4
	Totaal	2,5197	1,01435	21
Eindexamencijfer 0506	weinig aanbod	2,6888	,95142	17
	veel aanbod	3,0730	,52519	4
	Totaal	2,7620	,88850	21
Eindexamencijfer 0607	weinig aanbod	2,7902	1,06923	17
	veel aanbod	2,8145	,23868	4
	Totaal	2,7948	,96086	21
Eindexamencijfer 0708	weinig aanbod	3,2214	,93777	17
	veel aanbod	2,7372	,73377	4
	Totaal	3,1291	,90678	21

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	3,159	4,000	16,000	,043
tijd * aanbod_edu	2,031	4,000	16,000	,138

Bijlage 5 Gemiddeld eindexamencijfer

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	4,939	1	4,939	7,913	,011
	Quadratic	,303	1	,303	,858	,366
	Cubic	,005	1	,005	,018	,894
	Order 4	,545	1	,545	4,391	,050
tijd * aanbod_edu	Linear	,003	1	,003	,005	,943
	Quadratic	,880	1	,880	2,494	,131
	Cubic	,378	1	,378	1,406	,250
	Order 4	,452	1	,452	3,641	,072
Error(tijd)	Linear	11,858	19	,624		
	Quadratic	6,702	19	,353		
	Cubic	5,105	19	,269		
	Order 4	2,359	19	,124		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
aanbod_edu	,427	1	,427	,134	,719
Error	60,667	19	3,193		

Testen voor de afzonderlijke momenten

	SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
Eindexamencijfer 0304	,308	1	,308	,339	,567	,018
Eindexamencijfer 0405	,593	1	,593	,563	,462	,029
Eindexamencijfer 0506	,478	1	,478	,593	,451	,030
Eindexamencijfer 0607	,002	1	,002	,002	,965	,000
Eindexamencijfer 0708	,759	1	,759	,919	,350	,046

Bijlage 6 SDQ

Ad 1. Brede scholen versus controle scholen

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

	controle	Gemiddelde	sd	N
SDQ 0304	controlegroep	10,1270	1,08654	10
	brede school	10,7499	,98885	27
	Totaal	10,5816	1,03923	37
SDQ 0405	controlegroep	10,2069	1,15937	10
	brede school	11,0317	1,04008	27
	Totaal	10,8088	1,12035	37
SDQ 0506	controlegroep	9,9182	1,01819	10
	brede school	10,4295	,87517	27
	Totaal	10,2913	,93024	37
SDQ 0607	controlegroep	9,6609	,74520	10
	brede school	10,8719	1,10253	27
	Totaal	10,5446	1,14630	37
SDQ 0708	controlegroep	9,4159	1,04759	10
	brede school	9,9240	,85372	27
	Totaal	9,7867	,92363	37

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	2,723	4,000	31,000	,047
tijd * Percentage APCG	3,546	4,000	31,000	,017
tijd * controle	2,927	4,000	31,000	,037

Bijlage 6 SDQ

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	1,188	1	1,188	4,599	,039
	Quadratic	1,590	1	1,590	3,990	,054
	Cubic	1,677	1	1,677	7,305	,011
	Order 4	1,014	1	1,014	3,336	,077
tijd * Percentage APCG	Linear	,736	1	,736	2,849	,101
	Quadratic	,284	1	,284	,712	,405
	Cubic	2,216	1	2,216	9,650	,004
	Order 4	,031	1	,031	,101	,753
tijd * controle	Linear	,273	1	,273	1,058	,311
	Quadratic	,575	1	,575	1,442	,238
	Cubic	1,878	1	1,878	8,179	,007
	Order 4	1,453	1	1,453	4,781	,036
Error(tijd)	Linear	8,781	34	,258		
	Quadratic	13,552	34	,399		
	Cubic	7,807	34	,230		
	Order 4	10,333	34	,304		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
Percentage APCG	5,739	1	5,739	1,606	,214
controle	7,774	1	7,774	2,176	,149
Error	121,467	34	3,573		

Testen voor afzonderlijke momenten

	SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
SDQ 0304	2,147	1	2,147	2,213	,145	,055
SDQ 0405	2,975	1	2,975	2,492	,123	,062
SDQ 0506	,394	1	,394	,400	,531	,010
SDQ 0607	5,061	1	5,061	3,174	,083	,077
SDQ 0708	,362	1	,362	,391	,536	,010

Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen**Gemiddeldes, standaarddeviaties en N**

	controle	Gemiddelde	sd	N
SDQ 0304	controlegroep	10,9265	,38058	4
	brede school	10,8173	,69257	21
	Totaal	10,8348	,64768	25
SDQ 0405	controlegroep	10,8854	,68228	4
	brede school	11,1672	,89444	21
	Totaal	11,1222	,85790	25
SDQ 0506	controlegroep	10,4417	,31682	4
	brede school	10,4488	,63242	21
	Totaal	10,4476	,58809	25
SDQ 0607	controlegroep	9,7199	,62952	4
	brede school	10,8664	1,01783	21
	Totaal	10,6830	1,04732	25
SDQ 0708	controlegroep	9,9869	,64330	4
	brede school	9,9717	,66940	21
	Totaal	9,9741	,65205	25

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	1,649	4,000	19,000	,203
tijd * Percentage APCG	1,557	4,000	19,000	,226
tijd * controle	2,491	4,000	19,000	,078

Univariate test

	SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
SDQ 0304	,068	1	,068	,165	,688	,007
SDQ 0405	,271	1	,271	,386	,540	,015
SDQ 0506	,000	1	,000	,001	,977	,000
SDQ 0607	4,492	1	4,492	5,101	,033	,169
SDQ 0708	,000	1	,000	,000	,985	,000

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus controle scholen**Gemiddeldes, standaarddeviaties en N**

		Gemiddelde	sd	N
SDQ 0304	variant 2 of 3	10,8804	,69491	13
	controle	10,1270	1,08654	10
	Totaal	10,5529	,94455	23
SDQ 0405	variant 2 of 3	11,1995	1,00986	13
	controle	10,2069	1,15937	10
	Totaal	10,7679	1,16586	23
SDQ 0506	variant 2 of 3	10,4128	,81514	13
	controle	9,9182	1,01819	10
	Totaal	10,1978	,92163	23
SDQ 0607	variant 2 of 3	10,7507	,95079	13
	controle	9,6609	,74520	10
	Totaal	10,2769	1,01260	23
SDQ 0708	variant 2 of 3	10,2529	,54534	13
	controle	9,4159	1,04759	10
	Totaal	9,8890	,88948	23

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	1,325	4,000	17,000	,301
tijd * Percentage APCG	1,011	4,000	17,000	,429
tijd * variant23controle	1,257	4,000	17,000	,325

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	,384	1	,384	1,376	,255
	Quadratic	,002	1	,002	,005	,944
	Cubic	,168	1	,168	1,027	,323
	Order 4	,298	1	,298	1,374	,255
tijd * Percentage APCG	Linear	,521	1	,521	1,871	,187
	Quadratic	,171	1	,171	,529	,475
	Cubic	,506	1	,506	3,105	,093
	Order 4	,004	1	,004	,016	,900
tijd * variant23controle	Linear	,373	1	,373	1,337	,261
	Quadratic	,099	1	,099	,307	,585
	Cubic	,265	1	,265	1,621	,217
	Order 4	,628	1	,628	2,900	,104
Error(tijd)	Linear	5,575	20	,279		
	Quadratic	6,453	20	,323		
	Cubic	3,263	20	,163		
	Order 4	4,333	20	,217		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
Percentage APCG	4,150	1	4,150	1,331	,262
variant23controle	4,605	1	4,605	1,476	,238
Error	62,374	20	3,119		

Testen voor de afzonderlijke momenten

	SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
SDQ 0304	2,410	1	2,410	3,334	,080	,122
SDQ 0405	3,794	1	3,794	3,102	,091	,114
SDQ 0506	,237	1	,237	,223	,641	,009
SDQ 0607	2,920	1	2,920	1,757	,198	,068
SDQ 0708	1,783	1	1,783	2,166	,154	,083

**Ad 4. Brede scholen met veel aanbod Sociale Competentie versus
controle scholen en scholen met weinig aanbod**

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

	aanbod_socomp	Gemiddelde	sd	N
SDQ 0304	weinig aanbod	10,0915	1,06159	17
	veel aanbod	10,4711	,41853	7
	Totaal	10,2023	,92776	24
SDQ 0405	weinig aanbod	10,3674	1,23128	17
	veel aanbod	10,7341	,76145	7
	Totaal	10,4743	1,11125	24
SDQ 0506	weinig aanbod	10,1340	,99475	17
	veel aanbod	10,1014	,47228	7
	Totaal	10,1245	,86416	24
SDQ 0607	weinig aanbod	10,0667	1,08146	17
	veel aanbod	10,6415	1,17020	7
	Totaal	10,2343	1,11447	24
SDQ 0708	weinig aanbod	9,5453	1,04067	17
	veel aanbod	9,6762	,73969	7
	Totaal	9,5835	,94858	24

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	2,531	4,000	18,000	,076
tijd * Percentage APCG	1,994	4,000	18,000	,139
tijd * aanbod_socomp	1,392	4,000	18,000	,276

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	1,117	1	1,117	4,608	,044
	Quadratic	,901	1	,901	1,701	,206
	Cubic	1,603	1	1,603	6,054	,023
	Order 4	,787	1	,787	3,097	,093
tijd * Percentage APCG	Linear	,016	1	,016	,066	,800
	Quadratic	,010	1	,010	,018	,895
	Cubic	1,568	1	1,568	5,923	,024
	Order 4	,001	1	,001	,003	,957
tijd * aanbod_socomp	Linear	,017	1	,017	,071	,793
	Quadratic	,001	1	,001	,003	,960
	Cubic	,911	1	,911	3,441	,078
	Order 4	,712	1	,712	2,800	,109
Error(tijd)	Linear	5,091	21	,242		
	Quadratic	11,126	21	,530		
	Cubic	5,560	21	,265		
	Order 4	5,339	21	,254		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
Percentage APCG	12,820	1	12,820	3,846	,063
aanbod_socomp	,056	1	,056	,017	,898
Error	69,998	21	3,333		

Testen voor de afzonderlijke momenten

	SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
SDQ 0304	,498	1	,498	,602	,445	,024
SDQ 0405	,268	1	,268	,200	,659	,008
SDQ 0506	,184	1	,184	,181	,674	,007
SDQ 0607	,582	1	,582	,290	,595	,012
SDQ 0708	,014	1	,014	,013	,910	,001

Bijlage 7 Schoolverzuim

Ad 1. Brede scholen versus controle scholen

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

	controle	Gemiddelde	sd	N
Spijbelen 0304	controlegroep	1,1935	,07761	10
	brede school	1,2039	,07936	27
	Totaal	1,2011	,07795	37
Spijbelen 0405	controlegroep	1,1540	,08054	10
	brede school	1,1429	,07197	27
	Totaal	1,1459	,07340	37
Spijbelen 0506	controlegroep	1,1466	,11050	10
	brede school	1,1336	,07966	27
	Totaal	1,1372	,08758	37
Spijbelen 0607	controlegroep	1,1538	,08387	10
	brede school	1,1327	,08717	27
	Totaal	1,1384	,08565	37
Spijbelen 0708	controlegroep	1,1103	,04713	10
	brede school	1,1113	,05712	27
	Totaal	1,1110	,05396	37

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	2,795	4,000	31,000	,043
tijd * Percentage APCG	1,120	4,000	31,000	,365
tijd * controle	,695	4,000	31,000	,601

Bijlage 7 Schoolverzuim

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	,023	1	,023	7,635	,009
	Quadratic	,009	1	,009	2,085	,158
	Cubic	,001	1	,001	,207	,652
	Order 4	,007	1	,007	1,386	,247
tijd * Percentage APCG	Linear	,001	1	,001	,248	,622
	Quadratic	,004	1	,004	1,051	,312
	Cubic	,003	1	,003	,593	,447
	Order 4	,011	1	,011	2,313	,138
tijd * controle	Linear	,000	1	,000	,028	,869
	Quadratic	,007	1	,007	1,664	,206
	Cubic	,001	1	,001	,230	,634
	Order 4	,005	1	,005	,945	,338
Error(tijd)	Linear	,100	34	,003		
	Quadratic	,139	34	,004		
	Cubic	,155	34	,005		
	Order 4	,163	34	,005		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
Percentage APCG	,004	1	,004	,259	,614
controle	,004	1	,004	,297	,589
Error	,471	34	,014		

Testen voor de afzonderlijke momenten

	SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
Spijbelen 0304	,000	1	,000	,019	,892	,000
Spijbelen 0405	,003	1	,003	,468	,498	,012
Spijbelen 0506	,001	1	,001	,151	,700	,004
Spijbelen 0607	,014	1	,014	1,825	,185	,046
Spijbelen 0708	,000	1	,000	,115	,736	,003

Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen**Gemiddeldes, standaarddeviaties en N**

	controle	Gemiddelde	sd	N
Spijbelen 0304	controlegroep	1,1740	,07641	4
	brede school	1,2115	,08420	21
	Totaal	1,2055	,08268	25
Spijbelen 0405	controlegroep	1,1455	,03066	4
	brede school	1,1348	,07160	21
	Totaal	1,1365	,06638	25
Spijbelen 0506	controlegroep	1,1893	,11605	4
	brede school	1,1346	,06986	21
	Totaal	1,1433	,07855	25
Spijbelen 0607	controlegroep	1,1953	,11259	4
	brede school	1,1403	,09671	21
	Totaal	1,1491	,09901	25
Spijbelen 0708	controlegroep	1,1189	,05275	4
	brede school	1,1131	,05808	21
	Totaal	1,1140	,05624	25

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	,728	4,000	19,000	,584
tijd * Percentage APCG	1,078	4,000	19,000	,395
tijd * controle	1,142	4,000	19,000	,367

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	,003	1	,003	,952	,340
	Quadratic	,004	1	,004	1,208	,284
	Cubic	,003	1	,003	,590	,451
	Order 4	,005	1	,005	,907	,351
tijd * Percentage APCG	Linear	,002	1	,002	,552	,465
	Quadratic	,009	1	,009	2,374	,138
	Cubic	,002	1	,002	,371	,549
	Order 4	,005	1	,005	,929	,346
tijd * controle	Linear	,004	1	,004	1,386	,252
	Quadratic	,018	1	,018	5,019	,035
	Cubic	,001	1	,001	,237	,631
	Order 4	,000	1	,000	,013	,911
Error(tijd)	Linear	,067	22	,003		
	Quadratic	,079	22	,004		
	Cubic	,116	22	,005		
	Order 4	,111	22	,005		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
Percentage APCG	,002	1	,002	,108	,746
controle	,006	1	,006	,446	,511
Error	,313	22	,014		

Testen voor de afzonderlijke momenten

	SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
Spijbelen 0304	,003	1	,003	,393	,537	,015
Spijbelen 0405	,001	1	,001	,166	,687	,007
Spijbelen 0506	,012	1	,012	2,022	,167	,075
Spijbelen 0607	,012	1	,012	1,281	,268	,049
Spijbelen 0708	,000	1	,000	,091	,765	,004

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus controle scholen**Gemiddeldes, standaarddeviaties en N**

		Gemiddelde	sd	N
Spijbelen 0304	variant 2 of 3	1,1986	,06222	13
	controle	1,1935	,07761	10
	Totaal	1,1964	,06770	23
Spijbelen 0405	variant 2 of 3	1,1417	,08914	13
	controle	1,1540	,08054	10
	Totaal	1,1470	,08382	23
Spijbelen 0506	variant 2 of 3	1,1404	,07693	13
	controle	1,1466	,11050	10
	Totaal	1,1431	,09074	23
Spijbelen 0607	variant 2 of 3	1,1235	,06279	13
	controle	1,1538	,08387	10
	Totaal	1,1367	,07255	23
Spijbelen 0708	variant 2 of 3	1,1246	,06157	13
	controle	1,1103	,04713	10
	Totaal	1,1184	,05504	23

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	3,118	4,000	17,000	,043
tijd * Percentage APCG	2,166	4,000	17,000	,117
tijd * variant23controle	2,072	4,000	17,000	,129

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	,007	1	,007	1,879	,186
	Quadratic	,025	1	,025	8,681	,008
	Cubic	,005	1	,005	1,223	,282
	Order 4	,002	1	,002	,328	,573
tijd * Percentage APCG	Linear	,001	1	,001	,394	,537
	Quadratic	,021	1	,021	7,098	,015
	Cubic	,001	1	,001	,236	,632
	Order 4	,002	1	,002	,286	,599
tijd * variant23controle	Linear	,001	1	,001	,161	,693
	Quadratic	,019	1	,019	6,460	,019
	Cubic	,000	1	,000	,015	,905
	Order 4	,004	1	,004	,598	,448
Error(tijd)	Linear	,070	20	,004		
	Quadratic	,058	20	,003		
	Cubic	,076	20	,004		
	Order 4	,118	20	,006		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
Percentage APCG	,000	1	,000	,029	,867
variant23controle	,001	1	,001	,101	,754
Error	,265	20	,013		

Testen voor de afzonderlijke momenten

	SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
Spijbelen 0304	,000	1	,000	,058	,812	,002
Spijbelen 0405	,004	1	,004	,456	,506	,019
Spijbelen 0506	,001	1	,001	,069	,795	,003
Spijbelen 0607	,018	1	,018	3,132	,089	,115
Spijbelen 0708	,002	1	,002	,498	,487	,020

Bijlage 8 Schoolverzuim volgens JOS

Alle gegevens in de tekst zelf vermeld.

Bijlage 9 Gezondheid

Ad 1. Brede scholen versus controle scholen

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

	controle	Gemiddelde	sd	N
Gezondheid 0304	controlegroep	1,9494	,09205	10
	brede school	1,9698	,07809	27
	Totaal	1,9643	,08128	37
Gezondheid 0405	controlegroep	1,9208	,05068	10
	brede school	1,9957	,30446	27
	Totaal	1,9755	,26216	37
Gezondheid 0506	controlegroep	1,8737	,06745	10
	brede school	1,9270	,10073	27
	Totaal	1,9126	,09509	37
Gezondheid 0607	controlegroep	1,8904	,05320	10
	brede school	1,9509	,10779	27
	Totaal	1,9345	,09920	37
Gezondheid 0708	controlegroep	1,8759	,09911	10
	brede school	1,9239	,10217	27
	Totaal	1,9109	,10228	37

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	2,824	4,000	31,000	,042
tijd * Percentage APCG	1,512	4,000	31,000	,223
tijd * controle	,664	4,000	31,000	,622

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	,033	1	,033	2,523	,121
	Quadratic	,001	1	,001	,064	,802
	Cubic	,024	1	,024	,936	,340
	Order 4	,000	1	,000	,007	,936
tijd * Percentage APCG	Linear	,001	1	,001	,114	,738
	Quadratic	,004	1	,004	,536	,469
	Cubic	,042	1	,042	1,629	,210
	Order 4	,015	1	,015	,748	,393
tijd * controle	Linear	,000	1	,000	,012	,914
	Quadratic	,010	1	,010	1,200	,281
	Cubic	,003	1	,003	,115	,737
	Order 4	,000	1	,000	,011	,917
Error(tijd)	Linear	,445	34	,013		
	Quadratic	,272	34	,008		
	Cubic	,883	34	,026		
	Order 4	,704	34	,021		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
Percentage APCG	,239	1	,239	7,706	,009
controle	,002	1	,002	,061	,807
Error	1,054	34	,031		

Testen voor afzonderlijke momenten

Bron		SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
Percentage APCG	Gezondheid 0304	,022	1	,022	3,565	,068	,095
	Gezondheid 0405	,143	1	,143	2,126	,154	,059
	Gezondheid 0506	,009	1	,009	1,023	,319	,029
	Gezondheid 0607	,020	1	,020	2,253	,143	,062
	Gezondheid 0708	,108	1	,108	14,529	,001	,299
controle	Gezondheid 0304	,000	1	,000	,076	,784	,002
	Gezondheid 0405	,000	1	,000	,000	1,000	,000
	Gezondheid 0506	,007	1	,007	,784	,382	,023
	Gezondheid 0607	,006	1	,006	,653	,425	,019
	Gezondheid 0708	,002	1	,002	,222	,641	,006

Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen**Gemiddeldes, standaarddeviaties en N**

	controle	Gemiddelde	sd	N
Gezondheid 0304	controlegroep	1,9978	,13198	4
	brede school	1,9787	,07168	21
	Totaal	1,9817	,08069	25
Gezondheid 0405	controlegroep	1,9458	,02376	4
	brede school	2,0325	,33639	21
	Totaal	2,0186	,30890	25
Gezondheid 0506	controlegroep	1,8781	,04854	4
	brede school	1,9330	,10196	21
	Totaal	1,9242	,09684	25
Gezondheid 0607	controlegroep	1,8981	,04039	4
	brede school	1,9394	,09429	21
	Totaal	1,9328	,08861	25
Gezondheid 0708	controlegroep	1,9405	,06171	4
	brede school	1,9358	,08430	21
	Totaal	1,9365	,08001	25

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	1,675	4,000	19,000	,197
tijd * Percentage APCG	,586	4,000	19,000	,676
tijd * controle	,736	4,000	19,000	,579

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	,022	1	,022	1,221	,281
	Quadratic	,008	1	,008	,793	,383
	Cubic	,005	1	,005	,139	,713
	Order 4	,002	1	,002	,061	,807
tijd * Percentage APCG	Linear	,001	1	,001	,080	,779
	Quadratic	,000	1	,000	,022	,884
	Cubic	,027	1	,027	,766	,391
	Order 4	,020	1	,020	,674	,420
tijd * controle	Linear	,000	1	,000	,017	,896
	Quadratic	,018	1	,018	1,728	,202
	Cubic	,001	1	,001	,014	,905
	Order 4	,000	1	,000	,006	,941
Error(tijd)	Linear	,396	22	,018		
	Quadratic	,225	22	,010		
	Cubic	,787	22	,036		
	Order 4	,650	22	,030		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
Percentage APCG	,082	1	,082	2,300	,144
controle	,004	1	,004	,114	,738
Error	,783	22	,036		

Testen voor afzonderlijke momenten

Bron		SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
Percentage APCG	Gezondheid 0304	,001	1	,001	,101	,753	,005
	Gezondheid 0405	,085	1	,085	,861	,364	,038
	Gezondheid 0506	,001	1	,001	,124	,728	,006
	Gezondheid 0607	,011	1	,011	1,464	,239	,062
	Gezondheid 0708	,032	1	,032	5,838	,024	,210
controle	Gezondheid 0304	,002	1	,002	,229	,637	,010
	Gezondheid 0405	,008	1	,008	,082	,777	,004
	Gezondheid 0506	,008	1	,008	,841	,369	,037
	Gezondheid 0607	,003	1	,003	,323	,575	,014
	Gezondheid 0708	,002	1	,002	,419	,524	,019

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus controle scholen**Gemiddeldes, standaarddeviaties en N**

		Gemiddelde	sd	N
Gezondheid 0304	variant 2 of 3	1,9788	,08588	13
	controle	1,9494	,09205	10
	Totaal	1,9660	,08782	23
Gezondheid 0405	variant 2 of 3	1,9301	,07322	13
	controle	1,9208	,05068	10
	Totaal	1,9261	,06322	23
Gezondheid 0506	variant 2 of 3	1,9379	,12950	13
	controle	1,8737	,06745	10
	Totaal	1,9100	,10986	23
Gezondheid 0607	variant 2 of 3	1,9489	,11843	13
	controle	1,8904	,05320	10
	Totaal	1,9235	,09843	23
Gezondheid 0708	variant 2 of 3	1,9727	,09550	13
	controle	1,8759	,09911	10
	Totaal	1,9306	,10677	23

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	,954	4,000	17,000	,457
tijd * Percentage APCG	,734	4,000	17,000	,581
tijd * variant23controle	1,225	4,000	17,000	,337

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	,026	1	,026	3,913	,062
	Quadratic	,001	1	,001	,183	,674
	Cubic	,000	1	,000	,040	,843
	Order 4	,005	1	,005	1,333	,262
tijd * Percentage APCG	Linear	,013	1	,013	1,981	,175
	Quadratic	,002	1	,002	,450	,510
	Cubic	,000	1	,000	,007	,936
	Order 4	,009	1	,009	2,465	,132
tijd * variant23controle	Linear	,001	1	,001	,190	,667
	Quadratic	,000	1	,000	,000	,986
	Cubic	,000	1	,000	,042	,840
	Order 4	,013	1	,013	3,432	,079
Error(tijd)	Linear	,131	20	,007		
	Quadratic	,093	20	,005		
	Cubic	,100	20	,005		
	Order 4	,076	20	,004		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
Percentage APCG	,052	1	,052	2,510	,129
variant23controle	,005	1	,005	,234	,634
Error	,411	20	,021		

Testen voor afzonderlijke momenten

Bron		SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
variant23controle	Gezondheid 0304	,001	1	,001	,085	,774	,004
	Gezondheid 0405	,002	1	,002	,483	,495	,024
	Gezondheid 0506	,013	1	,013	1,062	,315	,050
	Gezondheid 0607	,000	1	,000	,001	,974	,000
	Gezondheid 0708	,004	1	,004	,465	,503	,023
Percentage APCG	Gezondheid 0304	,002	1	,002	,241	,629	,012
	Gezondheid 0405	,009	1	,009	2,350	,141	,105
	Gezondheid 0506	,000	1	,000	,005	,944	,000
	Gezondheid 0607	,031	1	,031	3,760	,067	,158
	Gezondheid 0708	,034	1	,034	4,157	,055	,172

**Ad 4. Brede scholen met veel aanbod op het gebied van Sport en Spel
versus controle scholen en scholen met weinig aanbod**

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

	aanbod_sport	Gemiddelde	sd	N
Gezondheid 0304	weinig aanbod	1,9608	,09383	13
	veel aanbod	1,9630	,07949	7
	Totaal	1,9616	,08693	20
Gezondheid 0405	weinig aanbod	1,9235	,04710	13
	veel aanbod	1,9267	,10353	7
	Totaal	1,9246	,06920	20
Gezondheid 0506	weinig aanbod	1,8877	,06847	13
	veel aanbod	1,9121	,09355	7
	Totaal	1,8962	,07659	20
Gezondheid 0607	weinig aanbod	1,9096	,06031	13
	veel aanbod	1,9382	,10581	7
	Totaal	1,9196	,07764	20
Gezondheid 0708	weinig aanbod	1,8665	,09221	13
	veel aanbod	1,9401	,09469	7
	Totaal	1,8922	,09746	20

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	1,063	4,000	14,000	,411
tijd * Percentage APCG	1,253	4,000	14,000	,334
tijd * aanbod_sport	,549	4,000	14,000	,703

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	,026	1	,026	4,897	,041
	Quadratic	,000	1	,000	,002	,968
	Cubic	,000	1	,000	,070	,795
	Order 4	,002	1	,002	,506	,487
tijd * Percentage APCG	Linear	,008	1	,008	1,571	,227
	Quadratic	,004	1	,004	,986	,335
	Cubic	,001	1	,001	,191	,668
	Order 4	,009	1	,009	2,311	,147
tijd * aanbod_sport	Linear	,003	1	,003	,553	,467
	Quadratic	,000	1	,000	,009	,925
	Cubic	,001	1	,001	,164	,691
	Order 4	,004	1	,004	1,179	,293
Error(tijd)	Linear	,091	17	,005		
	Quadratic	,064	17	,004		
	Cubic	,068	17	,004		
	Order 4	,063	17	,004		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
Percentage APCG	,060	1	,060	4,169	,057
aanbod_sport	,000	1	,000	,005	,942
Error	,243	17	,014		

Testen voor de afzonderlijke momenten

Bron		SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
aanbod_sport	Gezondheid 0304	,001	1	,001	,157	,697	,009
	Gezondheid 0405	,001	1	,001	,299	,591	,017
	Gezondheid 0506	,002	1	,002	,254	,621	,015
	Gezondheid 0607	,001	1	,001	,285	,600	,017
	Gezondheid 0708	,002	1	,002	,340	,568	,020
Percentage APCG	Gezondheid 0304	,007	1	,007	,819	,378	,046
	Gezondheid 0405	,008	1	,008	1,692	,211	,091
	Gezondheid 0506	,000	1	,000	,017	,897	,001
	Gezondheid 0607	,034	1	,034	7,443	,014	,304
	Gezondheid 0708	,032	1	,032	4,466	,050	,208

Bijlage 10 Sporten

Ad 1. Brede scholen versus controle scholen

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

	controle	Gemiddelde	sd	N
Sporten 0405	controlegroep	2,9986	,33100	10
	brede school	3,0629	,40704	26
	Totaal	3,0450	,38389	36
Sporten 0506	controlegroep	2,8882	,31470	10
	brede school	3,0990	,39925	26
	Totaal	3,0404	,38535	36
Sporten 0607	controlegroep	2,7486	,44017	10
	brede school	3,1043	,52959	26
	Totaal	3,0055	,52560	36
Sporten 0708	controlegroep	2,9039	,33333	10
	brede school	2,9930	,52803	26
	Totaal	2,9682	,47891	36

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	1,035	3,000	31,000	,391
tijd * Percentage APCG	,381	3,000	31,000	,767
tijd * controle	,723	3,000	31,000	,546

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	,160	1	,160	2,824	,102
	Quadratic	,033	1	,033	,368	,549
	Cubic	,050	1	,050	,694	,411
tijd * Percentage APCG	Linear	,052	1	,052	,916	,346
	Quadratic	,013	1	,013	,140	,711
	Cubic	,030	1	,030	,415	,524
tijd * controle	Linear	,000	1	,000	,002	,963
	Quadratic	,194	1	,194	2,145	,152
	Cubic	,019	1	,019	,266	,609
Error(tijd)	Linear	1,867	33	,057		
	Quadratic	2,977	33	,090		
	Cubic	2,371	33	,072		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
Percentage APCG	3,012	1	3,012	6,058	,019
controle	2,759	1	2,759	5,550	,025
Error	16,408	33	,497		

Testen voor afzonderlijke momenten

Bron		SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
Percentage APCG	Sporten 0405	1,078	1	1,078	8,779	,006	,210
	Sporten 0506	,957	1	,957	8,059	,008	,196
	Sporten 0607	,416	1	,416	1,645	,209	,047
	Sporten 0708	,656	1	,656	2,959	,095	,082
controle	Sporten 0405	,402	1	,402	3,275	,079	,090
	Sporten 0506	,913	1	,913	7,684	,009	,189
	Sporten 0607	1,313	1	1,313	5,195	,029	,136
	Sporten 0708	,345	1	,345	1,556	,221	,045

Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen**Gemiddeldes, standaarddeviaties en N**

	controle	Gemiddelde	sd	N
Sporten 0405	controlegroep	2,7469	,29383	4
	brede school	3,0712	,43461	21
	Totaal	3,0193	,42769	25
Sporten 0506	controlegroep	2,8144	,24364	4
	brede school	3,0603	,42224	21
	Totaal	3,0210	,40553	25
Sporten 0607	controlegroep	2,4866	,49479	4
	brede school	3,1653	,53374	21
	Totaal	3,0567	,57663	25
Sporten 0708	controlegroep	2,8322	,16821	4
	brede school	2,9837	,56124	21
	Totaal	2,9595	,51889	25

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	,919	3,000	20,000	,450
tijd * Percentage APCG	,448	3,000	20,000	,722
tijd * controle	1,681	3,000	20,000	,203

Bijlage 10 Sporten

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	,038	1	,038	,593	,449
	Quadratic	,011	1	,011	,090	,767
	Cubic	,117	1	,117	1,808	,192
tijd * Percentage APCG	Linear	,029	1	,029	,465	,502
	Quadratic	,003	1	,003	,028	,869
	Cubic	,050	1	,050	,769	,390
tijd * controle	Linear	,005	1	,005	,082	,777
	Quadratic	,151	1	,151	1,209	,283
	Cubic	,290	1	,290	4,498	,045
Error(tijd)	Linear	1,392	22	,063		
	Quadratic	2,741	22	,125		
	Cubic	1,420	22	,065		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
Percentage APCG	2,041	1	2,041	3,474	,076
controle	2,458	1	2,458	4,186	,053
Error	12,921	22	,587		

Testen voor de afzonderlijke momenten

Bron		SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
Percentage APCG	Sporten 0405	,654	1	,654	4,256	,051	,162
	Sporten 0506	,761	1	,761	5,617	,027	,203
	Sporten 0607	,247	1	,247	,879	,359	,038
	Sporten 0708	,460	1	,460	1,709	,205	,072
controle	Sporten 0405	,576	1	,576	3,745	,066	,145
	Sporten 0506	,400	1	,400	2,954	,100	,118
	Sporten 0607	1,751	1	1,751	6,229	,021	,221
	Sporten 0708	,177	1	,177	,658	,426	,029

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus controle scholen**Gemiddeldes, standaarddeviaties en N**

		Gemiddelde	sd	N
Sporten 0405	variant 2 of 3	3,0523	,56136	12
	controle	2,9986	,33100	10
	Totaal	3,0279	,46127	22
Sporten 0506	variant 2 of 3	3,1254	,48099	12
	controle	2,8882	,31470	10
	Totaal	3,0176	,42219	22
Sporten 0607	variant 2 of 3	3,2068	,60483	12
	controle	2,7486	,44017	10
	Totaal	2,9986	,57376	22
Sporten 0708	variant 2 of 3	3,0581	,64778	12
	controle	2,9039	,33333	10
	Totaal	2,9880	,52306	22

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	,450	3,000	17,000	,721
tijd * Percentage APCG	,335	3,000	17,000	,801
tijd * variant23controle	,597	3,000	17,000	,625

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	,051	1	,051	,951	,342
	Quadratic	,006	1	,006	,053	,820
	Cubic	,008	1	,008	,086	,773
tijd * Percentage APCG	Linear	,028	1	,028	,515	,482
	Quadratic	,003	1	,003	,032	,860
	Cubic	,015	1	,015	,166	,688
tijd * variant23controle	Linear	,013	1	,013	,236	,633
	Quadratic	,170	1	,170	1,602	,221
	Cubic	,095	1	,095	1,031	,323
Error(tijd)	Linear	1,019	19	,054		
	Quadratic	2,019	19	,106		
	Cubic	1,744	19	,092		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
Percentage APCG	4,194	1	4,194	7,773	,012
variant23controle	4,380	1	4,380	8,119	,010
Error	10,250	19	,539		

Testen voor de afzonderlijke momenten

Bron		SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
Percentage APCG	Sporten 0405	1,421	1	1,421	8,907	,008	,319
	Sporten 0506	,901	1	,901	6,751	,018	,262
	Sporten 0607	1,083	1	1,083	4,392	,050	,188
	Sporten 0708	,835	1	,835	3,319	,084	,149
variant23controle	Sporten 0405	,695	1	,695	4,354	,051	,186
	Sporten 0506	1,043	1	1,043	7,816	,012	,291
	Sporten 0607	2,203	1	2,203	8,934	,008	,320
	Sporten 0708	,717	1	,717	2,850	,108	,130

Ad 4. Brede scholen met veel aanbod Sport en Spel versus controle scholen en scholen met weinig aanbod

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

	aanbod_sport	Gemiddelde	sd	N
Sporten 0405	weinig aanbod	2,9823	,29236	13
	veel aanbod	3,3154	,60544	7
	Totaal	3,0989	,44306	20
Sporten 0506	weinig aanbod	2,9196	,27975	13
	veel aanbod	3,3080	,57683	7
	Totaal	3,0555	,43659	20
Sporten 0607	weinig aanbod	2,7566	,38502	13
	veel aanbod	3,3383	,71963	7
	Totaal	2,9602	,58153	20
Sporten 0708	weinig aanbod	2,9097	,32669	13
	veel aanbod	3,1937	,71592	7
	Totaal	3,0091	,49856	20

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	1,256	3,000	15,000	,325
tijd * Percentage APCG	,644	3,000	15,000	,598
tijd * aanbod_sport	,639	3,000	15,000	,602

Bijlage 10 Sporten

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	,133	1	,133	3,009	,101
	Quadratic	,004	1	,004	,073	,790
	Cubic	,008	1	,008	,079	,782
tijd * Percentage APCG	Linear	,047	1	,047	1,067	,316
	Quadratic	,001	1	,001	,009	,925
	Cubic	,027	1	,027	,273	,608
tijd * aanbod_sport	Linear	,007	1	,007	,169	,686
	Quadratic	,101	1	,101	1,847	,192
	Cubic	,117	1	,117	1,187	,291
Error(tijd)	Linear	,749	17	,044		
	Quadratic	,932	17	,055		
	Cubic	1,674	17	,098		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
Percentage APCG	2,473	1	2,473	4,426	,051
aanbod_sport	5,034	1	5,034	9,008	,008
Error	9,500	17	,559		

Testen voor de afzonderlijke momenten

Bron		SS	df	MS	F	Sig.	Eta ²
Percentage APCG	Sporten 0405	,960	1	,960	7,202	,016	,298
	Sporten 0506	,509	1	,509	3,568	,076	,173
	Sporten 0607	,700	1	,700	2,842	,110	,143
	Sporten 0708	,379	1	,379	1,619	,220	,087
aanbod_sport	Sporten 0405	1,204	1	1,204	9,031	,008	,347
	Sporten 0506	1,147	1	1,147	8,033	,011	,321
	Sporten 0607	2,223	1	2,223	9,027	,008	,347
	Sporten 0708	,686	1	,686	2,934	,105	,147

Bijlage 11 Tevredenheid

Ad 1. Brede scholen versus controle scholen

Gemiddeldes, standaarddeviaties en N

		Gemiddelde	sd	N
tevredenheid 0304	controle			
	controlegroep	7,1758	,45618	9
	brede school	6,9397	,35153	27
	Totaal	6,9987	,38745	36
tevredenheid 0405	controle			
	controlegroep	7,2099	,60351	9
	brede school	7,1257	,36319	27
	Totaal	7,1467	,42733	36
tevredenheid 0506	controle			
	controlegroep	7,2782	,62176	9
	brede school	7,0316	,37901	27
	Totaal	7,0933	,45475	36
tevredenheid 0708	controle			
	controlegroep	7,4532	,34528	9
	brede school	7,0869	,38863	27
	Totaal	7,1785	,40660	36

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	4,207	3,000	31,000	,013
tijd * Percentage APCG	1,047	3,000	31,000	,386
tijd * controle	2,072	3,000	31,000	,124

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	,215	1	,215	4,465	,042
	Quadratic	,008	1	,008	,077	,783
	Cubic	,128	1	,128	4,410	,043
tijd * Percentage APCG	Linear	,005	1	,005	,110	,743
	Quadratic	,013	1	,013	,131	,720
	Cubic	,055	1	,055	1,909	,176
tijd * controle	Linear	,067	1	,067	1,388	,247
	Quadratic	,136	1	,136	1,331	,257
	Cubic	,083	1	,083	2,864	,100
Error(tijd)	Linear	1,591	33	,048		
	Quadratic	3,361	33	,102		
	Cubic	,959	33	,029		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
Percentage APCG	3,794	1	3,794	9,521	,004
controle	,065	1	,065	,164	,688
Error	13,151	33	,399		

Ad 2. Alle leerwegen: brede scholen versus controle scholen**Gemiddeldes, standaarddeviaties en N**

	controle	Gemiddelde	sd	N
tevredenheid 0304	controlegroep	6,9250	,22389	3
	brede school	6,8547	,30437	18
	Totaal	6,8648	,29050	21
tevredenheid 0405	controlegroep	6,7943	,81489	3
	brede school	7,0300	,35238	18
	Totaal	6,9963	,42319	21
tevredenheid 0506	controlegroep	6,8074	,78809	3
	brede school	6,9443	,29233	18
	Totaal	6,9247	,37034	21
tevredenheid 0708	controlegroep	7,3429	,22938	3
	brede school	6,9756	,38522	18
	Totaal	7,0281	,38567	21

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	2,210	3,000	16,000	,127
tijd * Percentage APCG	,451	3,000	16,000	,720
tijd * controle	1,453	3,000	16,000	,265

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	,113	1	,113	3,061	,097
	Quadratic	,014	1	,014	,107	,747
	Cubic	,072	1	,072	3,404	,082
tijd * Percentage APCG	Linear	,004	1	,004	,097	,759
	Quadratic	,013	1	,013	,104	,750
	Cubic	,022	1	,022	1,062	,316
tijd * controle	Linear	,119	1	,119	3,226	,089
	Quadratic	,434	1	,434	3,406	,081
	Cubic	,000	1	,000	,015	,905
Error(tijd)	Linear	,665	18	,037		
	Quadratic	2,293	18	,127		
	Cubic	,380	18	,021		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
Percentage APCG	1,444	1	1,444	4,629	,045
controle	,008	1	,008	,027	,872
Error	5,616	18	,312		

Ad 3. Variant 2 en 3 scholen versus controle scholen**Gemiddeldes, standaarddeviaties en N**

		Gemiddelde	sd	N
tevredenheid 0304	variant 2 of 3	6,9213	,33623	13
	controle	7,1758	,45618	9
	Totaal	7,0254	,40035	22
tevredenheid 0405	variant 2 of 3	7,1194	,29743	13
	controle	7,2099	,60351	9
	Totaal	7,1564	,43746	22
tevredenheid 0506	variant 2 of 3	7,0483	,29261	13
	controle	7,2782	,62176	9
	Totaal	7,1424	,45779	22
tevredenheid 0708	variant 2 of 3	6,9757	,38945	13
	controle	7,4532	,34528	9
	Totaal	7,1711	,43569	22

Multivariate test

Effect	F	df	Error df	Sig.
tijd	1,709	3,000	17,000	,203
tijd * Percentage APCG	,659	3,000	17,000	,588
tijd * variant23controle	2,038	3,000	17,000	,147

Univariate test

Bron	tijd	SS	df	MS	F	Sig.
tijd	Linear	,057	1	,057	1,325	,264
	Quadratic	,163	1	,163	1,616	,219
	Cubic	,022	1	,022	1,224	,282
tijd * Percentage APCG	Linear	,000	1	,000	,002	,965
	Quadratic	,142	1	,142	1,407	,250
	Cubic	,006	1	,006	,340	,567
tijd * variant23controle	Linear	,107	1	,107	2,487	,131
	Quadratic	,367	1	,367	3,638	,072
	Cubic	,016	1	,016	,897	,355
Error(tijd)	Linear	,816	19	,043		
	Quadratic	1,917	19	,101		
	Cubic	,345	19	,018		

Verschillen tussen groepen

Bron	SS	df	MS	F	Sig.
Percentage APCG	1,277	1	1,277	2,583	,124
variant23controle	,082	1	,082	,165	,689
Error	9,388	19	,494		

Bijlage 12 Ouderbetrokkenheid

Alle benodigde statistieken zijn vermeld in de tekst zelf.

Bijlage 13 Sociale Index

Alle benodigde statistieken zijn vermeld in de tekst zelf.